

# ZÁPADOČESKÁ UNIVERZITA V PLZNI

FAKULTA PRÁVNICKÁ



## **Význam Konference OSN o životním prostředí a rozvoji z r. 1992 pro mezinárodní právo životního prostředí**

Zpracoval: Aleš Král

Vedoucí diplomové práce: Prof. JUDr. Vladimír Kopal, DrSc.

Plzeň

2013

ZÁPADOČESKÁ UNIVERZITA V PLZNI

FAKULTA PRÁVNICKÁ

Katedra mezinárodního práva

Prof. JUDr. Vladimír Kopal, DrSc.

studijní program Právo a právní věda, obor Právo

Význam Konference OSN o životním prostředí a rozvoji z r. 1992 pro mezinárodní právo  
životního prostředí

Aleš Král

Plzeň

2013

## Prohlášení

Prohlašuji, že diplomovou práci na téma „Význam Konference OSN o životním prostředí a rozvoji z r. 1992 pro mezinárodní právo životního prostředí“ jsem vypracoval samostatně a že jsem uvedl veškeré prameny, použitou literaturu a podkladové materiály, ze kterých jsem čerpal v seznamu literatury.

Podpis: \_\_\_\_\_

## Poděkování

Chtěl bych poděkovat svému vedoucímu diplomové práce Prof. JUDr. Vladimíru Kopalovi DrSc. za jeho ochotu a čas při konzultacích.

# Obsah

<b>1</b>	<b>ÚVOD</b> .....	<b>7</b>
1.1	PRÁVO ŽIVOTNÍHO PROSTŘEDÍ .....	9
1.1.1	<i>Mezinárodní konference</i> .....	14
1.2	VÝVOJ PRÁVA ŽIVOTNÍHO PROSTŘEDÍ DO ROKU 1972 .....	155
1.3	MEZINÁRODNÍ KONFERENCE O ŽIVOTNÍM PROSTŘEDÍ VE STOCKHOLMU Z ROKU 1972 .....	23
1.3.1	<i>UNEP - Program OSN pro životní prostředí</i> .....	245
1.4	VÝVOJ PRÁVA ŽIVOTNÍHO PROSTŘEDÍ PO ROCE 1972 .....	27
1.4.1	<i>Dokumenty přijaté v 80. letech</i> .....	27
<b>2</b>	<b>KONFERENCE OSN O ŽIVOTNÍM PROSTŘEDÍ A ROZVOJI V RIO DE JANEIRU 1992</b> .....	<b>32</b>
<b>3</b>	<b>DOKUMENTY PŘIJATÉ NA KONFERENCI V RIO DE JANEIRU</b> .....	<b>34</b>
3.1	DEKLARACE O ŽIVOTNÍM PROSTŘEDÍ A ROZVOJI .....	34
3.2	AGENDA 21 .....	42
3.3	ÚMLUVA O OCHRANĚ BIOLOGICKÉ ROZMANITOSTI .....	58
	OCHRANA BIODIVERZITY A PŘÍRODNÍCH ZDROJŮ .....	61
3.4	RÁMCOVÁ ÚMLUVA O ZMĚNĚ KLIMATU .....	64
3.5	ZÁSADY OBHOSPODAŘOVÁNÍ LESŮ .....	68
<b>4</b>	<b>VÝVOJ NEJVÝZNAMNĚJŠÍCH ÚMLUV</b> .....	<b>72</b>
4.1	SEZNAM KONANÝCH KONFERENCÍ .....	72
4.2	CARTAGENSKÝ PROTOKOL .....	73
4.3	KONFERENCE SMLUVNÍCH STRAN ÚMLUVY - RÁMCOVÁ ÚMLUVA O ZMĚNĚ KLIMATU .....	74
4.4	VÝZNAMNÉ ÚSPĚCHY OD SUMMITU ZEMĚ .....	77
4.4.1	<i>Omezování chudoby a sociální rozvoj</i> .....	78
4.4.2	<i>Finance a rozvoj</i> .....	78
4.4.3	<i>Klimatické změny</i> .....	79
4.4.4	<i>Biologická rozmanitost</i> .....	79
4.4.5	<i>Rozšiřování pouští</i> .....	79
4.4.6	<i>Mořské zdroje a znečišťování</i> .....	80
4.4.7	<i>Toxické chemikálie</i> .....	80
4.4.8	<i>Lesy</i> .....	80
4.4.9	<i>Řídnutí ozónové vrstvy</i> .....	81
4.4.10	<i>Malé ostrovní státy</i> .....	81
<b>5</b>	<b>VLIV KONFERENCE NA VÝVOJ MEZINÁRODNÍHO PRÁVA ŽIVOTNÍHO PROSTŘEDÍ</b> .....	<b>82</b>
5.1	ZPRÁVY UNEP .....	82
5.2	RIO+5, EARTH SUMMIT +5 .....	83
5.3	KJÓTSKÝ PROTOKOL .....	84
5.3.1	<i>Mechanismy Kjótského protokolu</i> .....	87
5.4	SUMMIT TISÍCILETÍ.....	92
5.5	JOHANNESBURG SUMMIT 2002 .....	93
5.6	KONFERENCE OSN O UDRŽITELNÉM ROZVOJI - RIO+20.....	95
<b>6</b>	<b>ZÁVĚR</b> .....	<b>98</b>
<b>7</b>	<b>SEZNAM ODKAZŮ NA LITERATURU</b> .....	<b>100</b>

## Předmluva

Kvalitní diplomovou práci považuji za určité završení pětileté snahy o vzdělání. Jako téma jsem si proto zvolil - Význam Konference OSN o životním prostředí a rozvoji z r. 1992 pro mezinárodní právo životního prostředí.

Při studiu na Západočeské univerzitě v Plzni jsem se ve svém volném čase zajímal o mezinárodní právo životního prostředí a došel jsem k závěru, že téma je velmi široké a to zejména v množství a rozsahu přijatých dokumentů.

Vlastní představy o ochraně životního prostředí tkvěly zejména ve fyzické ochraně, např. třídění odpadu, využívání alternativních zdrojů, používání šetrných ekologických prostředků atd.. Zjistil jsem, že se jedná o velmi spletitý a komplexní systém tvořící silnou platformu mezinárodního práva v oblasti životního prostředí. Nepřehlédnutelný je velký politický vliv vyspělých států, které organizují systém životního prostředí na celém světě. Jeho fungování je možné pouze za předpokladu, pokud jej budou dodržovat všechny suverénní státy.

Život člověka je podmíněn vztahem k přírodě. Bez přírody není možná existence člověka. Vztah člověka k přírodě je nejen vztahem ekologickým, ale také vztahem společenským a ekonomickým. Lidé mění tvář přírody svoji vlastní činností, v krátkém časovém období, aby uspokojovali své vlastní potřeby. Civilizace prošla za celou svou historii přes fázi lovců a sběračů a zemědělců až po civilizaci průmyslovou. Dnešní společnost je globální, rychle a dynamicky se vyvíjející, založená na vědě, technice, plná technologií a informací. Je globální a vzájemně propojená. Existuje však i mnoho problémů. Jako bychom si ani neuvědomovali nadměrné čerpání přírodních zdrojů, hubení živočišných a rostlinných druhů vedoucí ke zhroucení ekosystémů, které nemohou již dále udržovat rovnovážný stav. Bohužel musím konstatovat, že se životní prostředí neustále zhoršuje. Situace je dána především neustálou, nepřetržitou a neváženou činností člověka zatěžující přírodu různým znečišťováním vody, půdy nebo ovzduší. Samočisticí schopnost přírody je značně omezená. Globální oteplování, kyselá dešť, skleníkový efekt jsou jen jedním z mnoha důsledků chování člověka.

# 1 Úvod

Ochrana přírody, ochrana životního prostředí, lidí, zvířat a živočichů pokládám za základní ideu vyspělé civilizované společnosti. Lidstvo by si mělo uvědomit neuspokojivý stav životního prostředí, vážnost aktuální situace a zajistit ohleduplné chování k životnímu prostředí. Naše budoucnost tak i o budoucnost našich potomků může být značně nejistá. Pokládám za důležité dodržovat ujednaná pravidla takovým způsobem, abychom svým neurvalým a bezcitným chováním nezhoršovali stav životního prostředí. Společnost by se měla vyvarovat sobeckému chování. Domnívám se, že hlavním cílem lidstva je předání Země dalším generacím minimálně ve stavu, v jakém planetu zdědili naši předkové.

Finanční, ekonomické, pracovní či politické zájmy často vítězí nad ochranou životního prostředí. Technologicky zastaralé procesy a postupy vypouštějí neskutečné množství škodlivých látek, které mají devastující účinek nejen na přírodu, ale působí negativně především na lidské zdraví.

Mezinárodní právo životního prostředí velkou mírou ovlivňují státy, které prosazují své vlastní zájmy a politiky. Organizované násilí mezi více stranami, za účelem prosazení svých vlastních cílů patří na první příčku tohoto pomyslného žebříčku aktuálních problémů.

Velice závažným a neopomenutelným problémem je přetrvávající chudoba. V rozvinutých zemích se stává zcela běžnou skutečností, že nespotřebované jídlo se „vyhazuje“ do odpadu. Na druhou stranu v rozvojových zemích dochází vinou nedostatku základních potravin, léků a pitné vody k podvýživě, nemocem a úmrtím. U dospělých populace je průměrná délka života výrazně nižší než ve státech rozvinutých. Humanitární a zdravotní péči proto považuji za významný prvek plnohodnotného života.

Mezi problematické oblasti patří výroba elektrické energie, protože je na ní světová produkce závislá. Průmysl by se měl především orientovat na obnovitelné přírodní zdroje, energetická úsporná zařízení, které jsou šetrná k lidskému zdraví a životnímu prostředí.

Dále bych chtěl upozornit na zásobování pitnou vodou. V rozvojových zemích existuje mnoho oblastí, kde lidé musí cestovat desítky kilometrů, aby mohli splnit jednu ze svých základních životních potřeb. Proto si myslím, že by měly rozvinuté a ekonomicky silné země podporovat všeobecný rozvoj v těchto „chudých“ státech.

Zapomenout bychom neměli na znečišťování moří, pevniny i ovzduší. Závěrem bych zmínil problematiku globálního oteplování. Vinou nadměrného vypouštění emisí skleníkových plynů, dochází k ubývání ozónové vrstvy a změnám klimatu. S tím souvisí tání a zmenšování plochy ledovců a následné zvyšování hladiny moří a oceánů.

Mezřický při vyjmenovávání globálních problémů lidstva odkazuje na J.F. Richarda a jeho knihu Právě poledne. Mimo jiné zde uvádí: zachování míru, globální oteplování, vyčerpávání rybního bohatství, digitální nerovnost, odlesňování, nedostatek vody, chudoba, vzdělávání, pandemie, přírodní katastrofy, daňový systém, technologická regulace, obchod s drogami, obchod, duševní vlastnictví, znečišťování moří, elektronické obchodování, migrace.

Tato diplomová práce se zabývá nejenom historií mezinárodního práva životního prostředí, mezinárodními konferencemi o životním prostředí, Konferencí OSN o životním prostředí a rozvoji z r. 1992, ale i jejím významem pro mezinárodní právo životního prostředí. Dále pak i dokumenty a úmluvami přijatými na ochranu životního prostředí a vývojem do současnosti.

První kapitola pojednává obecně o životním prostředí, o základních termínech jako je životní prostředí, právo životního prostředí, ekosystém, udržitelný rozvoj, desertifikace biodiverzita, o principech a zásadách práva životního prostředí o Mezinárodní konferenci o životním prostředí ve Stockholmu a vývojem práva životního prostředí do roku 1992.

Druhá kapitola se zaměřuje na konkrétní, praktické a věcné informace o Konferenci OSN o životním prostředí a rozvoji v Rio de Janeiru z r. 1992.

Třetí kapitola rozvádí a právně analyzuje dokumenty z konference v Rio de Janeiru. Deklaraci z Rio de Janeira o životním prostředí a udržitelném rozvoji, Agendě 21, Právně nezávaznému autoritativnímu prohlášení k principům globální dohody o využívání, ochraně a trvale udržitelném rozvoji všech typů lesů - Zásady obhospodařování lesů, Rámcovou úmluvu OSN o klimatických změnách a Úmluvu o biodiverzitě.

Čtvrtá kapitola popisuje Vývoj nejvýznamnějších úmluv a Agendy 21 po skončení konference, věnuje se některým z významných úspěchů, jichž bylo od Summitu Země dosaženo.



Pátá kapitola pojednává o Vlivu konference na vývoj mezinárodního práva životního prostředí prostřednictvím konference Rio+5, Milléniového Summitu, Summitu v Johannesburgu 2002 a Rio+20.

## **1.1 Právo životního prostředí**

Právo životního prostředí pokládám za mladý, aktuální a rozvíjející se obor. Média a studie odborníků nás informují o globálním oteplování, změnách klimatu a míry vlivu člověka na tyto změny. Zveřejňované studie jsou často konfrontovány s názory politiků. Některé statistické údaje vědců o stavu znečištění životního prostředí jsou přímo alarmující.

Položme si otázku? Došlo by k takovému poškození, devastaci přírody a životního prostředí bez vlivu a přítomnosti člověka? Lidská aktivita má podle mého názoru, na znečištění životního prostředí, největší vliv. Člověk již od pradávna ovlivňoval přírodu svou činností například zemědělstvím, lovem, osídlováním. Dalším zásadním a negativním činitelem byla průmyslová revoluce a nežádoucí vliv vědy a techniky na životní prostředí.

Pokusil bych se definovat, co rozumíme pod termínem životní prostředí:

„Životním prostředím je vše, co vytváří přirozené podmínky existence organismů včetně člověka a je předpokladem jejich dalšího vývoje. Jeho složkami jsou zejména ovzduší, voda, horniny, půda, organismy, ekosystémy a energie“<sup>1</sup>.

Životním prostředím je vše, co se nachází okolo nás, přímo nás ovlivňuje a je schopno ovlivnit naše životy a následující vývoj. Z termínu životního prostředí obsažené ze zákona č. 17/1992 v paragrafu 2 vyplývá, že zákon pokládá za životní prostředí hmotný svět a z něj pouze přírodu, konkrétně pak její složky a ekosystémy.

Jiná definice říká, že životní prostředím je: „Soubor všech činitelů, se kterými přijde do styku živý subjekt, a podmínek, kterými je obklopen. Tedy vše, na co subjekt přímo i nepřímo působí. Subjektem může být chápán organismus, populace, člověk i celá lidská společnost. Většinou se pojem životní prostředí chápe ve smyslu životní prostředí člověka“<sup>2</sup>.

### O potřebě ochrany životního prostředí hovoří Zákon o životním prostředí:

„Ochrana životního prostředí zahrnuje činnosti, jimiž se předchází znečišťování nebo poškozování životního prostředí, nebo se toto znečišťování nebo poškozování omezuje a odstraňuje. Zahrnuje ochranu jeho jednotlivých složek, druhů organismů nebo konkrétních ekosystémů a jejich vzájemných vazeb, ale i ochranu životního prostředí jako celku”<sup>3</sup>. Ochrana životního prostředí je činnost, která zabraňuje znečišťování a zároveň chrání konkrétní složky životního prostředí. Z termínu životního prostředí obsažené ze zákona č. 17/1992 v paragrafu 9 vyplývá, že zákon rozlišuje 2 složky ochrany životního prostředí. Složku ofenzivní a defenzivní. Ofenzivní složka spočívá v aktivním ovlivňování životního prostředí a defenzivní složka v předcházení nebo omezování poškozování životního prostředí.

Životní prostředí je neodmyslitelnou součástí Mezinárodního veřejného práva. Mezinárodním právem rozumí učebnice od Jiřího Malenovského: „Jako soubor právních norem, které zajišťují mírovou existenci a plynulý vývoj mezinárodního společenství”<sup>4</sup>.

Pan profesor Kopal uvádí, že: „Mezinárodní právo životního prostředí je soubor pravidel mezinárodního práva, jejichž cílem je ochrana biosféry před jejím podstatným zhoršením a porušováním její rovnováhy v globálním měřítku. Je typickým právem mezinárodní spolupráce, které směřuje především k předcházení škod na životním prostředí, stanoví formy součinnosti států a vytváří kontrolní mechanismy a potřebné instituce”<sup>5</sup>.

Mezinárodní právo životního prostředí definuje také učebnice od pana doktora Ondřeje a pana doktora Potočného:

„Mezinárodní právo životního prostředí je souborem zásad, institutů, pravidel mezinárodního práva, které regulují ochranu životního prostředí v celosvětovém, regionálním měřítku i kosmickém prostoru. Mají pomoci ochránit biosféru před jejím podstatným zhoršením, zamezit porušování její rovnováhy a v současných podmínkách především zajistit trvale udržitelný rozvoj životního prostředí”<sup>6</sup>.

Na následujících řádcích popíši vlastní definici Mezinárodního práva životního prostředí: Mezinárodní právo životního prostředí je soubor pravidel mezinárodního práva, jehož úkolem je ochrana fauny, flory, ochrana jednotlivých druhů, ekosystémů a jejich prostředí jako celku. Zároveň je však nutná mezinárodní spolupráce států, vytvoření institucí, mechanismů a principů takovým způsobem, aby nedocházelo

ke zhoršení a porušení rovnováhy biosféry a nadále bylo možné zajistit trvale udržitelný rozvoj.

## **Mezinárodní právo životního prostředí**

Na základě čl.38, odst.1 Statutu Mezinárodního soudního dvora za prameny mezinárodního práva životního prostředí považujeme: mezinárodní úmluvy a smlouvy, mezinárodní obyčej, obecné právní zásady a soudní rozhodnutí. Podstatný význam má rozlišování práva životního prostředí na tzv. soft law (měkké právo) a tzv. hard law (tvrdé právo). Hard law je charakterizováno právní závazností. Pro soft law je typická právní nezávaznost, nevynutitelnost. Obvyklá je forma doporučení nebo stanoviska. Zvláštní kapitolou jsou jednostranné akty (nařízení a směrnice) Evropských společenství.

Chování subjektů mezinárodního práva životního prostředí se za poslední desítky let výrazně změnilo. Vyplývá to ze skutečnosti, že řešení globálních problémů lidstva patří mezi nejdůležitější úkoly společnosti. Vlastní zájmy musí ustoupit do pozadí. Ve světě existují zásadní rozdíly suverénních států v přístupu k problematice ochrany životního prostředí.

Mezi subjekty mezinárodního práva životního patří zejména státy, mezinárodní nevládní organizace (EU, OSN, NATO - jako partikulární organizace) a mezinárodní nevládní organizace (Světový svaz přírody, Institut světových zdrojů, Greenpeace a další).

## **Principy mezinárodního práva životního prostředí a důležité termíny**

Základní principy mezinárodního práva životního prostředí uvádí následující text:

„Plátcem je původce znečištění, princip nediskriminace, princip předběžné opatrnosti, princip sdílené, ale diferencované odpovědnosti, princip mezigenerační rovnosti”<sup>7</sup>.

Tímto bych rád uvedl několik základních definic, o kterých se budu v dalším textu zmiňovat:

Za nejdůležitější pokládám termín udržitelného rozvoje prostupující všemi důležitými dokumenty: „Trvale udržitelný rozvoj společnosti je takový rozvoj, který současným

i budoucím generacím zachovává možnost uspokojovat jejich základní životní potřeby a přitom nesnižuje rozmanitost přírody a zachovává přirozené funkce ekosystémů”<sup>8</sup>. Neméně významným pojmem považujeme pojem ekosystému: „Ekosystém je funkční soustava živých a neživých složek životního prostředí, jež jsou navzájem spojeny výměnou látek, tokem energie a předáváním informací a které se vzájemně ovlivňují a vyvíjejí v určitém prostoru a čase”<sup>9</sup>.

Zapomenout bychom neměli na termín desertifikace: „Pojem desertifikace obecně zahrnuje všechny formy ničení přírodních zdrojů (půdy, vody, vegetace), které způsobuje člověk svou činností. Vznik či rozšiřování pouští je přímým důsledkem přetěžování citlivých stepních ekosystémů”<sup>10</sup>.

A na závěr uvádím v médiích tolik používaný pojem globalizace: „Globalizace je spontánní neřízený proces stále intenzivnější integrace zemí světa v jediném ekonomickém systému. Mezinárodní měnový fond příznačně definuje globalizaci jako rostoucí ekonomickou vzájemnou závislost zemí v světovém měřítku v důsledku rostoucího objemu a druhu přeshraničních transakcí zboží a služeb a toku mezinárodního kapitálu, jakož i rychlejšího a rozsáhlejšího šíření technologií”<sup>11</sup>.

## **Právo životního prostředí v ČR a jeho vztah k mezinárodnímu právu životního prostředí**

Česká republika je smluvní stranou většiny významných úmluv týkající se mezinárodní ochrany životního prostředí. Zároveň je členem významných organizací související s ochrannou životního prostředí. Od vzniku Československa až do r. 1991 neexistovala žádná právní úprava vztahu mezinárodního a našeho práva. Ani jedna z ústav neobsahovala generální recepční normu. Situace se částečně změnila přijetím ústavního zákona č. 21/1991 Sb., ale zásadní změnu přinesl ústavní zákon č. 395/2001, obsahující recepční klauzuli v čl. 10 inkorporující za určitých předpokladů mezinárodní právo do našeho právního řádu. Podmínky jsou následující. Musí se jednat o platnou mezinárodní smlouvu, kterou je ČR vázána, k ratifikaci byl dán souhlas parlamentem, smlouva byla ratifikována v souladu s ústavou a mezinárodním právem a byla vyhlášena ve Sbírce mezinárodních smluv. Díky této recepční klauzule se mezinárodní smlouvy stávají součástí českého právního řádu a jsou vnitrostátně bezprostředně závazné s aplikační předností před zákonem.

Československo nevěnovalo ochraně životního prostředí a enviromentální politice až do revoluce výraznou pozornost. Na základě poznatků o poškození životního prostředí se v 70. letech 20. století začíná hovořit o nutnosti ochrany životního prostředí a následně změně chování lidí k přírodě. Ochrana životního prostředí byla již obsažena v některých normách z dřívějších let, například v zákonu ochraně vod nebo lesů. Jednou ze základních norem byl zákon č. 20/196 Sb., o péči o zdraví lidu. Zásadním zlomem byl však rok 1989 s následným přistupováním k mezinárodním normám a vstup do EU (1.5.2004). V roce 1990 dochází k vydání Modré knihy, zprávy o stavu životního prostředí. Jedná se o první dokument o stavu životního prostředí po období komunismu. Na tuto knihu navazuje Duhový program, který se zabývá úkoly a způsoby, jak zanedbané životní prostředí zlepšit. Období bylo zakončeno účastí na UNCED v roce 1992.

V následujících letech byla vypracována Státní politika ochrany životního prostředí z roku 1996 považovaná za velice slabý koncept. Poté dochází k významnému rozvoji a aktivitě, především díky přijetí Státního programu ochrany přírody a krajiny ČR, Státní politiky životního prostředí (vycházející na určité období) a Státního programu environmentálního vzdělávání, výchovy a osvěty v České republice. Dokument Státní politika životního prostředí z roku 2001 již vychází z principu udržitelného rozvoje, pojednává o cílech, úkolech, opatřeních a nástrojích nutných k ochraně životního prostředí.

Ochrana práva životního prostředí je v České republice obsažena v preambuli Ústavy, pojednávající o střežení si zděděného přírodního bohatství. Čl. 7 Ústavy nařizuje státu šetrné využívání přírodních zdrojů a ochranu přírodního bohatství.

O životním prostředí pojednává čl. 35 LZPS, ve kterém se hovoří, že každý má právo na příznivé životní prostředí, na informace o stavu životního prostředí a nikdo nesmí poškozovat životní prostředí nad míru stanovenou zákonem. Právo na příznivé životní prostředí je jedním ze základních lidských práv, se kterým souvisí právo na život nebo právo na ochranu zdraví. Stát je odpovědný za ochranu a stav životního prostředí a z této odpovědnosti vyplývá její zajištění. Činí tak mocí zákonodárnou, výkonnou a soudní. Základní roli hrají orgány mocí výkonné. Zejména pak ústřední orgány veřejné státní správy (Ministerstvo životního prostředí), na regionální a místní úrovni se při ochraně životního prostředí jedná o Krajské úřady, odbory životního prostředí nebo orgány obcí, které jednají se samostatnou či přenesenou působností. Ochrana životního prostředí pomáhají speciální orgány státní správy - Státní úřad

pro Jadernou bezpečnost, Český báňský úřad, Česká inspekce životního prostředí, správy národních parků, Český hydrometeorologický ústav, Státní fond životního prostředí České republiky.

Stav životního prostředí je pravidelně předkládán vládou Poslanecké sněmovně Parlamentu České republiky ve formě Statistické ročenky životního prostředí ČR a Zprávách o životním prostředí.

### **1.1.1 Mezinárodní konference**

„Mezinárodní konference jsou nejdůležitějšími mezinárodními orgány s ohledem na své nezastupitelné místo v mnohostranné diplomacii a při sjednávání mnohostranných smluv ”<sup>12</sup>.

Konferencí se účastní různé strany se společnými či protichůdnými zájmy. Cílem je diskuze a nalezení konsenzu ve společných otázkách. Nejčastěji používáme termín konference a tvoříme jej podle místa, kde se konal. Například Vídeňský kongres, Pařížský kongres nebo Berlínský kongres. Konference mohou být politické, hospodářské, diplomatické, mírové, o životním prostředí. Svolávají se z iniciativy státu nebo na základě rezoluce Valného shromáždění OSN. Mezinárodní konference se koná podle jednacího řádu, stát zastupuje prezident nebo ministr, na základě plné moci delegát. Plénum konference vydává usnesení vyjadřující názor na určité problematice téma. Jednání řídí předseda, který svolává, zahajuje, ukončuje, řídí diskuzi, uděluje slovo, překládá návrhy, dohlíží nad hlasováním a nad dodržováním pravidel. Vlastní jednání se koná ve výborech, poté v plénu, kde dochází k hlasování o návrhu. Uplatňuje se zásada většinového usnášení. Hlasuje se povstáním, zmáčknutím tlačítka nebo zvednutím ruky. Hlasování bývá tajné či veřejné, pro návrh, proti návrhu nebo zdržením se. Za důležitý prvek považují nalezení shody neboli nalezení konsenzu. Na konferenci musí být přítomno kvorum. Konference končí přijetím deklarace, podpisem závěrečného aktu, schválením textu, výzvou, doporučením nebo rezolucí. Výsledky konference shrnuje Závěrečný akt.

## **1.2 Vývoj práva životního prostředí do roku 1972**

Mezinárodní právo životního prostředí se vyskytuje v obyčejových pravidlech a smlouvách. V právu mezinárodního práva životního prostředí neexistuje ústřední normotvorný orgán. Obyčejová pravidla proto hrají důležitou úlohu. S rostoucím počtem environmentálních úmluv, množství obyčejů klesá. Obyčejové právo se využívá v případech, když se jedná o mezery ve smluvních normách a v případech, kdy stát není vázán příslušnou smlouvou. Nejvýznamnějším obyčejovým pravidlem mezinárodního práva životního prostředí je zákaz poškozování životního prostředí přesahující hranice států.

Odborná literatura uvádí za nejstarší mezinárodní úmluvu Jayskou úmluvu o velkých jezerech mezi USA a VB z roku 1794. Nesmíme zapomenout na Mezinárodní úmluvu o rybolovu mezi Francií a Velkou Británií z roku 1867, Úmluvu na ochranu tuleňů v Beringově moři z roku 1891. Z 1. poloviny 20. století bych rád zmínil Konvenci o ochraně ptáků užitečných pro zemědělství z roku 1902, Konvenci o ochraně migrujících ptáků ve Spojených státech a Kanadě z roku 1916 a Konvenci o ochraně přírody a zachování volně žijících druhů fauny a flóry na západní polokouli z roku 1940.

Jednou z důležitých událostí týkající se vývoje mezinárodní ochrany životního prostředí patří rozhodnutí v případě Trail Smelter z roku 1941. V případě se jednalo o poškození lesů na americkém území kanadskou továrnou na zpracování zinku. Rozhodnutí se stalo základem k vytvoření právního obyčeje o omezené teritoriální suverenitě. Podobným případem byla také kauza kanálu Korfu z roku 1949. Po druhé světové válce svolala Hospodářská a sociální rada OSN, první konferenci o zachování a využívání přírodních zdrojů (UNCCUR).

Nesmíme zapomenout na případ Lac Lanoux. Předmětem sporu mezi Francií a Španělskem bylo využívání horního toku řeky. Soudem bylo rozhodnuto, že stát na horním toku smí využívat vodu jen takovým způsobem, aby nedošlo k významnému omezení užívání na toku dolním.

Ochrana životního prostředí, začátky moderního environmentalismu se začala výrazně rozvíjet v **50. - 70. letech 20. století.**

„Pod vlivem určitých skutečností, se odehrálo následující:

1. 172 vědců z 19 zemí světa požádali představitele OSN o zásadní kroky, které povedou ke zpomalení až zastavení populační exploze.
2. Publikace knihy Rachel Carsonové „*Mlčí jaro*“ (Silent Spring), která se zabývala důsledky obrovského nárůstu použití pesticidů v zemědělství. Varuje před dopady pesticidů na živočišné druhy a lidské zdraví. Na základě výsledků výzkumů prokazuje nereálnost představ o neomezené absorpční kapacitě prostředí. Kniha vyvolala velký ohlas především ve vědecké komunitě. /1962/
3. Zahájení Mezinárodního biologického programu za účasti řady zemí. V jeho průběhu byl shromážděn obrovský soubor dat, který byl významným zdrojem rozvoje vědecky založeného environmentalismu. /1963/
4. Založení Environmentálního ochranného fondu s cílem dosáhnout zákazu používání DDT soudní cestou. /1967/
5. Celosvětový ohlas vyvolala rovněž kniha Paula Ehrlicha „*Populační bomba*“ (Population Bomb), která se zabývá vztahy mezi růstem světové populace, čerpáním zdrojů a životním prostředím. /1968/
6. K burčujícím publikacím patřila i kniha Garetta Hardina „*Tragedie společného*“ (The Tragedy of the Commons). Hardin v ní vysvětluje, že užívání společných (veřejných, obecních apod.) statků, jako jsou ovzduší a vodní prostředí, nemůže být omezeno obdobně, jako je tomu u soukromých statků – nelze je ohradit plotem jako soukromé vlastnictví. Jejich ochrana před nadměrným využíváním a znečištěním musí být zajištěna takovými nástroji, jako je legislativa nebo daně. Pro producenta musí být levnější omezit znečištění než jeho vypouštění do prostředí. /1968/
7. Italský průmyslník A.Peccei a skotský vědec A.King zakládají „Římský klub“ (Club of Roma) – sdružoval (a sdružuje) vědce, podnikatele a veřejné činitele, podporující výzkum globálních problémů současnosti a budoucnosti. Cílem výzkumu bylo lepší pochopení fungování ekonomických, politických, sociálních a přírodních složek, které vytváří globální systém. /1968/

V 60. letech došlo k řadě ekologických havárií a katastrof, které měly vliv na veřejné mínění a přístup společnosti k této tématice:

K nejvýznamnějším patří havárie lodi Torrey Canyon u pobřeží Británie (1967), kde uniklo cca 117 000 tun kuwajtské ropy a ropné látky byly zaneseny až na severní



pobřeží Francie, nebo zjištění švédských vědců, že úmrtí ryb a dalších živých organismů v tisících jezer Švédska je důsledkem dálkového přenosu znečištění ovzduší ze západní Evropy.

Vlády některých zemí přijímaly dílčí opatření, která ale nemohla zajistit nezbytné radikální změny. Nárůst problémů, jejichž řešení zjevně přesahovala možnosti existujícího uspořádání světa, pokračoval. Množily se hlasy požadující mezinárodní spolupráci.

Pod rostoucím tlakem a z iniciativy Hospodářské a sociální rady rozhodlo Valné shromáždění OSN svou rezolucí z 3. 12. 1968 o svolání mezinárodní konference o životním prostředí, která se měla konat ve Stockholmu v roce 1972.

Pro dané období je charakteristický rychlý ekonomický rozvoj v řadě zemí – znečištění životního prostředí, růst povědomí světové veřejnosti o problémech životního prostředí, rozvoj nevládních environmentálních aktivit a uskupení, vznik prvních environmentálních agentur a ministerstev životního prostředí, formování environmentálních politik, vznik nevládních environmentálních organizací a iniciativ.

V 60. a 70. letech došlo k určitým významným událostem, které měly vliv na následující vývoj.

Zejména pak Uspořádání prvního Dne země formou mírumilovného pochodu, kterého se zúčastnilo přibližně 20 miliónů Američanů. /1970/ nebo ustavení Rady na ochranu přírodních zdrojů jako profesionální organizace právníků a vědců s cílem působit ke zdokonalování environmentální politiky vlády USA /1970/. Činnost zahájila organizace Greenpeace v Kanadě, která vyhlásila agendu k zastavení ničení životního prostředí cestou občanského protestu a nenásilných akcí.

Na začátku 70. let bylo často diskutováno o skutečnosti, že způsob ekonomického rozvoje není dlouhodobě udržitelný. Uvažovalo se o nutnosti zpomalení respektive zastavení ekonomického růstu (koncept “nulového růstu“). Takové řešení však bylo pro málo rozvinuté země nepřijatelné”<sup>13</sup>.

Jako východisko vidí Brownlie: „v aplikaci efektivních prováděcích (donucovacích - enforcement) systémů, které spočívají na vědeckém podkladu a jsou ekonomicky udržitelné, a které jsou plně integrovány do zákonných ustanovení a administrativ”<sup>14</sup>.

„Celosvětový ohlas měla i první zpráva Římského klubu, která se stala doslova světovým bestsellerem. Tato zpráva byla publikována pod názvem „Meze růstu“

(D.L.Meadows, a kol, 1972) a měla charakter varovné prognózy. Byla založena na matematickém modelu, pomocí něhož byly zkoumány vztahy vzájemného působení mezi pěti proměnnými veličinami: obyvatelstvem, průmyslovou výrobou, zemědělskou výrobou, zásobami a čerpáním přírodních zdrojů, znečištěním prostředí.

Uvedené vztahy byly kvantifikovány a zkoumány v historickém vývoji – za období let 1900 až 1970. Na tomto základě byly odvozeny dlouhodobé tendence ve vývoji těchto veličin do roku 2100 a z nich byly odvozeny konkrétní závěry pro budoucnost. Autoři dospěli k závěru, že vzhledem k omezeným (limitujícím) přírodním zdrojům, není další ekonomický růst trvale udržitelný, naopak. Aby se předešlo tomuto vývoji, formulovali autoři následující podmínky:

- stabilizace obyvatelstva (vyrovnáním porodnosti a úmrtnosti),
- stabilizace investic do roku 1990, poté jen prostá reprodukce, snížení spotřeby přírodních zdrojů na čtvrtinu na jednotku výroby,
- změny struktury HDP (od materiální spotřeby ke službám),
- snížení rozsahu znečišťování prostředí na 1/4 roku 1970,
- prodloužení životnosti předmětů dlouhodobé spotřeby, přesuny v investicích - růst podílu investic na kvalitu půdy.

Jako nástroj odstranění chudoby proto nevidí další ekonomický růst v chudých zemích, ale redistribuci příjmů a bohatství. Ačkoliv se požadavek “nulového růstu“ stal velmi “populární“, zejména u představitelů vyspělých zemí, právě posledně uvedenému závěru – nutnosti redistribuce – byla jimi v té době věnována jen malá pozornost.

V období příprav na světovou konferenci ve Stockholmu se uskutečnila 2. Ministerská konference 77 rozvojových zemí v Limě (1971). Deklarace z jednání obsahovala řadu požadavků vůči průmyslově rozvinutým zemím, které označila za hlavní příčinu negativního vývoje kvality životního prostředí”<sup>15</sup>.

Pokusil bych se blíže rozvést problematiku Římského klubu. Jak jsem již uvedl v citaci, Římský klub vznikl v roce 1970 jako projekt Alexandra Kinga a Aurelia Pecceiho. Byly vydány dvě publikace „Meze růstu“ (Limits to Growth, 1972) a „První globální revoluce“ (The First Global Revolution, 1991). Jedná se o elitní klub politiků a státníků. Významnými členy jsou Kofi Anan, Javier Solana, Michail Gorbačov nebo Bill Clinton. Počet jejich členů je stanoven striktně na sto osob.

Analýza Mezi růstu byla společností přijata jako správná. Navzdory tomu byla teorie nulového růstu odmítnuta jako nerealistická a nežádoucí. Praktické provedení

by v konečném důsledku znamenalo bídu a hlad v rozvojových zemích. Některé myšlenky a názory Římského klubu považují za velice kontroverzní. Podle mého názoru je to idea na omezení či zastavení populačního růstu. S touto otázkou spojujeme základní lidská práva. Zajímavými se v této souvislosti jeví názory na demokracii, možnost zplodit neomezené množství potomků nebo možnost spotřebovat neomezené množství zdrojů.

Bez ohledu na tuto skutečnost si musíme položit otázku: Je možné pokračovat v hospodářském růstu v jeho dosavadní podobě i do daleké budoucnosti? Růstový ekonomický model je totiž úzce spjat s nezaměstnaností a produktivitou práce.

Je tomu více než 40 let, od doby publikace Mezí růstu. Domnívám se však, že odkaz je pořád aktuální. Kniha nám ukázala jiný pohled, myšlenky a skutečnost, že devastace přírody, znečišťování životního prostředí či vyčerpání přírodních zdrojů jsou špatné, avšak s ekonomickým růstem souvisí.

V případě, že bychom pokračovali stejným tempem a neuvědomili si případné nebezpečí, dřív nebo později by nastala ekologická katastrofa.

## **Ochrana životního prostředí moří, oceánů a vod**

Mořské právo upravuje užívání moří a oceánů, vzdušného prostoru nad nimi a těžbou zdrojů. V minulosti se vyvíjelo jako obyčejové právo, kdy největší vliv měly námořní mocnosti.

Pan profesor Kopal uvádí, že „Mezinárodní právo mořské je soubor právních zásad a pravidel, jimiž se řídí vztahy mezi státy a mezinárodními organizacemi při užívání moří a oceánů, jakož i s nimi souvisejících prostorů, a při těžbě jejich zdrojů)”<sup>16</sup>.

Počátkem 50. let 20. století se rozvíjí ochrana mořského prostředí zejména Londýnská úmluva pro zabránění znečišťování moře naftou z roku 1954, Úmluva o zabránění mořskému znečišťování skládkou odpadů z roku 1972, Úmluva o zabránění znečišťování z lodí z roku 1973. Přijaty byly také dokumenty o ochraně Severního, Baltského nebo Středozemního moře.

V první polovině šedesátých let dochází k uzavírání mezinárodních úmluv na ochranu některých evropských řek a jezer (Moselu, Rýn nebo Ženevské a Bodamské jezero). Ke kodifikaci mořského práva na Ženevské konferenci v roce 1958. Na konferenci byly přijaty Úmluva o pobřežních vodách a pásnu souvislém, Úmluva o volném moři Úmluva o ochraně biologického bohatství volného moře a Úmluva

o pevninské mělčině. Zůstaly však nedořešeny otázky týkající se stanovení vnější hranice kontinentálního šelfu, obecně zůstal neupraven režim mořských průlivů nebo problematika hospodářského využívání přilehlé zóny, využívání mořského dna pod volným mořem a výlučné ekonomické zóny.

Tato snaha pak byla korunována sepsáním komplexního mořského práva: Úmluvy OSN o mořském právu z roku 1982. Vznikla prostřednictvím složitých jednání z Třetí konference o mořském právu v roce 1973. Podepsání se uskutečnilo v roce 1982 v Montego Bay na Jamajce. Platná je od roku 1994. Skládá se z 320 článků a 9 příloh. V roce 1997 bylo k úmluvě připojeno přes 120 smluvních stran. Za největší překážku k obecnému přijetí úmluvy byla považována hloubková těžba z mořského dna. Problém byl vyřešen v roce 1994, kdy Valné shromáždění přijalo Dohodu o plnění Části XI Úmluvy, která se týkala schvalovacího procesu těžby z mořského dna.

Úmluva OSN o mořském právu je považována za jeden z nejucelenějších nástrojů mezinárodního práva. Úmluvě je přikládán historický význam a je pokládána za základní rámec řešící všechny aspekty svrchovanosti moří, jejich správy, využití a práv i povinností států. Cílem Úmluvy bylo přijmout všeobecně platný řád využívání moří a oceánů, zabránit tak konfliktům a posílit mezinárodní mír. Dokument zavádí pravidla pro činnost států na světových mořích, vymezení mořských zón, pravidla delimitace mořských hranic, udílení práv, povinností a odpovědností a zprostředkování při urovnávání sporů.

Mezi nejdůležitější prvky bych uvedl právo svrchovanosti pobřežních států do 12 mil od pobřeží, letadla a lodě všech států mají právo tranzitu skrze úžiny sloužící k mezinárodní přepravě, právo pobřežního státu na exkluzivní hospodářskou zónu (EEZ) v šířce 200 námořních mil od pobřeží. Dále pak státy složené z propojených ostrovů mají právo nad mořskou plochou, která je vymezena spojnicemi nejkrajnějších bodů těchto ostrovů nebo pravomoc přímořských států na zdroje obsažené v jejich kontinentálním šelfu.

„Články 192-265 pojednávají o ochraně a zachování mořského prostředí (protection and preservation of the marine environment). Nalezneme zde obecný závazek (general obligation) všech států chránit a zachovávat mořské prostředí (to protect and preserve the marine environment, čl.192)”<sup>17</sup>. Čl. 192 hovoří o ochraně životního prostředí moří následovně: „Státy mají povinnost chránit a uchovávat mořské prostředí”<sup>18</sup>.

Smluvní státy Úmluvy zároveň přijaly závazek urovnávat spory mírovými prostředky. Zásadní spory mohou být předkládány Nejvyššímu tribunálu pro mořské právo ustavenému v rámci úmluvy či Mezinárodnímu soudnímu dvoru za účelem arbitrážního či smírčího řízení.

Na základě Úmluvy byly založeny tyto orgány: Komise pro vymezení kontinentálního šelfu. Poskytuje doporučení státům, tvrdícím že jejich kontinentální šelf sahá více než 200 mil od pevniny. Nachází se v sídle OSN, má 21 členů a první zasedání bylo uskutečněno v roce 1997. Dalším orgánem je Mezinárodní tribunál pro mořské právo fungující od roku 1996, má také 21 členů a sídlo má v Hamburku. Posledním orgánem vzniklým z úmluvy je Mezinárodní úřad pro mořské dno, jehož sídlem je od roku 1994 Kingston.

Úmluva OSN o mořském právu je hlavním a zásadním mezinárodněprávním dokumentem zabývající se všemi aspekty mořského prostoru a jeho využití - navigace a přeletů, průzkumu a těžby, rybolovu a lodní přepravy. Úmluva rovněž tvoří základ pro budoucí právní nástroje usilující o práva a povinnosti na světových mořích a oceánech.

### **Ochrana životního prostředí Antarktidy**

Území Antarktidy je zajímavé z mnoha hledisek. Nejvýznamnějším je ekonomické. V Antarktidě se nachází velké množství nerostných surovin. Jedná se o unikátní a jedinečný ekosystém vhodný k vědeckému zkoumání a bádání. V minulosti se státy pokusily uplatnit svůj vliv, a proto bylo nutné se dohodnout na sektorovém využití tohoto prostoru. V roce 1959 byla ve Washingtonu uzavřena Úmluva o Antarktidě. Podle této úmluvy lze Antarktidu využívat pouze pro mírové účely, jsou zakázány jakékoliv vojenské operace a testování. Úmluva okrajově pojednává o ochraně fauny a flóry. Zajišťuje svobodný vědecký výzkum v této oblasti a zasloužila se o zavedení účinného kontrolního systému.

V roce 1991 byl v Madridu přijat Protokol o ochraně životního prostředí s pěti přílohami doplňující Smlouvu o Antarktidě. Vzhledem k jedinečnosti fauny a flóry patří mezi nejdůležitější čl. 4 chrání biodiverzitu Antarktidy před nepůvodními rostlinami a živočichy. Mohou být dováženi pouze s výslovným povolením. Na základě čl. 7 je zakázána činnost týkající se těžby nerostných zdrojů, kromě vědeckého výzkumu. Smluvní strany se zavázaly k ochraně životního prostředí Antarktidy a jejich

ekosystémů. Antarktida byla vyhlášena přírodní rezervací, zasvěcenou míru a vědě. V čl. 8 protokol stanoví povinnost posoudit vlivy všech plánovaných činností v Antarktidě na její životní prostředí. Protokolem byl založen Výbor na ochranu životního prostředí Antarktidy zabývající se urovnáváním sporů a kontrolními mechanismy.

V roce 1988 byla ve Wellingtonu přijata Úmluva o omezení aktivit při využívání antarktických nerostných zdrojů. Na území Antarktidy není jen nerostné bohatství. Je domovem mnoha rostlinných a živočišných druhů. Jelikož by mohlo docházet k ohrožení a narušení životních podmínek těchto druhů, bylo nezbytné vytvořit systém jejich ochrany. V této souvislosti byla uzavřena Úmluva o zachování ploutvonožců v Antarktidě (Convention for the Conservation of Seals, Londýn, 1972) a Úmluva o zachování živých mořských zdrojů Antarktidy (Convention on the Conservation of Arctic Marine Living Resources, Camberra, 1980).

**Při této příležitosti bych uvedl další úmluvy zabývající se ochranou životního prostředí moří:**

Úmluva o ochraně moří před znečišťováním moří v důsledku ukládání odpadů a jiných látek - Convention on the Prevention of Marine Pollution by Dumping of Wastes and Other Matter-Moskva 1972.

Úmluva o zabraňování znečišťování moří z lodí – MARPOL - International Convention for the Prevention Pollution from Ships- Londýn 1972.

Úmluva o prevenci, ochraně a spolupráci v oblasti ropného znečištění- International Convention on Oil Pollution Preparedness, Response and Cooperations- Londýn 1990. Úmluva o regulaci velryb-1946.

Dohoda o podpoře dodržování mezinárodních opatření v oblasti zrychlování rybolovných zdrojů a hospodaření s nimi rybářskými loděmi na volném moři - Agreement to Promote Compliance with International Conservation and Management Measures by Fishing Vessels on High Seas-Řím 1993.

Dohoda o provedení ustanovení Úmluvy OSN o volném moři z 10. prosince 1982 vztahující se k zachování a hospodaření s rybími hejny, která se pohybují jak uvnitř výlučných ekonomických zón, tak na volném moři a s rybími hejny vysoce migrujících druhů: Dohoda OSN o rybích hejnech - Úmluva o zachování a hospodářském využití

rybích hejn a druhů migrujících na velké vzdálenosti - Agreement for the Implementation of the Provisions of the United Nations Convention on the Law of the Sea of 10 december 1982 relating to the Conservation and Management of Stradling Fish Stock and Highly Migratory Stocks-Washington 1995.

### **1.3 Mezinárodní konference o životním prostředí ve Stockholmu z roku 1972**

Impulsem pro svolání mezinárodní konference o životním prostředí zabývající se globální ochranou životního prostředí, byla rezoluce Valné shromáždění OSN (2398-XXIII) ze dne 3.12. 1968. Reagovala tak na zhoršující se stav životního prostředí. Konference o životním prostředí se konala se 5.-16.6. 1972 ve Stockholmu. Účastnilo se jí 113 států, 19 mezinárodních organizací a více než 400 vládních či nevládních institucí. Jednání byla složitá s ohledem na politickou situaci (studená válka, apartheid, Berlínská zeď, chudý jih a bohatý sever).

Na konferenci byly sjednány tři právně nezávazné dokumenty: Závěrečná deklarace o životním prostředí člověka, Akční plán a Rezoluce o institucionálních a finančních ujednáních.

Deklarace o životním prostředí je složena ze 7 preambulních odstavců a 25 operativních odstavců. Do závěrečné Deklarace se podařilo rozvojovým zemím prosadit, že špatné životní prostředí je důsledkem hospodářské zaostalosti a je nutná pomoc těmto zemím. Za důležité pokládáme přijetí 26 zásad environmentální politiky, mající formu morálního závazku.

Operativní odstavce obsahují zásady, nejdůležitější z nich je zásada 1 hovořící o základním právu na svobodu, rovnost a uspokojivé životní podmínky v takovém životním prostředí, které dovoluje žít důstojně a v blahobytu.

„Každý člověk má základní právo na svobodu, rovnost, přiměřené životní podmínky v takovém životním prostředí, jež dovoluje důstojný a zdravý život, a každý má vlastní jedinečnou povinnost chránit a zlepšovat životní prostředí pro generace současné i budoucí“<sup>19</sup>.

Neméně podstatnou je také zásada 2, ve které se uvádí, že v souladu s Chartou OSN a se zásadami mezinárodního práva mají státy užívat své vlastní zdroje. Samozřejmě ve shodě s vlastní politikou životního prostředí a rozvoje. Zároveň jsou

odpovědné, aby všechny činnosti spadající pod jejich jurisdikci nepoškozovaly životní prostředí druhých států.

Za důležitý pokládám princip 3 pojednávající o nutnosti chránit přírodní zdroje pro současné i budoucí generace.

V následujících Zásadách se rozvíjí problematika ochrany životního prostředí jako součásti procesu trvale udržitelného rozvoje, odstranění chudoby, podpory rozvojových zemí, vzájemné spolupráce, globálního partnerství a sdílení informací o životním prostředí. Další zásady pojednávají o tvorbě legislativy a právního systému odškodňující oběti znečištění, nového ekonomického řádu nebo o preventivním přístupu v případě nebezpečí škody. Za další významné zásady uvedené v Deklaraci považuji princip znečišťovatel platí nebo princip notifikace. V závěru Deklarace je kladen důraz na ochranu úlohy různých sociálních skupin (žen, mládeže domorodých obyvatel a utlačovaných).

Výsledkem Stockholmské konference je také Akční plán, který obsahuje 119 doporučení zabývajících se hodnocením životního prostředí. Plán předpokládal založení hodnotícího programu Earthwatch.

Konference pojmenovala tehdejší globální problémy lidstva v celosvětovém měřítku Heslem Konference se stalo Pouze jediná Země.

Mezi nejvýznamnější považujeme nadměrnou produkci odpadů, ztenčující se ozónovou vrstvu, plýtvání obnovitelnými a neobnovitelnými zdroji, rozmanitost ekosystémů. V negativním světle se ukázaly příčiny, projevy a dopady znečištění životního prostředí. Konference znamenala zásadní změnu v názoru na životní prostředí na globální úrovni. Završila poznání a uvědomění společnosti, že existuje něco pojmenovatelného jako je životní prostředí, které ovlivňuje svým chováním a činností. Podstatným se ukázala výzva k okamžitým akcím na ochranu životního prostředí. Většina států vzala problematiku vážně a přijala zákony na ochranu životního prostředí. Legislativní opatření se zaměřila na ochranu ovzduší a vod. Konkrétně pak vybudování čistíren odpadních vod nebo filtračních zařízení.

### **1.3.1 UNEP - Program OSN pro životní prostředí**

United Nations Environment Programme.

UNEP vznikl rozhodnutím 27. zasedání Valného shromáždění OSN č. 2997 z 15. 12. 1972 na základě podkladů Konference o životním prostředí ze Stockholmu.



„Cílem Programu OSN pro životní prostředí je stimulovat a koordinovat akce na ochranu životního prostředí především na mezinárodní úrovni a poskytovat podklady pro rozhodování příznivé životnímu prostředí. UNEP se již od svého vzniku zabývá ochranou atmosféry, opatřeními proti změně klimatu, poškozováním ozonové vrstvy a znečišťováním ovzduší, ochranou kvality vod, oceánů a mořských pobřeží, opatřeními proti odlesňování a rozšiřování pouští, ochranou biologické rozmanitosti, uplatňování technologií nenarušujících životní prostředí, zpracování odpadů a zacházení s chemikáliemi způsoby nepoškozujícími životní prostředí a ochrana lidského zdraví“<sup>20</sup>.

**Pro podporu UNEPU byly založeny tyto instituce:**

1. mezinárodní informační systém INFOTERRA, původně nazývanou Mezinárodní referenční systém (International Referral System - IRS).
2. systém pro životní prostředí (GEMPS)
3. hodnotící program (EARTHWATCH)
4. globální databáze zdrojů informací (GRID)
5. chemický program (IRTPC)

Hlavním cílem UNEP je spolupráce, ochrana životního prostředí a zlepšování životní úrovně bez nepříznivého dopadu pro další generace. Významnou činností je podpora, organizace a informovanost ve věci ochrany životního prostředí.

**UNEP**

Orgány Programu OSN pro životní prostředí se skládají z řídicí rady, sekretariátu, globálního fóra ministrů životního prostředí a Výboru stálých představitelů. Členy Rady volí Valné shromáždění OSN na 4 leté období. Výkonným ředitelem je pan Achim Steiner z Brazílie. UNEP je primárně financován Fondem pro životní prostředí. UNEP je složen z 58 členů, 605 zaměstnanců a rozpočet v roce 2003-2004 činil 130 milionů USD. Organizace má sídlo v United Nations Avenue, Gigiri, P.O. Box 30552, Nairobi, Keňa.

**Na základě a pod vlivem UNEPU vznikly tyto významné úmluvy:**

1. *Ramsarská úmluva* (sídlo sekretariátu při OSN-UNESCO, Gland, Švýcarsko)

Úmluva o mokřadech majících mezinárodní význam především jako biotopy vodního ptactva, Ramsar, 1971.

Convention on Wetlands of International Importance Especially as Waterfowl Habitat.

**2. Úmluva O světovém dědictví (WH)** - (sídlo sekretariátu při OSN-UNESCO, Paříž, Francie) Úmluva o ochraně světového kulturního a přírodního dědictví, Paříž, 1972

Convention Concerning the Protection of the World Cultural and Natural Heritage

**3. Washingtonská úmluva (CITES)**-(sídlo sekretariátu při OSN-UNEP, Ženeva, Švýcarsko).

Úmluva o mezinárodním obchodě ohroženými druhy volně žijících živočichů a rostlin, Washington, 1973.

Convention on International Trade in Endangered Species of Wild Fauna and Flora

**4. Bonnská úmluva (CMS)**-(sídlo sekretariátu při OSN-UNEP, Bonn, Německo)

Úmluva o ochraně stěhovavých druhů volně žijících živočichů, Bonn, 1979.

Convention on the Conservation of Migratory Species of Wild Animals

**5. Dohoda o netopýrech (EUROBAT)**-(sídlo sekretariátu Bonn, Německo). Dohoda o ochraně netopýrů v Evropě, Londýn, 1991.

**6. Bernská úmluva** (při Radě Evropy, Štrasburk, Francie).

Úmluva o ochraně evropské fauny a flóry a přírodních stanovišť, Bern, 1979.

**7. Úmluva o biodiverzitě (CBD)**-(sídlo sekretariátu při OSN, Montreal, Kanada. Úmluva o biologické rozmanitosti, Rio de Janeiro, 1992.

V 70. letech došlo ke kladnému a pozitivnímu vývoji ve věci ochrany životního prostředí, enviromentalistiky. Výsledky Mezinárodní konference o životním prostředí ze Stockholmu určitě nesplnily daná očekávání. V rámci hodnocení bych rád zmínil schválení Programu OSN pro životní prostředí, Akčního plánu, kde byly přijaty zásady a principy ochrany životního prostředí a přijetí celé řady mezinárodních smluv na ochranu životního prostředí. Zapomenout bychom také neměli na sepsání hlavních problémů ochrany životního prostředí.

## **1.4 Vývoj práva životního prostředí po roce 1972**

V této podkapitole se budu zabývat vývojem práva životního prostředí po roce 1972 až do Mezinárodní konference o životním prostředí v Rio de Janeiru 1992.

V 80. letech dochází k rozpadu východního bloku, chudobě v Africe, nárůstu počtu uprchlíků. Tyto skutečnosti jsou v silném kontrastu s vývojem ve vyspělých zemích.

V 80. letech byla založena organizace Mezinárodní unie pro ochranu přírody a přírodních zdrojů-International Union for Conservation of Nature - **IUCN**.

IUCN vydala v kooperaci s WWF a UNEP dokument nazvaný „Strategie zachování světa“ (WSC-World Conservation Strategy). Poprvé zde nalezneme odkaz na trvale udržitelný rozvoj.

Nejdůležitějším úkolem Mezinárodní unie pro ochranu přírody je objasňování nejnaléhavějších problémů životního prostředí a rozvoje.

### **1.4.1 Dokumenty přijaté v 80. letech**

**Právo životního prostředí v 80. letech ovlivnily následující dokumenty:**

#### **1. Dokument nazvaný „Sever:Jih – Program pro přežití“ (North:South – A Programme for Survival).**

Vytvořený nezávislou komisí respektovaných a uznávaných politiků a ekonomů, označovanou také jako Brandtova zpráva (Willy Brandt - bývalý kancléř západního Německa).

#### **2. Vídeňská úmluva o ochraně ozónové vrstvy – Vienna Convention for the Protection of the Ozone Layer, 1985**

Byla sjednána za ochranu lidského zdraví a životního prostředí proti nepříznivým účinkům lidské činnosti měnící ozónovou vrstvu. Konkrétní závazky byly přijaty Montrealským protokolem.

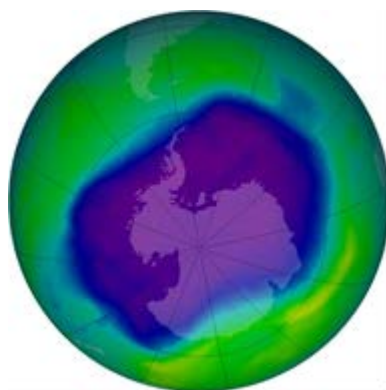
Emise chlorofluorovaných uhlovodíků (CFCs) uvolňují chlór, který proniká do stratosféry a působí negativně na ozónovou vrstvu. Nenahraditelnost ozónové vrstvy tkví zejména v tom, že chrání zemi před nadměrným ultrafialovým zářením.

„Ozónová díra vzniká na základě průmyslových výfukových plynů a freónových rozprašovačů vede k těžkým ohrožením na zdraví a ke změnám klimatu a skleníkovému efektu”<sup>22</sup>.

V Úmluvě konkrétně v čl. 2 nalezneme závazek států týkající se životního prostředí a ochrany lidského zdraví.

„Smluvní strany se podle této úmluvy zavazují učinit opatření k ochraně lidského zdraví a životního prostředí proti škodlivým účinkům, které jsou výsledkem nebo pravděpodobně budou výsledkem lidské činnosti, která pozmění nebo pravděpodobně pozmění ozónovou vrstvu (čl.2 odst.1)”<sup>23</sup>.

„Největší ozónová díra je nad Antarktidou, snímek byl pořízen 24.zářím 2006 ”<sup>24</sup>.



### **3. První prováděcí Protokol o látkách, které porušují ozónovou vrstvu – tzv. Montrealský protokol-Montreal Protocol on Substances that Deplete the Ozone Layer (1987).**

Protokol byl přijat 187 státy a vyjmenovává 96 sloučenin, které negativně působí na ozónovou vrstvu. Protokol uvádí, že látky jako chlorofluoruhlovodíků (CFC), halony, tetrachlormethan a methylchloroform musí být neprodleně vyřazeny.

### **4. Ustanovení Světové komise pro prostředí a rozvoj (1983) a přijetí její Zprávy (1987).**

Valné shromáždění rozhodlo o vytvoření Světové komise pro prostředí a rozvoj - World Commission on Environment and Development (WCED) - 1983. V čele instituce stála

Gro Harlem Brundtlandová. Navrhla, aby problémy životního prostředí nebyly řešeny zastavením hospodářského růstu, nýbrž určitým typem hospodářského růstu. Ve zprávě Naše společná budoucnost - Our Common Future byla uvedena klasická definice udržitelného rozvoje: „Trvale udržitelný rozvoj je rozvoj, který uspokojuje potřeby současnosti bez ohrožení možnosti budoucích generací uspokojovat své vlastní potřeby”<sup>25</sup>.

Hlavní činností Komise je kritické posuzování stavu životního prostředí. V roce 1987 vydala Zprávu o trvale udržitelném vývoji - Report of the World Commission on Environment and Development. Dokument se zabývá globálními problémy lidstva, životním prostředím, institucionálním zřízením a problematikou chudoby a financí. Důraz je kladen zejména na spravedlnost.

V této souvislosti uvádím rozšířenou definici udržitelného rozvoje:

„Udržitelný rozvoj znamená: Proces změn, ve kterém využívání zdrojů, směřování investic, orientace technologického rozvoje a institucionální změny jsou v souladu s budoucností stejně jako současnými potřebami”<sup>26</sup>.

#### **5. Ustavení Mezivládního panelu o klimatické změně - Intergovernmental panel on Climate Change (IPCC) v roce 1988.**

IPCC je sdružením vědců z celého světa zabývajících se změnami klimatu.

Mezivládní panel o klimatické změně vznikl na základě popudu Valného shromáždění OSN. Založen byl Světovou meteorologickou organizací (WMO) a Environmentálním programem spojených národů (UNEP). Hlavní činností IPCC je hodnocení problémů změny klimatu. IPCC vytvořila několik dokumentů - hodnotících zpráv týkající se změny klimatu.

#### **6. Předložení První hodnotící zprávy IPCC - IPCC First Assessment Report (1990). Vznik Rady pro mezivládní vyjednávání o Rámcové úmluvě o klimatické změně OSN.**

„Jednou z hlavních aktivit IPCC je příprava komplexních hodnotících zpráv o stavu vědeckých, technických a socioekonomických znalostí o změně klimatu, jejich příčinách a případných dopadů a strategiích”<sup>27</sup>.

IPCC se skládá ze 3 specializovaných skupin zabývajících se fyzikálními základy změny klimatu, dopady změny klimatu a zmírněním dopadů změny klimatu na životní prostředí.

### **IPCC vypracovává na základě své vědecké činnosti hodnotící zprávy:**

#### ***1. První hodnotící zpráva IPCC 1990 (FAR):***

„Pracovní skupina I: Vědecké hodnocení změny klimatu,

Pracovní skupina II: Posuzování vlivů na změny klimatu,

Pracovní skupina III: První hodnotící zpráva

1992 - Doplnkové zprávy: Dodatečná zpráva IPCC vědeckého posouzení, Dodatečná zpráva IPCC posuzování vlivů, IPCC 1990 a 1992 Hodnocení

#### ***2. Druhá hodnotící zpráva IPCC: Klimatické změny 1995 (SAR):***

Pracovní skupina I: Věda o změně klimatu

Pracovní skupina II: Adaptace a zmírňování změny klimatu: vědecko-technické analýzy

Pracovní skupina III: Hospodářské a sociální aspekty změny klimatu, IPCC Druhé hodnocení.

#### ***3. Třetí hodnotící zpráva IPCC: Klimatické změny 2001 (TAR):***

Pracovní skupina I: Vědecký základ

Pracovní skupina II: Dopady, adaptace a zranitelnost

Pracovní skupina III: Zmírňování, Souhrnná zpráva

#### ***4. Čtvrtá hodnotící zpráva IPCC: Klimatické změny 2007 (AR4) :***

Prohlášení o tání himalájských ledovců

Pracovní skupina I- Fyzikální základ

Pracovní skupina II: Zmírňování změny klimatu, Souhrnná zpráva AR4”<sup>28</sup>.

Čl.2 První hodnotící zprávy IPCC- IPCC First Assessment Report (1990) uvádí, že hlavním a primárním cílem je stabilizace koncentrací skleníkových plynů, způsobem šetrným k lidskému zdraví a životnímu prostředí.

IPCC na základě svých vědeckých bádání a poznatků uvedla, že od roku 1900 stoupla hladina moří o 10-20 cm a výška ledu v Severním ledovém oceánu se nadále

zmenšuje. Z této skutečnosti instituce vyvozuje, že více než 46 miliónů lidí je ohroženo mořskými záplavami a bouřemi. IPPC vydala varování, že v případě zvýšení mořské hladiny o 5 centimetrů bude přímo postiženo 92 miliónů lidí a v případě nárůstu hladiny o dalších 10 centimetrů dokonce 118 miliónů lidí.

### **7. Rozhodnutí o konání Světového summitu v Rio de Janiero v roce 1992.**

Konference OSN o životním prostředí a rozvoji-United Nations Conference on Environment and Development-UNCED-Earth Summit.

**Významné dokumenty vztahujících se k problematice práva životního prostředí a v textu je přímo neuvádím:**

- Úmluva o mezinárodním obchodu s ohroženými druhy volně žijících živočichů a rostlin 1975
- Světová charta na ochranu přírody 1982
- Úmluva o včasném oznamování jaderných nehod 1986
- Úmluva o pomoci v případě jaderné nebo radiační nehody 1986
- Úmluva OSN o boji proti šíření pouští, zejména afrických, postižených úporným suchem Úmluva proti desertifikaci č. 53/2002 Sb. m.s., platná od roku 1996
- Úmluva OSN o právu využívání mezinárodních toků pro neplavební účely 1997

## 2 Konference OSN o životním prostředí a rozvoji v Rio de Janeiru 1992

United Nations Conference on Environment and Development-UNCED-Earth Summit  
Rio de Janeiro 1992



Právo životního prostředí bylo v 90. letech ovlivněno několika významnými skutečnostmi: válkou v Perském zálivu, rozpadem východoevropských států socialistického bloku nebo nemocí AIDS.

Po dvaceti letech od Stockholmské konference, svolalo Valné shromáždění OSN na základě rezoluce valného shromáždění OSN 44/228 z 22. prosince 1989, druhou celosvětovou konferenci o životním prostředí a rozvoji do Rio de Janeira. Konala se ve dnech 3.-14.6.1992. Cílem konference bylo vypracování plánu a opatření k zastavení a snížení degradace životního prostředí v souvislosti s udržitelným rozvojem. Přípravou byla pověřena speciální komise s názvem UNCED Preparatory Committee, (která se setkala celkem pětkrát) a dvě negociační komise. Jejich úkolem bylo připravení a předložení návrhů Úmluvy o změně klimatu a Úmluvy o biologické rozmanitosti. Mimo celosvětové konference o životním prostředí a rozvoji se zde konaly vědecké konference a umělecké výstavy. Jednalo se o největší mezivládní konferenci na úrovni vlád. Zúčastnilo se jí 176 států, 103 na úrovni hlav států nebo předsedů vlád. Pořadatelem byl sekretariát UNCED, generálním tajemníkem konference byl Maurice Strong, který vyslovil myšlenku, že se jedná o historický okamžik pro lidstvo. Konference se zúčastnilo 2400 zástupců nevládních organizací (NGO), 17.000 lidí se zúčastnilo fóra (Global Forum) z nevládních organizací. Hlavním tématem konference se stalo životní prostředí a udržitelný rozvoj. Bylo připraveno podepsání pěti významných dokumentů a úmluv, Deklarace z Rio de Janeiro o životním prostředí a udržitelném rozvoji, Agendy 21, Právně nezávazného autoritativního



prohlášení k principům globální dohody o využívání, ochraně a trvale udržitelném rozvoji všech typů lesů-Zásady obhospodařování lesů, Rámcové úmluvy OSN o klimatických změnách a Úmluvy o biodiverzitě.

### **3 Dokumenty přijaté na konferenci v Rio de Janeiru**

Výsledkem konference v Rio de Janeiru bylo přijetí dvou závazných mezinárodních úmluv, řady právně nezávazných dokumentů, institucionální reformy a přijetí konceptu trvale udržitelného rozvoje.

#### **3.1 Deklarace o životním prostředí a rozvoji**

Declaration on Environment and Development

Deklarace o životním prostředí a rozvoji byla původně označena za Chartu Země. Patří mezi právně nezávazné dokumenty a považujeme ji za soft law. Účastníci se na začátku konference shodli na potvrzení Deklarace o životním prostředí ze Stockholmu a dohodli se na vytvoření nových lepších vztahů s důrazem na ochranu životního prostředí a rozvoj. Přijatá Deklarace vidí Zemi jako celek, pospolité společenství, jehož ochrana je nutná. Je složena z 27 článků a jsou v ní uvedeny nové právní zásady:

„Princip předběžné opatrnosti, požadavek na zahrnutí nákladů na ochranu životního prostředí do cen výrobků, princip sdílení informací a uvědomování o mimořádných událostech, které by mohly mít vliv na životní prostředí, princip hodnocení důsledků lidské činnosti na životní prostředí“<sup>29</sup>.

Zásady Deklarace o životním prostředí a rozvoji můžeme rozdělit podle dvou kategorií. Do první kategorie bych zařadil zásady programového charakteru - nepoškozování životního prostředí ostatních států či zásadu o povinnosti sdílet informace a varování. Ve druhé kategorie bych uvedl zásady odkazující na obyčejové právo - účast veřejnosti, zásada předběžné opatrnosti či zásada odpovědnosti znečišťovatele.

#### **Zásady přijaté v Deklaraci o životním prostředí a rozvoji na Mezinárodní konferenci v Rio de Janeiru:**

**Zásada 1** - „Lidské bytosti stojí v ohnisku zájmu o trvale udržitelný rozvoj. Mají právo na zdravý a produktivní život, který je v souladu s přírodou“<sup>30</sup>.

Zásada jedna pojednává o člověku, který je středem pozornosti o trvale udržitelný rozvoj a jeho právem je prožití plnohodnotného života ve zdraví a v koexistenci s přírodou. V Zásadě je uveden pojem trvale udržitelný rozvoj, který rozdělujeme na 3 základní pilíře ekonomický, sociální a environmentální.

**Zásada 2** - „V souladu s Chartou OSN a se zásadami mezinárodního práva mají státy plné právo užívat své vlastní zdroje ve shodě s vlastní politikou péče o životní prostředí a rozvoj a zároveň jsou zodpovědné za to, aby činnosti, které spadají pod jejich jurisdikci nebo kontrolu, nepoškozovaly životní prostředí jiných států nebo území, která pod jejich státní jurisdikci nespádají”<sup>30</sup>.

Zásada dva hovoří o právu každého suverénního státu na vlastní politiku ochrany životního prostředí v souladu s Chartou OSN a zásadami mezinárodního práva. Každý stát zároveň provádí politiku péče o životní prostředí ve své jurisdikci a nese právní odpovědnost za poškození životního prostředí v jiném státě.

**Zásada 3** - „Právo na rozvoj musí být naplňováno tak, aby odpovídalo potřebám současných a budoucích generací, pokud jde o stav životního prostředí”<sup>30</sup>.

V této zásadě je definován koncept trvale udržitelného vývoje, který významně ovlivnil veškeré aktivity mezinárodního práva životního prostředí. Princip si klade za požadavek, aby další rozvoj byl plánován s ohledem na potřeby nejen současných, ale i budoucích generací, které budou obývat Zemi. Tomuto konceptu je v dnešní době dána velká politická důležitost. Jisté je, že vytvořil určitý rámec pro tvorbu mezinárodního práva životního prostředí. Trvale udržitelný rozvoj se skládá z částí týkající se životního prostředí a rozvoje, dále musíme zohlednit ochranu životního prostředí, politiku rozvoje a potřebu příštích generací.

Historie konceptu trvale udržitelného rozvoje je nelze úplně přesně dohledat. Spojení rozvoje na mezinárodní rovině s politikou ochrany životního prostředí se poprvé objevila už v roce 1970 s dokumentu deklarace OSN Second United Nations Development Decade. Stockholmská deklarace v principech 9,10,11 již zahrnovala části z toho termínu. Dále se objevil mezinárodních dokumentech OSN (International Development Strategy for the Third Development a UN World Charter for Nature). Jak jsem již dříve uvedl, koncept byl uveden v dokumentu Naše budoucnost a později se stal základem pro Rio de Janeiro. Udržitelný rozvoj definujeme podle Erhliche

a Erhlichové jako Dopad=populace x úroveň x metabolický faktor (znamenající kolik zdrojů je nutno spotřebovat a kolik odpadů je třeba vyprodukovat k dosažení životní úrovně).

**Zásada 4** - „V zájmu dosažení trvale udržitelného rozvoje musí ochrana životního prostředí tvořit nedílnou součást procesu rozvoje a nemůže být chápána odděleně”<sup>30</sup>.

V Zásadě čtyři také nalezneme koncept trvale udržitelného rozvoje. Podle této zásady nemůžeme plánovat samostatně další rozvoj, aniž bychom se přitom nezabývali možnostmi negativního dopadu rozvoje na ochranu životního prostředí.

**Zásada 5** - „Všechny státy a všechny národy musejí spolupracovat na základním úkolu odstranění chudoby, což je neodmyslitelný předpoklad pro trvale udržitelný rozvoj; musejí spolupracovat tak, aby se zmenšovaly rozdíly v životní úrovni a aby se více vycházelo vstříc potřebám většiny lidí na zeměkouli”<sup>30</sup>.

Zásada pět se zmiňuje o nutnosti spolupráce, na primárním úkolu odstranění chudoby, patřící mezi podmínky udržitelného rozvoje. Podle tohoto principu by spolupráce měla probíhat takovým způsobem, aby došlo ke zmenšení rozdílů v životní úrovni lidí a zároveň se myslelo na zájmy většiny obyvatel Země.

**Zásada 6** - „Obzvláštní pozornost musí být věnována zvláštnímu postavení a potřebám rozvojových zemí, především těch nejméně rozvinutých a těch, jež jsou v oblasti životního prostředí nejzranitelnější. Mezinárodní akce na poli životního prostředí a rozvoje by též měly odpovídat zájmům a potřebám všech zemí”<sup>30</sup>.

V zásadě šest je pozornost upřena na zvláštní úlohu a potřeby rozvojových zemí, jakožto i ostatním zemím patřící na poli ochrany životního prostředí mezi zranitelné. Zvláště pak aktivity týkající se životního prostředí a rozvoje by měly odpovídat zájmům a potřebám všech zemí.

**Zásada 7** - „Státy musí spolupracovat v duchu globálního partnerství tak, aby bylo možné uchovávat, chránit a obnovovat zdraví a integritu ekosystémů na zemi. Vzhledem k odlišné míře, jíž státy přispívají ke globálnímu zhoršování stavu životního prostředí, mají tyto státy společnou, ale diferencovanou zodpovědnost. Vyspělé země uznávají svou odpovědnost za snahu o trvale udržitelný rozvoj, berouce v úvahu důraz,

který jejich společnosti kladou na otázky globálního životního prostředí s ohledem na technologické a finanční zdroje, které mají k dispozici”<sup>30</sup>.

V principu sedm je uveden princip společné, ale rozdílné odpovědnosti. Mezinárodní právo stojí na pilířích spolupráce nazývajících se globální partnerství. Podle tohoto principu každá země přispívá ke zhoršování životního prostředí různým způsobem. Z toho vyplývá její podíl na odstranění následků z vlastní činnosti, která má vliv na životní prostředí. Průmyslové země, které způsobují výrazné znečištění, se proto musí podílet větší měrou na odstranění škod.

**Zásada 8** - „S cílem dosáhnout udržitelného rozvoje a lepší kvality života pro všechny lidi by státy měly omezit a vyloučit neudržitelné modely výroby a spotřeby a zavádět vhodná demografická opatření”<sup>30</sup>.

Zásada osm navrhuje k dosažení udržitelného rozvoje a zlepšení životních podmínek, omezení a zrušení nevýhodných modelů výroby a spotřeby a zároveň navrhuje zavedení účinných opatření v oblasti porodnosti a úmrtnosti.

**Zásada 9** - „Státy by měly spolupracovat tak, aby byly posíleny jejich vlastní schopnosti dosáhnout trvale udržitelného rozvoje; budou proto zvyšovat vzájemné porozumění formou výměny vědeckých a technologických poznatků, klást důraz na rozvoj, přizpůsobování, rozšiřování a transfer technologií. Včetně technologií nových a inovovaných”<sup>30</sup>.

Podle Zásady devět je pro vlastní schopnost k dosažení udržitelného rozvoje nutná kooperace a sdílení vědeckých a technologických poznatků, včetně spolupráce na vývoji nových a inovovaných technologií. Tímto rozumíme zavedení šetrnějších a energeticky méně náročných technologií.

**Zásada 10** - „Otázky životního prostředí se nejlépe řeší za účasti všech zainteresovaných občanů na všech úrovních. Na národní úrovni musí mít každý jednotlivec řádný přístup k informacím týkajícím se životního prostředí, které jsou v držení úřadů, včetně informací o nebezpečných látkách a činnostech probíhajících v jejich společenství; musí mít také možnost se podílet na rozhodovacím procesu. Státy musejí podporovat a napomáhat rozvoji vědomí a účasti veřejnosti tím, že budou v širokém měřítku zpřístupňovat informace. Musí být umožněn efektivní přístup k právním a administrativním aktům, včetně vyrovnání a odškodnění”<sup>30</sup>.

Zásada deset hovoří o nutnosti účasti všech občanů na projednávání otázek životního prostředí, jejich možnosti se podílet na rozhodovacím procesu a právu na poskytnutí informací. Nezbytné je také zajištění ochrany jejich práv.

**Zásada 11-** „Státy musí vytvořit účinnou legislativu týkající se životního prostředí. Ekologické normy, cíle a priority řízení péče o životní prostředí by měly odrážet ty kontexty životního prostředí a rozvoje, ke kterým se vztahují. Normy používané v jedné zemi nemusejí být vhodné pro jinou zemi, především se to týká zemí rozvojových, neboť jim mohou způsobit nečekané ekonomické a sociální výdaje”<sup>30</sup>.

Zásada jedenáct si klade za úkol vytvoření účinné legislativy v péči o životní prostředí. Enviromentální normy platné v určité zemi, nemusí být zároveň vhodné pro jinou zemi, kde ve zcela odlišných podmínkách mohou způsobit značné finanční i společenské škody.

**Zásada 12-** „Státy by měly spolupracovat s cílem vytvořit opěrný a otevřený mezinárodní ekonomický řád, který by vedl ve všech zemích k ekonomickému růstu a trvale udržitelnému rozvoji, a tím by umožnil lepší řešení problémů poškozování životního prostředí. Ekologicky cílená opatření v obchodní politice by neměla být prostředkem svévolné nebo neoprávněné diskriminace nebo skrytého omezování mezinárodního obchodu. Je třeba se vyhýbat jednostranným akcím, jejichž cílem je vypořádat se s ekologickými dopady, které jsou mimo jurisdikci dovážející země. Environmentální opatření řešící globální ekologické problémy nebo problémy přesahující hranice států by měla být pokud možno přijímána na základě mezinárodního konsensu”<sup>30</sup>.

Zásada dvanáct navrhuje lepší spolupráci v ekonomických záležitostech. Jednoznačně se staví proti neoprávněnému omezování obchodu a skryté diskriminaci za účelem ochrany životního prostředí. Opatření zabývající se globálními ekologickými problémy, by měla být přijímána na základě mezinárodní shody.

**Zásada 13-** „Státy musejí vytvořit vlastní právní systém týkající se závazků a náhrad poskytovaných obětem znečištění nebo jiných ekologických škod. Státy musejí také urychleně a rozhodnějším způsobem spolupracovat na dalším rozvíjení mezinárodního práva týkajícího se závazků a náhrad za negativní účinky ekologických škod,

způsobených oblastem mimo jurisdikci těchto států aktivitami provozovanými v rámci jejich vlastní jurisdikce nebo kontroly”<sup>30</sup>.

Zásada třináct pojednává o nutnosti vytvoření vlastního i mezinárodního právního systému zabývající se náhradami poskytovanými obětem znečištění nebo ekologických škod, bez ohledu na to, zda - li byla ekologická škoda způsobena uvnitř nebo mimo vlastní jurisdikci státu.

**Zásada 14-** „Státy by měly rozvíjet účinnou spolupráci s cílem znesnadnit nebo zabránit přemísťování a přenosu aktivit a látek, které způsobují vážné ekologické škody, nebo jsou pokládány za škodlivé lidskému zdraví”<sup>30</sup>.

Zásada číslo čtrnáct si klade za cíl spolupráci v otázkách přemísťování či přenášení látek škodlivých lidskému zdraví způsobující ekologické škody.

**Zásada 15-** „Státy musí za účelem ochrany životního prostředí přijímat podle svých schopností preventivní přístupy. Tam, kde hrozí vážná nebo nenapravitelná škoda, nesmí být nedostatek vědecké jistoty zneužit pro odklad účinných opatření, která by mohla zabránit poškození životního prostředí”<sup>30</sup>.

V Zásadě patnáct nalezneme princip předběžné opatrnosti hovořící o přijímání preventivních a předběžných přístupů k událostem poškozující životního prostředí. Zároveň nesmí dojít ke zneužití nedostatku vědecké jistoty pro odklad účinných opatření.

**Zásada 16 -** „Státní úřady by měly usilovat o to, aby při výdajích na životní prostředí byly brány v úvahu mezinárodní souvislosti, aby byly využívány ekonomické nástroje a aby bylo dodržováno pravidlo, že náklady související se znečištěním by měl v zásadě nést znečišťovatel; přitom by měl být brán ohled na veřejný zájem a neměly by být narušovány mezinárodně obchodní vztahy a investiční aktivity”<sup>30</sup>.

V Zásadě šestnáct Deklarace uvádí princip odpovědnosti za škody na životním prostředí. V těchto případech se uplatňuje zásada znečišťovatel platí (PPP-Polluter-Pays-Principle).

**Zásada 17-** „Hodnocení vlivu činností na životní prostředí (EIA) jako nástroj uplatňovaný na celostátní úrovni musí být aplikováno na ty navrhované aktivity, které

by pravděpodobně mohly mít závažný negativní dopad na životní prostředí a které jsou předmětem rozhodování odpovídajících státních orgánů”<sup>30</sup>.

V Zásadě sedmnáct je uveden princip předběžné opatrnosti. V principu nalezneme odkaz na obyčejovou normu provádějící posuzování vlivů na životní prostředí při realizaci záměrů s nebezpečím negativních vlivů.

**Zásada 18** - „Státy musí okamžitě uvědomit jiné státy o jakékoli přírodní katastrofě, která by pravděpodobně mohla vyvolat náhlé škodlivé účinky na životním prostředí těchto států. Mezinárodní společenství musí vynaložit veškeré úsilí, aby pomohlo takto postiženým zemím”<sup>30</sup>.

**Zásada 19** - „Státy musí předem a včas uvědomit a řádně informovat druhé potenciálně postižené státy o aktivitách, které mohou mít závažné negativní ekologické účinky přesahující hranice státu, a musejí s těmito státy včas a v dobré víře věc konzultovat”<sup>30</sup>.

V Zásadách osmnáct a devatenáct dohledáme principy práva na řádné a včasné poskytnutí informací a varování o aktivitách jiných států, které mohou mít negativní dopad na životní prostředí v jiném státu.

**Zásada 20** - „Ženy sehrávají důležitou úlohu v péči o životní prostředí a v rozvoji. Jejich plné uplatnění je tedy zásadní podmínkou pro dosažení trvale udržitelného rozvoje”<sup>30</sup>.

Dvacátá zásada pojednává o úloze žen při ochraně životního prostředí a jejich zásadní význam pro trvale udržitelný rozvoj.

Zásady 20,21,22,23 jsou úzce spojeny s lidskými právy.

**Zásada 21** - „Tvůrčí schopnosti, ideály a odvaha mladých lidí v celém světě musejí být mobilizovány s cílem vytvořit globální partnerství, jež by umožnilo dosažení udržitelného rozvoje a zajištění lepší budoucnosti pro všechny lidi”<sup>30</sup>.

Zásada dvacet jedna si klade za cíl aktivizaci mladých lidí pro zajištění udržitelného rozvoje a lepší budoucnosti.

**Zásada 22** - „Domorodé obyvatelstvo a jeho společenství a další místní společenství hrají díky svým znalostem a tradičním zvyklostem důležitou roli v ochraně a rozvoji



životního prostředí. Státy by měly uznávat a podporovat jejich identitu, kulturu a zájmy, a tak jim umožnit zapojení do úsilí o dosažení trvale udržitelného rozvoje”<sup>30</sup>.

Zásada dvacet dva vyzdvihuje roli původního a domorodého obyvatelstva pro ochranu životního prostředí. Rozvádí dále myšlenku jejich podpory a ochrany nezbytnou pro trvale udržitelný rozvoj.

**Zásada 23** - „Životní prostředí a přírodní zdroje utlačovaných, ovládaných a okupovaných národů musejí být chráněny”<sup>30</sup>.

Zásada dvacet tři se věnuje otázce, nutnosti ochrany životního prostředí a přírodních zdrojů národů, které jsou vystaveny nedemokratickým režimům.

**Zásada 24** - „Válečné aktivity jsou pro udržitelný rozvoj nutně destruktivní. Proto musejí státy i v dobách ozbrojených konfliktů respektovat mezinárodní právo zajišťující ochranu životního prostředí a v případě potřeby spolupracovat na jeho dalším rozvoji”<sup>30</sup>.

Zásada dvacet čtyři označuje válečné aktivity za destruktivní pro udržitelný rozvoj. Princip dále žádá o spolupráci v době ozbrojených konfliktů a respektování mezinárodního práva zajišťující ochranu životního prostředí.

**Zásada 25** - „Mír, rozvoj a ochrana životního prostředí jsou na sobě vzájemně závislé a neoddělitelné”<sup>30</sup>.

Zásada 25 konstatuje závislost a nerozdělitelnost míru, rozvoje a ochrany životního prostředí.

**Zásada 26** - „Státy musí řešit své spory týkající se životního prostředí mírovou cestou a vhodnými prostředky v souladu s Chartou OSN”<sup>30</sup>.

Zásada dvacet šest klade důraz na řešení problémů týkající se ochrany životního prostředí mírovou cestou a v souladu s Chartou OSN.

**Zásada 27** - „Státy a národy musejí v dobré víře a v duchu partnerství spolupracovat na plnění zásad zakotvených v této Deklaraci a na dalším rozvíjení mezinárodního práva v oblasti trvale udržitelného rozvoje”<sup>30</sup>.

V poslední dvacáté sedmé Zásadě se pokusím o poslední právní rozbor přijatých principů. Zásada se zmiňuje o spolupráci a plnění výše uvedených zásad a shoduje se na nutnosti dalšího rozvoje mezinárodního práva životního prostředí v kontextu trvale udržitelného rozvoje.

Závěrem bych se rád pokusil shrnout Deklaraci. Dokument na mě působí značně jednotně a dotýká se mnoha problémů ochrany životního prostředí v kontextu udržitelného rozvoje. Tvorba Deklarace nebyla jednoduchá. Po složitých jednáních byl nalezen kompromis mezi rozvinutými a s rozvojovými zeměmi. V čele Zásad můžeme najít lidskou bytost a její právo na zdravý a produktivní život. Deklarace se později stala určitou kostrou pro další normy, upravující ochranu životního prostředí a trvale udržitelný rozvoj.

### **3.2 Agenda 21**

Agenda 21 je jediným dokumentem vzešlým z konference UNCED snažící o komplexní analýzu problematiky životního prostředí. Jedná se o globální strategický a akční plán světového společenství stanovující konkrétní kroky směrem k udržitelnému rozvoji. Dokument obsahuje 40 kapitol, rozdělených do 4 hlavních částí a je právně nezávazný. Agendu považujeme za politickou deklaraci rozvádějící myšlenky do budoucnosti. Agenda uvádí principy uvedené v Deklaraci, modely chování a postupů k trvale udržitelnému rozvoji na základě vědeckých a technických doporučení.

#### **Obsah dokumentu Agenda 21**

1. Preambule.

#### **ČÁST I. SOCIALNÍ A EKONOMICKÁ DIMENZE**

2. Mezinárodní spolupráce na urychlení udržitelného rozvoje v rozvojových zemích a související domácí politiky.

3. Boj proti chudobě.

4. Změna spotřeby.

5. Demografický vývoj a udržitelnost.

6. Ochrana a podpora lidských hygienických podmínek.
7. Podpora udržitelného rozvoje lidských sídel.
8. Začleňování problematiky životního prostředí a rozvoj při rozhodování.

## ČÁST II. ZACHOVÁNÍ A ŘÍZENÍ ZDROJŮ URČENÝCH NA ROZVOJ

9. Ochrana ovzduší.
10. Integrovaný přístup k plánování a řízení pozemních zdrojů.
11. Boj proti odlesňování.
12. Správa ekosystémů: boj proti desertifikaci a suchu.
13. Správa ekosystémů: udržitelný rozvoj horských oblastí.
14. Podpora udržitelného rozvoje zemědělství a rozvoj venkova.
15. Ochrana biologické rozmanitosti.
17. Ochrana oceánů, všech druhů moří, včetně uzavřených a částečně uzavřených moří a pobřežních oblastí a ochrana, racionální využívání a rozvoj živých mořských zdrojů.
18. Ochrana kvality a zásob sladkovodních zdrojů: aplikace integrovaných přístupů k rozvoji, řízení a využívání vodních zdrojů.
19. Ekologicky šetrné nakládání s toxickými a chemickými látkami, včetně prevence proti nezákonné mezinárodní přepravě toxických a nebezpečných výrobků.
20. Ekologicky šetrné nakládání s nebezpečnými odpady, včetně prevence proti nezákonné mezinárodní přepravě nebezpečných odpadů.
21. Nakládání s pevnými odpady a s odpadními vodami, problémy s tím související.
22. Bezpečné a environmentálně šetrnější nakládání s radioaktivními odpady.

## ODDÍL III. POSÍLENÍ ROLE HLAVNÍCH SKUPIN

23. Preambule.
24. Udržitelný rozvoj žen.
25. Děti a mládež v udržitelném rozvoji.

26. Uznání a posílení role domorodých lidí a jejich komunit.
27. Posílení úlohy nevládních organizací: Partneři pro udržitelný rozvoj.
28. Iniciativy místních úřadů na podporu Agendy.
29. Posílení role zaměstnanců a jejich odborů.
30. Posílení úlohy průmyslu a obchodu.
31. Vědecká a technologická komunita.
32. Posílení role zemědělců.

#### ODDÍL IV. PROSTŘEDKY PRO USKUTEČNĚNÍ AGENDY 21

33. Finanční zdroje a mechanismy.
34. Převod technologie šetrné k životnímu prostředí, spolupráce a budování kapacit.
35. Věda pro udržitelný rozvoj.
36. Podpora vzdělávání, veřejného povědomí a školení.
37. Národní mechanismy a mezinárodní spolupráce při budování kapacit v rozvojových zemích.
38. Mezinárodní institucionální uspořádání.
39. Mezinárodní právní nástroje a mechanismy.
40. Informace pro rozhodování<sup>31</sup>.

#### **V následujícím textu popisují vlastní právní analýzu Agendy21:**

Preambule Agendy 21 nejprve rozvádí důvody vedoucí k jejímu vytvoření. Cílů Agendy nelze dosáhnout samostatně, ale pouze společným úsilím v globálním partnerství. Byla vytvořena na základě celosvětového konsenzu a pojednává o aktuálních i budoucích problémech. Jedná se o závazek spolupráce na rozvoji a ochraně životního prostředí, sjednaný na nejvyšší úrovni. Za úspěšnou realizaci Agendy zodpovídají vlády. Zdůrazněna je role mezinárodních, regionálních a subregionálních organizací a aktivní zapojení veřejnosti a nevládních organizací. Preambule pokládá za nezbytné přesunout finanční prostředky z rozvinutých do rozvojových zemí. Hlavním důvodem je vyřešení

ekologických problémů a zrychlení trvale udržitelného rozvoje. Finanční pomoc je důležitá také pro instituce zajišťující Agendu. Orientační určení těchto investic je obsaženo v programových oblastech. Odpovědné úřady a organizace jsou povinny tyto odhady náležitě přezkoumat a upřesnit. Preambule dále upozorňuje, že při procesu realizace musí být zvláštní pozornost upřena na státy s transformující se ekonomikou směrem k tržnímu hospodářství. V závěrečné části se dozvídáme, že programové části dokumentu jsou uváděny v podobě, oddílů, východisek akcí, cílů, činností a prostředků realizace. Agenda je považována za dynamický program, na které se budou podílet různé subjekty v návaznosti potřeby států a regionů. Realizace je pokládána za nové globální partnerství.

Na základě své dosavadní analýzy chápu Agendu jako spravedlivý, pružný a vyvážený dokument.

Oddíl I. Sociální a ekonomické dimenze si klade za cíl nastavení spravedlivé sociální a ekonomické politiky. Mezinárodní spolupráce a koordinace je k dosažení celosvětového pokroku, v otázkách udržitelného rozvoje, nezbytně nutná. Světové hospodářství vytváří podmínky směřující k ekologickým a rozvojovým cílům, spočívající zejména v liberalizaci obchodu, vzájemné podpoře obchodu a životního prostředí, uvolnění financí rozvojovým zemím. Zabývá se také problematikou zadlužení nebo tvorbou makroekonomické politiky.

Kapitola 2 konstatuje, že světový obchod roste rychleji než výroba, ale jen u několika rozvojových zemí došlo ke zvýšení exportu. Neoprávněné zvýhodňování ohrožuje systém mezinárodního obchodování. Negativně ovlivňuje přístup rozvojových zemí na exportní trhy. Ve světě postupně dochází k procesu ekonomické integrace. Zvyšuje se dynamika obchodu a rozvoj v zemích, které přijaly reformy liberalizací obchodu. Ve státech střední a východní Evropy dochází k transformaci ekonomik a jejich přeměně z ekonomiky centrálního plánování na tržní ekonomiku. V této souvislosti je důležitým úkolem mezinárodního společenství docílení větší liberalizace světových trhů a učinění opatření nutných k spravedlivému, funkčnímu a nediskriminujícímu systému světového obchodu. Důraz je kladen na poskytnutí podmínek a času pro integraci. Agenda vidí řešení těchto problémů v reformaci hospodářské politiky, v efektivnějším využívání zdrojů, jejich rozdělování a využívání a tím dochází k menšímu zatěžování životního prostředí.

V Kapitole 3 je rozveden program boje proti chudobě, zajištění trvale udržitelného živobytí spolu s politikou zaměřující se na rozvoj člověka. V boji proti chudobě je nutné přijetí takových opatření jednotlivých vlád spolu s mezinárodními, nevládními nebo místními organizacemi, které by vytvořili podmínky pro zaměstnanost a produktivní práci. Výkonné orgány, v čele s vládou mají za povinnost se zaměřit na využívání, dostupnosti vlastnictví a ochrany nájemníků. V čele ochrany a zájmu stojí zejména ženy. Za důležité rovněž považují obnovu znehodnocených zdrojů včetně myšlenky předání určitých rozhodovacích pravomocí místním obyvatelům.

Kapitolu 4 Změny vzorců spotřeby považují za velice aktuální vzhledem k ekonomické krizi a skutečnosti, že pomyslné nůžky mezi bohatými a chudými se stále více rozevírají. Problematika se věnuje otázkám trvale udržitelného vzorce výroby a spotřeby, rozvojem politik a strategií přispívající ke změně trvale neudržitelných vzorců spotřeby. Největší problém lze spatřit v neudržitelné spotřebě vyvíjející tlak na zdroje. Spotřeba je ve většině rozvinutých států velice vysoká. Na druhou stranu, lidé v nejchudších zemích nedokáží uspokojit ani své základní potřeby. Důsledkem je neudržitelný životní styl bohatých zatěžující životní prostředí. Chudí lidé naproti tomu řeší základní problémy spojené s výživou, zdravotní péčí, bydlením či vzděláním. Agenda vidí řešení ve strategii věnované poptávce, uspokojení základních potřeb chudých, omezení plýtvání a využívání konečných zdrojů ve výrobě. Hlavním cílem udržitelných vzorců spotřeby je podpora takové výroby a spotřeby, která je šetrná k životnímu prostředí a dokáže lidem zajistit základní potřeby, lépe porozumět úloze spotřeby nebo objevit trvale udržitelnější vzorce spotřeby. V duchu ochrany životního prostředí a udržitelného rozvoje vidím východisko v politice trvale udržitelných vzorců spotřeby umožňující uspokojení základních životních potřeb. Rozvoj trvale udržitelných vzorců spotřeby však není možný bez pokročilých technologií a vlastní snahy rozvojových zemí. Těchto cílů můžeme dosáhnout především efektivnějším využitím energie, podporou obnovitelných zdrojů energie, omezením produkce odpadů nebo jejím tříděním.

Další kapitoly Agendy se zabývají problematikou lidských sídel.

Neregulovaný nárůst populace, neomezená výroba spolu s neudržitelnými vzorci spotřeby působí negativně na přírodní zdroje. Přidá-li se k této skutečnosti neomezený

růst velkoměst, mohou vznikat ekologické problémy. Při vytváření politiky osídlení by se měla brát v úvahu zejména potřeba zdrojů, produkce odpadů a zdraví ekosystému.

Cílem Kapitoly 5 je provedení programů národní populační politiky spolu s programy využívání přírodních zdrojů a programů rozvoje na místní úrovni. Důraz je kladen na zachování trvale udržitelného využívání přírodních zdrojů, zlepšení kvality života a životního prostředí. Mezi hlavní ekologické problémy velkoměst, zejména pak rozvojových, považujeme smog z motorových prostředků. Jistým řešením je integrovaná městská doprava, která výrazně uleví dopravě v centrech měst. Zapomínat by se nemělo na modernizaci vozového parku zahrnující použití alternativních zdrojů pohonu.

Kapitola 6 se věnuje problematice ochrany a podpory lidského zdraví. Mezi nejdůležitější programové oblasti řadíme uspokojování základních požadavků na zdravotní péči, kontrolu přenosných chorob, ochranu ohrožených skupin obyvatelstva, zdravotní péči ve městech a snižování zdravotních rizik vyvolaných znečištěním životního prostředí. U základních požadavků na zdravotní péči vidí Agenda řešení ve vytvoření základní zdravotní infrastruktury nebo výzkumu metodiky. V této souvislosti je nutná masivní podpora rozvinutých států a nevládních organizací směřující svou pomoc do nejchudších zemí světa nebo do míst humanitární katastrofy. Za účinnou kontrolu přenosných nemocí považujeme jejich sledování, pojmenování a likvidaci. Nejzávažnější byla označena nemoc vyvolaná virem HIV, nazývaná AIDS. Očekávaná pandemie této nemoci se však zatím neuskutečnila. Závěrem této kapitoly bych se zmínil o problému snižování zdravotních rizik vyvolaných znečištěním životního prostředí. Na mnoha místech je životní prostředí znečištěno do takové míry, že má negativní vliv na zdraví obyvatel. Agenda proto žádá o vypracování programů na národní úrovni, které by se danou problematikou zabývali.

Kapitola 7 byla nazvána Podpora trvale udržitelného rozvoje lidských sídlišť. Mimo jiné se zmiňuje o problematice rozvojových států požadující stále více surovin, energie a ekonomického rozvoje. Umožnily by jim úspěšně vyřešit sociální a ekonomické problémy. Agenda při této příležitosti opět řeší problematiku vzorců spotřeby zatěžující globální ekosystém. Kapitola je složena ze 7 programových oblastí, ze kterých bych snad jen zmínil kapitolu na zajištění přiměřeného obydlí pro všechny.

Závěrečná kapitola první části Agendy se nazývá Integrace životního prostředí a rozvoje do rozhodování. Je složena ze 4 programových oblastí. První programová oblast nazvaná Integrace životního prostředí a rozhodování na politické, plánovací a řídicí úrovni, se snaží o zdokonalení rozhodovacího procesu, o zlepšení systému plánování a rozhodování a s tím související zdokonalení ve využívání dat a informací. Dále pak o rozpracování systému monitorování a vyhodnocování pokroku dosaženého při přechodu k trvale udržitelnému rozvoji a o přijetí národní strategie trvale udržitelného rozvoje. Druhá programová část pojednává o zabezpečení účinného právního a regulačního rámce. Třetí o účinném využití ekonomických nástrojů a trhu i dalších stimulů a čtvrtá oblast o vytvoření systémů pro komplexní ekologické a ekonomické oceňování.

Oddíl II. Ochranu a obhospodařování zdrojů lze považovat za nejrozsáhlejší a nejrozpracovanější. Agenda se zde zaměřuje na ožehavá témata ochrany atmosféry, biosféry, vod, ekosystémů nebo nakládání s nebezpečnými látkami a odpady.

Kapitola 9 se věnuje problematice ochrany atmosféry. V této souvislosti bych upozornil na vídeňskou Konvenci o ochraně ozónové vrstvy doplněnou Montrealským protokolem. Podkapitola 9.2. nás upozorňuje na skutečnost, že sdělení pocházející z této kapitoly nelze považovat za závazné pro vlády, které by tímto porušili smluvní ujednání výše zmíněných dokumentů. Agenda vymezuje programové oblasti zaměřující se na vypořádání se s nepředvídatelnými zdroji, prosazování trvale udržitelného rozvoje, ochrany ozónové vrstvy před rozpouštěním a znečištěním atmosféry přesahující hranice. Vypořádání se s nepředvídatelnými událostmi úzce souvisejícími s klimatickými změnami, které naše planeta prodělává. Konkrétní požadavek vidí ve zlepšení poznání procesů ovlivňující atmosféru za vzájemné spolupráce orgánů OSN. Lepšího prosazení trvale udržitelného rozvoje lze docílit dalším rozvojem v oblasti energií. Východisko se nachází v prosazení efektivnější výroby energie, pomocí alternativních zdrojů. Značné nedostatky jsou zřejmé v přenosu, distribuci a užití energie. Kapitola nabádá vlády ke spolupráci s orgány OSN a organizacemi za účelem vytvoření ekologicky efektivnějších technologií a programů na využití energie. Mezi další znečišťovatele řadíme průmysl. Řešení problému lze spatřit v posouzení stávajících dopravních systémů a minimalizací škodlivých vlivů na životní prostředí zejména účinnými technologiemi. Programovou část týkající se ochrany ozónové vrstvy zajistíme dodržováním cílů Vídeňské konvence, Montrealského protokolu a zejména



pak studiem vlivu těchto látek na atmosféru. Závěrem shrnutí kapitoly 9 bych zmínil Konvenci o znečištění ovzduší přesahující hranice států z roku 1979 řešící problematiku znečištění atmosféry přesahující hranice států.

Kapitola 11 se věnuje boji proti odlesňování. Obsahuje čtyři programové kapitoly vycházející z dokumentu - Právně nezávazné autoritativní prohlášení k principům všeobecné dohody o využívání, ochraně a trvale udržitelném rozvoji všech typů lesů, který byl na konferenci přijat. Programové oblasti této kapitoly nabízejí vhodná řešení k zachování původních rolí a funkcí lesů, posílení ochrany a regenerace lesů, zlepšení efektivity využití potenciálu lesa nebo zkvalitnění získávání informací o lese. Kapitola pokládá za nutné zapojení širší veřejnosti.

Kapitola 12 se zabývá zacházením s nestabilními ekosystémy a bojem s desertifikací. Desertifikací se rozumí proces degradace půdy měnící půdu na poušť. Problematika desertifikace je zcela určitě regionálního charakteru, přesahující hranice suverénních států. Analýzou programových oblastí docházíme k poznání, že desertifikaci lze zastavit pomocí lepšího vzdělání, sdílení informací, pozorovacích systémů, intenzivnější ochranou, zalesňováním a znovuzalesňováním, rozvojem aktivit podporující antidesertifikační programy, přípravou na ekologické uprchlíky nebo vytváření předpokladů pro environmentální výchovu.

Kapitola 13 pojednává o zacházení s nestabilními ekosystémy a trvale udržitelným rozvojem. Konkrétně pak horskými oblastmi. Odhaduje se, že nejméně 10% obyvatel je závislých na horských zdrojích. Na základě této skutečnosti klade Agenda důraz na získávání poznatků o ekologii a trvale udržitelném rozvoji horských oblastí a podpoře rozvoje povodí řek, spolu s různými variantami získání obživy. Snaha vlád, mezinárodních nebo regionálních organizací by se měla orientovat na sběr environmentálních informací o horských oblastech, zakládání horských rezervací nebo podpoře turistiky. Východisko lze nalézt ve zkvalitnění procesu monitoringu eroze, podpoře aktivit místních obyvatel, tvorbě účinných mechanismů a legislativy nebo rozvoj pěstování atypických rostlin.

Kapitola 14 řeší problematiku podpory trvale udržitelného rozvoje zemědělství a venkovských oblastí. Téma úzce souvisí se zkvalitněním půdy a tím spojenou možností lepšího získávání obživy, zejména u obyvatel rozvojových zemí. Za základní cíl této kapitoly vidím reformaci agrární politiky s ohledem na potravinovou bezpečnost

a udržitelný rozvoj. Za nezbytné Agenda považuje širokou podporu veřejnosti. Udržitelný rozvoj zemědělských a venkovských oblastí lze naplnit především zlepšením zemědělské výroby, kvalifikovanější informovaností a zemědělského vzdělávání na všech úrovních, zlepšením výživy plodin a tím produktivity produkce nebo úspěšným a plošným bojem proti škůdcům. Agenda rovněž nezapomíná na monitoring negativních účinků zvětšující se ozónové díry.

Kapitola 15 si klade za cíl Uchování biologické diverzity. Kapitola programově vychází z Úmluvy o biodiverzitě, dokumentu přijatém v rámci této konference. Hlavním cílem je vyvinout tlak na přijetí této úmluvy takovým způsobem, aby k ní přistoupilo největší možné množství smluvních stran. Jedním ze základních kamenů úspěchu lze považovat účast a podporu místních obyvatel. Zdůrazněno je právo suverénních států na své vlastní biologické zdroje v souladu s environmentální politikou, které lze využívat pouze způsobem nepoškozující biologické zdroje v jiných státech. Agenda pokládá za nutnou hlubší spolupráci, koordinaci a sdílení informací na všech úrovních, spolu s přijetím vhodných strategií a zapracováním vhodných strategií podporující uchování biologické diverzity.

Kapitola 16 pojednává o ekologicky vhodném využívání biotechnologií. Biotechnologií rozumíme soubor procesů umožňující člověku pracovat a pozměňovat DNA rostlin či živočichů takovým způsobem, aby z nich měl užitek. Konkrétně Agenda uvádí okruhy zemědělství, zdravotní péče nebo ochrany životního prostředí a mechanismy rozvoje biotechnologií. S otázkou využití biotechnologií je spojena etická otázka zneužití genetické manipulace.

Kapitola 17 se věnuje ochraně oceánů, všech druhů moří včetně uzavřených a částečně uzavřených moří a pobřežních oblastí, jejich racionálním využíváním a rozvojem zdrojů života v nich. Agenda se v této části kapitoly odvolává na mezinárodní právo v souladu s Úmluvou OSN o mořském právu. Odkazy na Úmluvu OSN o mořském právu nezakládají újmu pro postavení žádné smluvní strany- pokud jde o podpis, ratifikaci nebo přistoupení k Úmluvě a ani-pokud jde o přisouzení sjednocujícího charakteru. Programové oblasti této kapitoly se skládají z integrovaného využívání a trvale udržitelného rozvoje pobřežních zón, environmentální ochrany moří, ochrana živých zdrojů oceánů, trvale udržitelný rozvoj malých ostrovů. Na znečišťování moří se podílí největší měrou člověk. Zejména pak lodní doprava a vypouštění odpadů

ze skládek. Agenda nalézá řešení v preventivním přístupu, sledování působení lidské činnosti na moři nebo technologickou modernizaci zařízení. Předposlední programovou oblastí, kterou bych se rád zabýval je ochrana a udržitelný rozvoj mořských oblastí. Podstatné je využití znalostí a vědomostí místních obyvatel k ochraně fauny a flóry. Primární ochrana by měla být umožněna oblastem s korálovými útesy. Za důležitou pokládám připravenost na kritické situace. Příkladem jsou hurikány nebo tsunami. V této souvislosti bych připomenul důležitost účinné legislativy, komunikace, spolupráce a informovanosti na všech úrovních. Za neméně významnou lze považovat kvalitu na straně lidských zdrojů.

Kapitola 18 obrací pozornost k ochraně zásob a kvality vody. Voda je základní složkou života. Bez vody by nastal zánik všech organismů a rostlin. Ochrana vody je zcela zásadní a prvořadá. Integrované rozvíjení vodních zdrojů a hospodaření s nimi vychází z předpokladu, že veškeré aktivity jsou vázány na vodu. Vzrůstající požadavky na vodu jsou způsobeny zavlažováním, zbylých 20% spotřebuje průmysl a jen 6% obyvatelstvo. Vyhodnocování zásob vody je nezbytné pro trvale udržitelné hospodaření s vodními zdroji. Tato činnost zahrnuje odhady rozsahu zdrojů, kvality a spolehlivosti. Kapitola čerpá ze zkušeností s programem Mar del Plata. Cílem je vyhodnocování a analýza objemu a kvality vody. Zásobování pitnou vodou je problémem hlavně v rozvojových zemích. Uvádí se, že 80% chorob a třetina úmrtí má spojitost s pitnou vodou. Situaci se podařilo zlepšit, přesto se předpokládá, že jeden ze tří obyvatel rozvojových zemí nemá přístup k pitné vodě. V těchto lidnatých zemích je kvalita vody ovlivňována zejména výkaly. Řešení poskytují investice do technologií čističek odpadních vod. Odhaduje se, že více než polovina obyvatel bude žít ve městech. Pokládáme za nutné racionalizovat systém hospodaření a omezit plýtvání s vodou. Voda je nezbytná pro rostoucí produkci potravin. Nové metody hospodaření a technologie pomáhají nejenom chránit vodu, ale i uchovat ji pro jiné použití. Důležitá je mezinárodní spolupráce na všech úrovních s vazbou na program FAO Voda a trvale udržitelný rozvoj zemědělství. Hlavní roli při hospodaření mají místní obyvatelé. Problematikou vlivu změny klimatu na vodní zdroje se věnuje Rámcová úmluva o změně klimatu. Jedná se o ohrožení vod v důsledku zvýšení teploty, hladiny moří nebo záplav.

Závěrečné čtyři kapitoly pojednávají o ekologicky vhodném nakládání s odpady. Pro dosažení ekonomických cílů je nezbytné využívání chemických látek.

V průmyslových oblastech zejména rozvojových zemí dochází k nevratnému poškození životního prostředí. K navrácení původního stavu je nutná vysoká finanční investice a moderní technologie. Problematiku řeší mnoho mezinárodních organizací a důraz je kladen na spolupráci na všech úrovních. Agenda nalézá východiska v harmonizaci klasifikace a označování chemických látek, výměny informací o toxických chemických látkách a chemických rizicích, vytvoření programů a národních systémů pro omezení rizik a prevencí přepravy toxických látek.

Kapitola 20 se zaměřuje na ekologické nakládání s nebezpečnými odpady. Můžeme si představit bezpečné vytváření, skladování, zpracování, recyklaci, přepravu, regeneraci a likvidaci odpadů nepoškozující zdraví lidí. Základním uváděným principem je zásada prevence. Cílem Agendy je omezení tvorby nebezpečných odpadů. V případě, že již vznikly, nakládání je nutné takovým způsobem, aby byla zajištěna ochrana lidského života a životního prostředí. Dalším cílem je ratifikace Basilejské konvence o kontrole mezinárodní přepravy nebezpečných odpadů a Konvence z Bamaka.

Kapitola 21 řeší ekologicky vhodné nakládání s tuhými a tekutými odpady. Z analýzy textu rezoluce Valného shromáždění č.44/228, část 1, odst. 3 vyplývá důležitost nakládání s odpady v otázkách environmentálních problémů. Bezpečnou likvidaci nebo regeneraci odpadů lze pokládat základní podmínku úspěšného nakládání s tuhými odpady. Dalším řešením je změna trvale udržitelných vzorců výroby a spotřeby. V souvislosti s odpady uvádím následující programové oblasti-minimalizace odpadů, znovuvyužití a recyklace odpadů, podpora ekologicky vhodné likvidace a zpracování odpadů a rozšiřování služeb.

V závěrečné části Oddílu II. Kapitola 22 rozvádí koncepci bezpečné a ekologicky vhodného zacházení s radioaktivním odpadem. Radioaktivní odpad vzniká při jaderném energetickém cyklu. Cílem mezinárodní a regionální spolupráce je bezpečné a vhodné zacházení s radioaktivními odpady, včetně jeho transportu, skladování a uložení. Agenda klade důraz na vytvoření norem, směrnic a kodexů pro bezpečné zacházení s radioaktivními látkami v těsné spolupráci s IAEA.

Kapitolou 23 začíná Oddíl III., další velká část Agendy zabývající se Posilováním úlohy velkých skupin.

Preambule uvádí, že jedním nejvýznamnějších úkolů k dosažení trvale udržitelného rozvoje, je zapojení široké veřejnosti do rozhodovacího procesu. Prioritní je přístup všech skupin obyvatel k informacím o životním prostředí.

Kapitola 24 se zaměřuje na zapojení žen do trvale udržitelného rozvoje. Vypracovanými instrumenty zajistíme zvýšení podílu žen v rozhodovacích funkcích, jejich větší rovnost, vzdělání a zdraví. Za zmínku stojí potřeba další ratifikace Úmluvy o vyloučení všech druhů diskriminace.

Kapitola 25 se věnuje další důležité složce společnosti - dětem a mládeži. Úspěch Agendy stojí a padá v souvislosti se zapojením do rozhodování 30% výše uvedeného světového obyvatelstva. Pozornost je upřena na mechanismy podpory, delegace a začlenění mládeže do projektů implementace a politiky Agendy. V kapitole nalezneme programovou otázku dětí a trvale udržitelného rozvoje. Klademe se důraz na vzdělání, mezinárodní spolupráci v čele s UNICEF a včasnou ratifikaci Úmluvy o právech dítěte.

Kapitola 26 se zabývá uznáním a posilováním úlohy původního obyvatelstva tvořící významnou část světové populace. Zásadním a neopomenutelným bodem je dodržování základních práv a svobod a požadavek na větší kontrolu svého teritoria a samosprávy.

Kapitola 27 řeší otázku posilování úlohy nevládních organizací. Nevládní organizace považujeme za důležitý prvek demokracie. Hlavním znakem nevládních organizací je jejich nezávislost a důvěryhodnost vyplývající z odpovědnosti a konstruktivní úlohy. Úspěch dokumentu je možný jen za vzájemné spolupráce všech organizací podílejících se implementaci Agendy. Posílení úlohy nevládních organizací, vzájemný dialog nebo účast na realizaci Agendy jsou základní mechanismy vzájemného fungování.

Kapitola 28 upřela pozornost na roli místních organizací a úřadů provádějící politiku místní Agendy 21. Nezbytným se jeví začlenění všech skupin obyvatel a vzájemná spolupráce na všech úsecích formování strategie trvale udržitelného rozvoje.

Kapitola 29 pojednává o posilování úlohy pracujících a odborů. Agenda usiluje o odstranění chudoby a zajištění trvalé zaměstnanosti. Kapitola vyzdvihuje roli odborů, které se podílejí na ochraně pracovního a životního prostředí.

Kapitola 30 si klade za cíl posilování úlohy obchodu a průmyslu. Spolu s nadnárodními společnostmi jsou považovány za významné hráče na poli sociálního a ekonomického rozvoje států. Poskytují pracovní a obchodní příležitosti k zajištění obživy. Důležité je jejich zapojení do realizace Agendy 21. Za zmínku stojí i negativní role obchodu a průmyslu. Lze ji spatřit ve škodlivém působení na životní prostředí. Určitým řešením je řízení trvale udržitelným způsobem. Soubor ekonomických stimulů a regulativních opatření jsou pokládány za účinné mechanismy. Řešení nalzáme v odpovědnějším a hospodárnějším využíváním zdrojů, omezení rizik a nebezpečí, minimalizaci odpadů nebo přijetím ekologických výrobních postupů, šetrných k životnímu prostředí.

Kapitola 31 se zabývá prospěšnou komunikací a spoluprací mezi vědeckou a technickou obcí, veřejností a politickými činiteli. Mezi priority této kapitoly patří vytvoření účinného rámce a mechanismů pro zkvalitnění spolupráce a komunikace na poli trvale udržitelného rozvoje a ochrany životního prostředí.

Poslední kapitola Oddílu III Agendy rozvádí problematiku posilování úlohy rolníků. Rolníky jsou nazýváni obyvatelé venkovských oblastí vykonávající povolání v zemědělství, rybářství a lesnictví. Zemědělství je pokládáno za důležitý a neopomenutelný článek k dosažení úspěšné implementace Agendy. Kapitola navrhuje, aby činnost vlád směřovala k posílení a přenesení pravomocí na místní obyvatele, podpoře trvale udržitelných postupů a technologií, usilování o politiku soběstačnosti založenou na nízkých vstupech a energiích nebo stimulace zemědělců k trvale udržitelným a efektivním postupům. Neméně důležité je založení mechanismů ovlivňující politiku zemědělství a výměnu zkušeností s ochranou životního prostředí.

Poslední část Agendy 21 Oddíl IV. Prostředky realizace se věnuje především prostředkům implementace, to znamená, způsobem vlastního provedení.

Kapitola 33 nazvaná Finanční zdroje a mechanismy pojednává o způsobu financování implementace Agendy 21. Valné shromáždění v rezoluci č.44/208 z r. 1989 zavázalo Konferenci OSN o životním prostředí k nalezení nových způsobů financování projektů zejména v rozvojových zemích. Pro všechny kapitoly byl sepsán odhad nákladů implementace Agendy v rozvojových zemích. Prostředky k financování programů trvale udržitelného rozvoje budou získávány pomocí grantů, úlev nebo koncesního financování. K dosažení cílů udržitelného rozvoje je zcela zásadní

ekonomický růst, sociální rozvoj a odstranění chudoby rozvojových zemí. Cílem této kapitoly je stanovení opatření a mechanismů realizace, poskytnutí nových zdrojů a zlepšení mechanismů provedení. Financování bude prováděno z veřejného a soukromého sektoru států, kde primárním zdrojem je stanovena ODA. Rozvinuté státy budou přispívat 0,07 HDP. Některé státy se zavázaly, že této úrovně dosáhnou do roku 2000. V textu nalezneme odkaz na Komisi pro udržitelný rozvoj sledující vlastní proces implementace Agendy 21. Za zmínku stojí fakt, že státy uznávají spravedlivé rozdělení závazků. Státy přecházející k tržní ekonomice mohou dobrovolně zvýšit příspěvek. K financování Agendy se doporučuje využití rozvojových bank nebo fondů, dluhové pomoci, privátního financování nebo investic. V letech 1993-2000 se očekává roční podpora realizace Agendy 21 ve výši 600 miliard dolarů.

Kapitola 34 pojednává o transferu ekologicky vhodných technologií. Za ekologicky vhodné technologie jsou považovány ty, které jsou šetrné vůči životnímu prostředí, způsobují menší znečištění životního prostředí nebo využívají zdroje trvale udržitelným způsobem a produkují menší množství odpadu. Za překážku celosvětového transferu technologií se uvádí práva, vyplývající z duševního vlastnictví a patentová ochrana. Technologie, které nejsou chráněny vlastnickým způsobem můžeme využít pro komerční účely. V případě, že budou tyto technologie spojeny s inovacemi lze vytvořit nové alternativní technologie. Efektivního šíření a využívání ekologicky vhodných technologií dosáhneme zejména zajištěním informací rozvojovým státům, zkvalitněním přístupu ke know-how a environmentálním technologiím, rozvojem lidských zdrojů, realizováním programů nebo formou technologického partnerství. Odhaduje se, že v letech 1993-2000 se očekávaný roční příspěvek na realizace programu vyšplhá na 450-600 miliónů dolarů.

Kapitola 35 se soustřeďuje na význam věd pro trvale udržitelný rozvoj. Kapitola klade důraz na poskytování informací, umožňující stanovení zdokonalené politiky životního prostředí. Agenda definuje úlohu věd vedoucí k nalezení nových cest, inovací nebo alternativních přístupů. V případech ne zcela probádaných vědeckých postupů zabraňující ekologickým katastrofám se jako podstatný jeví požadavek preventivních přístupů. V tomto kontextu vedou závěry k posílení vědecké základny, pozdvižení vědeckého poznání na vyšší úroveň, zdokonalení vědeckého vyhodnocování a vytváření vědeckého potenciálu a kvalifikace.

Kapitola 36 se věnuje podpoře vzdělání, uvědomění veřejnosti a odborné přípravě. První programovou oblastí je změna orientace vzdělání směrem k trvale udržitelnému vývoji. Cílem je uvědomění si enviromentálních problémů, začlenění ekologické výchovy do struktury vzdělání nebo začlenění konceptu trvale udržitelného rozvoje do vzdělávacích programů. V tomto bodě nesmíme zapomenout na snahu o zvýšení gramotnosti u dospělé populace a zvýšení základního vzdělání, zejména pak u žen. Druhou programovou oblastí je zvýšení veřejného uvědomění. Výsledkem je vytvoření fungujících systémů poskytující informace o životním prostředí ve vzájemné spolupráci s OSN, nevládními organizacemi a médii. Třetí programovou oblastí je podpora odborné přípravy. Agenda přikládá význam začlenění problematiky životního prostředí do vzdělávacích programů a kurzů napříč společností. Vzdělávací programy by tak umožnily lepší uplatnění na trhu práce především formou odborné přípravy a rekvalifikace.

Kapitola 37 se zabývá národními mechanismy a mezinárodní spoluprací při vytváření potenciálu rozvojových zemí. Rozvojové země by měly na základě konsenzu široké společnosti navrhnout vlastní strategie vytváření potenciálu pro realizaci Agendy. Implementace Agendy do značné míry závisí na potenciálu lidí a institucí. Rozvojové země by měly zabezpečit identifikaci národních zdrojů a předkládání žádostí o technickou spolupráci včetně transferu technologií a know-how.

Kapitola 38 se věnuje mezinárodnímu institucionálnímu opatření. Na základě rezoluce Valného shromáždění č. 44/228 odvozujeme mandát Konference o životním prostředí. Následná institucionální struktura Konference je vytvořena ze systému OSN. Vychází z dohody o finančních zdrojích a mechanismech, transferu technologií, z Deklarace z Ria a Agendy 21. Nezbytná je těsná a efektivní spolupráce a výměna informací mezi OSN a finančními institucemi. Základním formulovaným cílem této kapitoly Agendy je integrace problému životního prostředí a rozvoje na všech úrovních v rámci institucionálních opatření systému OSN. Institucionální struktura je složena z Valného shromáždění představující mezivládní mechanismus na nejvyšší úrovni. Jeho funkcí je utváření politiky a posuzování implementace Agendy 21. Zvláštní zasedání se při této příležitosti konalo v roce 1997. Ekonomická a sociální rada, je vymezena Chartou OSN a napomáhá Valnému shromáždění koordinaci při realizaci Agendy 21. Dále pak posuzuje činnost Komise pro udržitelný rozvoj vytvořenu v souladu s článkem 68 Charty. Cílem Komise je dohled nad efektivitou vývoje



po konferenci, mezinárodní spolupráce nebo sledování pokroku implementace Agendy. Funkce Generálního tajemníka zaručuje rozhodné a efektivní vedení. Administrativní výbor v čele s generálním tajemníkem vytváří spojení mezi finančními institucemi a orgány OSN. Mezi další orgány zajišťující institucionální strukturu řadíme Poradní komisi na vysoké úrovni a Sekretariát OSN. Při praktické realizaci Agendy 21 hrají významnou roli programy OSN (UNEP, UNDP). Neméně důležitá je národní implementace Agendy 21 spolu se spoluprací orgánů OSN, mezinárodních finančních organizací a nevládních organizací.

Kapitola 39 se zaměřuje na mezinárodní právní nástroje a mechanismy. Cílem je posouzení a rozvoj mezinárodního práva v oblasti mezinárodního práva životního prostředí. V této souvislosti je nutné sledování účinnosti těchto zákonů, podpora ekologické a rozvojové politiky prostřednictvím mezinárodních dohod a principů. Kapitola klade důraz na účinné zapojení rozvojových států do tvorby mezinárodní legislativy a okrajově se dotýká sporů kolem trvale udržitelného rozvoje. Spory je nutné řešit mírovou cestou v souladu s Chartou OSN. Nejkrajnější možností je předání sporu Mezinárodnímu soudnímu dvoru.

Poslední kapitola Agendy 21 se zabývá informacemi pro rozhodování. V rámci trvale udržitelného rozvoje se kapitola věnuje překonání informační mezery mezi vyspělými a rozvojovými státy a zlepšením dostupnosti informací. Cílem je rozpracování nových mechanismů zajišťujících efektivní a spravedlivé zpracování, výměnu a sdílení informací na místní, regionální, národní a mezinárodní úrovni.

### **Místní agenda 21 (MA21)**

Místní agenda 21 (MA21) se snaží naplňovat udržitelný rozvoj na místní úrovni. Na základě Místní agendy dochází praktické aplikaci principů. Hlavní roli zde hraje státní a místní správa. Místní agendu pokládáme za určitý proces, který zvyšuje kvalitu života, prostřednictvím strategického plánování a řízení ve věcech veřejných.

„MA21 je nástroj ke zlepšování kvality veřejné správy, strategického řízení, zapojování veřejnosti a budování místního partnerství, s cílem podpořit systematický postup k udržitelnému rozvoji na místní či regionální úrovni“<sup>32</sup>.

Domnívám se, že text Agendy 21 byl sepsán velice podrobně a rozsáhle. Důkazem je 40 kapitol dokumentu vytvářející akční plán, vypracovaný na základě principů Deklarace a tvořící jednotnou formu rozvíjející ochranu životního prostředí a trvale udržitelného rozvoje.

### **3.3 Úmluva o ochraně biologické rozmanitosti**

Úmluva o ochraně biologické rozmanitosti-Convention on Biological Diversity-CBD

CBD je rámcová úmluva rozvádějící ochranu biologické rozmanitosti, biodiverzity. Biologická různorodost znamená rozmanitost všech organismů včetně suchozemských, mořských a jiných vodních ekosystémů. Zahrnuje biodiverzitu v rámci druhů, mezi druhy i diverzitu ekosystémů.

CBD se skládá ze 42 článků 2 příloh a klade si za cíl ochranu biologické rozmanitosti. Nejvyšším rozhodovacím orgánem je konference smluvních stran (COP). Konference smluvních stran stanovuje systém fungování a cíle CBD. Vytváří pomocné orgány a přijímá změny, vytváří přílohy a protokoly k CBD. Sekretariát pořádá a zajišťuje konání konference, výkon funkcí a činností, které mu jsou přiděleny a publikuje zprávy o své činnosti. Zřízeny byly i další významné orgány: Poradní orgán pro vědecké, technické a technologické záležitosti (SBSTTA) ustavující skupiny pro řešení průřezových otázek (AHTEG).

Úmluva o biologické rozmanitosti je spolu s UNFCCC pokládána za nejdůležitější dokumenty přijaté na konferenci. Přijímání CBD a UNFCCC bylo velice složité a náročné na sjednání konsenzu.

#### **Článek 1 Úmluvy o ochraně biologické rozmanitosti:**

„Úmluva dále sleduje trvale udržitelné využívání složek biodiverzity a spravedlivé a rovnoměrné rozdělení přínosů plynoucích z využívání genetických zdrojů a odpovídajícího předávání příslušných technologií při zohledňování všech práv na tyto zdroje a technologie, včetně odpovídajících způsobů financování“<sup>33</sup>.

„The objectives of this Convention, to be pursued in accordance with its relevant provisions, are the conservation of biological diversity, the sustainable use of its components and the fair and equitable sharing of the benefits arising out of the utilization of genetic resources, including by appropriate access to genetic resources and by appropriate transfer of relevant technologies, taking into account all rights over those resources and to technologies, and by appropriate funding”<sup>33</sup>.

Za hlavní cíle Úmluvy o ochraně biologické rozmanitosti pokládáme: biologickou rozmanitost, využívání jejich složek, přístup ke genetickým zdrojům a jejich přerozdělování.

Cartagenský protokol o biologické bezpečnosti, přijatý v Montrealu v roce 2000 je jediným protokolem, doplňující Úmluvu o biologické rozmanitosti. Řeší problematiku přeshraničního pohybu s geneticky modifikovanými organismy. Vláda ČR přijala cíle Úmluvy jako Strategii ochrany biologické rozmanitosti. Dokument o ochraně biodiverzity schválila dne 25.5 2005. Jedná se o první dokument pojednávající o ochraně biodiverzity v České republice.

### **Pokusil bych se o svou vlastní právní analýzu textu Úmluvy o biodiverzitě:**

Smluvní strany jsou si vědomy významu ochrany biodiverzity. Ochrana biodiverzity je primárním zájmem všech obyvatel Země a každý suverénní stát má právo na vlastní biologické zdroje. Na degradaci biodiverzity se negativně podílejí lidé svou vlastní činností. Smluvní strany považují ochranu ekosystémů a přírodních biotopů. Smluvní strany jsou si vědomy závislosti domorodých obyvatel na biologických zdrojích a vyzdvihují úlohu žen při ochraně biodiverzity. Význam klademe na vzájemnou spolupráci všech stran na všech úrovních. Nezbytnou podmínkou ochrany biodiverzity je zajištění dostatečných finančních zdrojů a investic. Pro rozvojové, nejméně vyvinuté a ostrovní státy se svými specifickými podmínkami je nejdůležitější hospodářský a sociální rozvoj a odstranění chudoby. Na úspěšné ochraně biodiverzity a jejím trvale udržitelném využívání, závisí výživa a zdraví lidí. Ochrana biodiverzity bude mít pozitivní vliv na vztahy a mír. V závěru Preambule nalezneme závazek k ochraně biodiverzity trvale udržitelným způsobem pro současné i budoucí generace.

Článek 1 vyjmenovává nejdůležitější cíle Úmluvy na ochranu biodiverzity. V následujícím Článku 2 se smluvní strany dohodly na definování, pro účely této Úmluvy, určitých termínů jako je biodiverzita nebo ekosystém. Článek 3 uznává právo států na využívání zdrojů v souladu se svou politikou na základě principů mezinárodního práva a v souladu s Chartou Spojených národů. Státy mají odpovědnost, aby v rámci svých aktivit neznečišťovaly životní prostředí jiných států. V Článku 4 pojmenovaného Rozsah působnosti si smluvní strany stanovují rozsah národních působností a rozsah aktivit v rámci své vlastní působnosti. Článek pět ujednává podmínky spolupráce mezi smluvními stranami Úmluvy. V článku 6 se státy zavazují v souladu se svými vlastními podmínkami k plánování ochrany a udržitelného využívání biodiverzity. V Článku 7 se státy sjednaly podmínky monitoringu všech činností, které mohou mít vliv na nepříznivé ovlivňování biodiverzity. Články 8 a 9 se zabývají zajištěním opatření a podmínkami ochrany ekosystémů, přirozených stanovišť a všech druhů žijících ve svém přirozeném prostředí. Článek 10 rozvádí problematiku integrace ochrany biodiverzity na národní úrovni. Subjekty CBD zavazuje k tvorbě opatření, podpoře a spolupráci na ochraně biologické rozmanitosti. Článek 11 nazvaný Motivační opatření dává možnost smluvním stranám učinit opatření potřebných k motivaci ochrany biodiverzity. Článek 12 si klade za cíl rozvíjení programů na ochranu a trvale udržitelné využívání biodiverzity. Článek 13 úzce souvisí s propagací a podporou ochrany biodiverzity ve společnosti a médiích. Článek 14 hovoří o zavádění preventivních opatření sledující vývoj biologické rozmanitosti. Dále pojednává o významné podpoře výměny informací. Cílem uvedených nástrojů je minimalizace nepříznivých vlivů. Článek 15, Přístup ke genetickým zdrojům uznává práva suverénních států na přírodní zdroje a umožňuje si stanovit v těchto otázkách vlastní legislativu. Zabývá se podmínkami přístupu ke genetickým zdrojům a sdílením výsledků z výzkumu na základě smluvních podmínek. Článek 16 zavazuje smluvní strany k poskytnutí ekologických technologií, zejména pak podmínkami a pravidly jejich využívání. Články 17 a 18 upravují způsob výměny informací a rozvádí podmínky technické a vědecké spolupráce mezi smluvními stranami Úmluvy. Článek 19 s názvem Zacházení s biotechnologiemi a rozdělení přínosu, které z nich plyne, vytváří pravidla pro biotechnologický výzkum a upravuje podmínky pro zacházení s modifikovaným živým organismem. Článek 20 zakládá povinnost smluvních stran na poskytnutí finančních prostředků k dosažení cílů Úmluvy na národní úrovni. Článek 21 zavazuje rozvinuté státy k poskytnutí nových finančních prostředků pro rozvojové

státy, takovým způsobem, aby mohlo dojít k uhrazení nákladů na zavádění opatření vyplývající z této Úmluvy. Vzhledem k jejich specifické situaci je na tyto státy brán zvláštní ohled. Články 21 Finanční mechanismus až 42 Autentické texty uvádějí zejména procesní, technické záležitosti a postupy Úmluvy o biologické rozmanitosti. Za pozornost stojí Článek 21 popisující finanční mechanismus pomocí grantů a koncesí a Články 23, 24, 25 zabývající se ustavením důležitých orgánů.

## ***Ochrana biodiverzity a přírodních zdrojů***

„Většina ekonomických činností se neobejde bez přírodních zdrojů a nevyhnutelně proto ovlivňují stav ekosystémů naší planety. Nadužívání přírodního bohatství již dosáhlo úrovně, kdy mnohé z ekosystémů nedokáží obnovovat vzniklé škody a přestávají fungovat. Dotýká se to i lidí, kteří jsou na těchto ekosystémech závislí. Řetězovou reakci, kterou vyvolává zhoršování životního prostředí, není vždy možné rozeznat tak bezprostředně, jako například když vykácení lesů na svazích hor vede k záplavám v údolích. Důsledky zhoršování životního prostředí se často projevují daleko od zdroje problému. Příkladem mohou být emise skleníkových plynů způsobující zvýšení hladiny v jižním Tichomoří.

Ať už je řeč o úbytku ryb v oceánech, ztrátách úrodné vrstvy půdy v zemědělských oblastech, vedoucí ke snižování výnosů či o znečištění potoků a řek znemožňující jejich použití jako zdroje pitné vody, jsou poškozené ekosystémy vždy důležitou dílčí příčinou chudoby, přírodních katastrof, hladu a nemocí všude na světě.

### **Klíčové statistické údaje:**

Rozšiřování pouští postihuje téměř čtvrtinu celkové rozlohy pevninské rozlohy a téměř sedmdesáti procentům suchých oblastí hrozí další snižování jejich kvality. Příčinou šíření pouští (desertification) často bývá nadměrné vypásání nebo nadměrné vytěžování. Šíření pouští má přímou souvislost s chudobou venkovských oblastí a rizikem hladomoru. Těmto rizikům musí čelit více než miliarda lidí ve stech zemích světa.

Horské oblasti jsou zdrojem sladké vody pro téměř polovinu světové populace. Horské ekosystémy jsou však ohroženy táním ledovců, kácením lesů a neudržitelným využíváním půdy.

V průběhu minulého desetiletí zmizelo ze zemského povrchu přes 94 milionů hektarů lesů, to je plocha větší než rozloha Venezuely. Tempo odlesňování je nejvyšší v tropických oblastech rozvojových zemí, z nichž za poslední desetiletí zmizely přes 4 procenta lesního porostu.

Více než polovina pobřežních ekosystémů je poškozena v důsledku lidské činnosti. V Evropě se jedná o 80 procent a v Asii 70. Kolem 80 procent znečištění moří pochází z pevninských zdrojů. V rozvojových zemích je více než 90 procent kanalizačního odpadu a 70 procent průmyslových odpadních vod vypouštěno bez jakékoli úpravy do povrchových vodních zdrojů.

Na rybolovu přímo či nepřímo závisí život zhruba 400 milionů lidí. Více než čtvrtina rybolovných oblastí je přetěžována a polovina je využívána na samé hranici únosnosti. Celkově je v 75 procentech rybolovných oblastí nutno učinit okamžitá opatření, která musí vést ke zmrazení či omezení rybolovu, chceme-li zajistit možnosti rybolovu pro budoucnost.

Téměř čtvrtina korálových útesů byla nevratně zničena a dalším 20 až 30 procentům hrozí zničení v průběhu příštích 10 let. Korálové útesy jsou přitom klíčovou součástí mořského potravinového řetězce.

Koncentrace oxidu uhličitého v zemské atmosféře výrazně stoupla oproti stavu před začátkem průmyslové éry. Oxid uhličitý je jedním z hlavních faktorů skleníkového efektu. Nejméně jedna třetina oxidu uhličitého vypuštěného do atmosféry v posledních letech zůstane v atmosféře ještě za 100 let.

Podle zprávy Mezivládního panelu pro klimatické změny (IPCC) stoupla hladina moří od roku 1900 o 10 až 20 centimetrů, většina ledovců mimo polární oblasti je na ústupu a velikost i tloušťka ledu v Severním ledovém oceánu se během léta zmenšuje. Podle zjištění IPCC je zhruba 46 milionů lidí každoročně postiženo záplavami v důsledku mořských bouří. Kdyby hladina moří stoupla o dalších 50 centimetrů, zvýšil by se tento počet na zhruba 92 milionů. Při metrovém vzestupu hladiny by to již bylo 118 milionů.

Poslední hodnocení IPCC z roku 2001 uvádí, že pro malé ostrovy a oblasti říčních delt představuje jednometrové zvýšení vodní hladiny moří značné riziko. Bez okamžitých nápravných opatření, jako například budování bariér, může dojít k zaplavení 1 procenta celkové rozlohy Egypta, 6 procent Nizozemska, 17,5 procent Bangladéše a 80 procent v případě Marshallových ostrovů. To by vedlo k nucenému vysídlení desítek milionů lidí a v případě ostrovních států ke zničení celých národů.

Více než 11 000 živočišným a rostlinným druhům hrozí vyhynutí a více než 800 druhů již vyhynulo, převážně v důsledku zničení či poškození jejich přirozeného životního prostředí. Dalším 5 000 druhům hrozí vyhynutí, nezintenzívní-li se úsilí o jejich záchranu.

### **Co je třeba učinit?**

Za jednu z příčin zhoršování kvality životního prostředí lze označit chudobu, která lidi nutí nadřazovat krátkodobou snahu o přežití dlouhodobému cíli zachování přírodního bohatství. Na druhou stranu však dochází ke zhoršování životního prostředí často i v bohatších zemích, a to v důsledku neudržitelných trendů spotřeby, které vedou k nadužívání přírodních zdrojů a produkci nadměrného množství odpadů.

Boj proti chudobě a ochrana životního prostředí musí jít ruku v ruce. Platí to zejména pro venkovské oblasti v rozvojových zemích. Efektivnější využívání půdy je zárukou stabilního přísunu potravin. Vezmeme-li v úvahu, že polovina dřeva vytěženého v Africe je použita na otop, lepší zdroje energie by dokázaly ochránit africké lesy. Zejména v případě chudých zemí je třeba hledat způsoby, jak chránit přírodní zdroje. Je nutné, aby tyto země měly z ochrany ohrožených druhů prospěch. Třeba prostřednictvím rozvoje turismu a nikoliv ze zabíjení ohrožených zvířat.

Byla sjednána celá řada mnohostranných dohod na ochranu ekosystémů, avšak jejich uplatňování je značně omezené. Jednou z nejúspěšnějších dohod na ochranu životního prostředí je Montrealský protokol o řídnutí ozónové vrstvy. Ten obsahuje i možnost uplatňování obchodních sankcí v případě jeho neplnění. V rámci protokolu vznikl také fond pomoci rozvojovým zemím na zastavení užívání freonů, jež jsou hlavní látkou, která způsobuje řídnutí ozónové vrstvy. Především díky

této dohodě klesla celková spotřeba freonů v letech 1986 a 1998 z 1,1 milionu na 156 000 tun ročně.

Většina dohod o ochraně životního prostředí však postrádá jakékoli donucovací mechanismy nebo není k dispozici dostatek financí pro jejich realizaci. Přitom existuje naléhavá potřeba fungující regulace a donucovacích opatření, která by zabránila nadměrnému rybolovu a odlesňování. Je také zapotřebí mezinárodní spolupráce při omezování dopadů klimatických změn. Ochrana ekosystémů je stěžejním prvkem udržitelného rozvoje. V této oblasti je však v současné době zapotřebí především více činů, nikoliv jen uzavírání dalších dohod. Jedině jejich praktické uplatnění může zastavit proces poškozování ekosystémů, na nichž dlouhodobě závisí naše přežití”<sup>34</sup>.

### **3.4 Rámcová úmluva o změně klimatu**

Rámcová úmluva o změně klimatu- United Nations Framework Convention on Climate Change – UNFCCC.

UNFCCC podepsalo 154 států světa. Proces přijímání UNFCCC byl pokládán za velmi složitý. Samotný text dokumentu a závazky v něm uvedené, jsou příliš slabé a flexibilní. UNFCCC lze rozšiřovat, měnit a provádět pomocí dodatků a protokolů. Součástí Rámcové Úmluvy spojených národů o změně klimatu jsou Přílohy 1 a 2 vyjmenovávající přistoupivší strany.

Hlavním a nejdůležitějším cílem úmluvy je stabilizace emisí skleníkových plynů.

„Konečným cílem této úmluvy a jakýchkoli souvisejících právních dokumentů, které konference smluvních stran případně přijme, je dosáhnout, v souladu s příslušnými ustanoveními této úmluvy, stabilizace koncentrací skleníkových plynů v atmosféře na úrovni, která by umožnila předejít nebezpečným antropogenním zásahům do klimatického systému. Této úrovni by mělo být dosaženo v takovém časovém rámci, který umožní ekosystémům, aby se přirozenou cestou přizpůsobily změně klimatu, aby se zajistilo, že výroba potravin nebude ohrožena a aby ekonomický vývoj pokračovalo udržitelným způsobem”<sup>35</sup>.



Dokument sám o sobě nehovoří o konkrétních závazcích týkající se omezení skleníkových plynů, ale obecně zavazuje vyspělé státy, aby snížily emise skleníkových plynů na úroveň roku 1990. Po dlouhých a náročných vyjednáváních dohodu přinesl až Kjótský protokol v roce 1997.

Pro podobu UNFCC byl od počátku zcela zásadní postoj USA odmítající pevné emisní sazby. USA se svou největší ekonomickou silou na světě hrají významnou úlohu v mezinárodní politice. Zklamáním bylo, že USA prosazovaly jen své vlastní zájmy. Zablokovaly původní dohodu UNFCC. Dohoda týkající se CBD byla odmítnuta především kvůli otázkám volného přístupu k technologiím ohrožující jejich vlastní ekonomické zájmy. Následnou ratifikaci Kjótského protokolu pak dokonce přímo odmítly. Posledním problematickým tématem byla situace kolem rozvojové pomoci. Pomoc byla přislíbena na úrovni 0,7% HDP, ale USA začalo přispívat pouze 0,3% s příslibem, že částku v budoucnu zvýší.

### **Pokusil bych se o vlastní právní analýzu textu Rámcové úmluvy spojených národů o změně klimatu:**

V preambuli dokumentu se uvádí, že hlavním zájmem celého lidstva je náprava změny klimatu a její nepříznivé důsledky. Smluvní strany vyjadřují znepokojení nad zvyšující se koncentrací skleníkových plynů. Následkem tohoto neradostného stavu je oteplování planety a poškození ekosystémů. Na stavu skleníkových emisí nesou největší zodpovědnost vyspělé státy. Pokládáme za nezbytné, aby došlo k mezinárodní spolupráci v souladu se společnou, ale diferenciovanou odpovědností. UNFCC připomíná skutečnost, že státy jsou v souladu s Chartou OSN a zásadami mezinárodního práva oprávněny k využívání svých zdrojů, na základě svých vlastních plánů. Nesmí ale být poškozováno životní prostředí jiných států. Zdůrazněna je suverenita států a právo na tvorbu vlastní legislativy. Dokument varuje před křehkostí některých citlivých ekosystémů na změnu klimatu. Upozorňuje nás, že změna klimatu by měla probíhat spolu se sociálním a ekonomickým rozvojem zajišťující zejména v rozvojových zemích trvalý ekonomický růst a odstranění chudoby. V závěru Preambule státy uznávají právo přístupu ke zdrojům nutným k dosažení trvale sociálního, ekonomického rozvoje a vyjadřují odhodlání k ochraně klimatického systému pro současné i budoucí generace.

Článek 1 rozvádí pro účely Smlouvy některé sporné termíny a definice. Článek 2 nazvaný Cíl, pojednává o stabilizaci koncentrací skleníkových plynů v atmosféře

jakožto hlavním cíli Úmluvy. Požadované úrovně by mělo být dosaženo způsobem a v takovém časovém horizontu, který nebude mít vliv na produkci potravin a ekonomický vývoj.

Článek 3. Principy. Zaznamenává Zásady, kterými se budou strany řídit pro naplnění cílů Úmluvy.

1. Strany uznávají zásadu mezigenerační odpovědnosti a princip společné, ale diferencované odpovědnosti.
2. Strany berou v potaz specifické potřeby a zvláštní podmínky rozvojových zemí zasazených klimatickými změnami. Důsledky vyplývající z této Úmluvy nesmí být pro rozvojové země nepřiměřeně zatěžující.
3. Strany jsou povinny učinit všechna potřebná opatření ke zmírnění změn klimatu v nejmenších možných nákladech a ve vzájemné spolupráci.
4. Uvedeným principem je právo stran na podporu trvale udržitelného rozvoje.
5. Posledním bodem těchto zásad je spolupráce na tvorbě otevřeného mezinárodního ekonomického systému a zákaz nespravedlivé diskriminace související s opatřeními přijatými v boji proti změnám klimatu.

Článek 4. Závazky

V Bodu 1 UNFCCC znovu uvádí princip společné, ale diferencované zodpovědnosti a bere v úvahu specifika národních či regionálních rozvojových priorit, cílů a podmínek. Pod dalšími body jsou vyjmenovány závazky vyplývající z tohoto článku. Strany se zavazují k podpoře spolupráce či výměně informací. V Bodu 2 se smluvní strany specificky zavázaly k přijetí opatření zmírňující změny klimatu - omezí emise skleníkových plynů. Rozvinuté státy jsou povinny uvolnit finanční prostředky rozvojovým státům, na náklady závazků vyplývajících z článku 12. Bod 4 přiznává pomoc těm rozvojovým státům, které jsou vystaveny nepříznivým změnám klimatu. V Bodu 5 se rozvinuté státy zavázaly k poskytnutí technologií a know - how rozvojovým státům. Bod 6 pojednává o určitých ústupcích stranám z přílohy 1 přecházející k tržnímu hospodářství. V Bodu 7 rozvinuté státy podmiňují plnění sjednaných závazků, pomoc rozvojovým státům. Odstranění chudoby a rozvoj je jedním ze základních cílů rozvojových zemí. Bod 8 klade důraz na uspokojení potřeby rozvojových států a států

nejvíce zasaženými nepříznivými změnami klimatu (v podbodech (a) až (i) jsou tyto země blíže specifikovány). Následující bod se zabývá problematikou financování. Důraz je kladen na ochranu práv států nejméně rozvinutých. Bod 10 zavazuje smluvní strany, aby při realizaci závazků přihlédly ke stavu rozvojových zemí. Jejich ekonomika je účinky opatření na ochranu klimatu, nejvíce postižena.

Článek 5. Výzkum a systematické pozorování. Článek pět klade požadavky na realizaci závazků. Zvláště pak na vzájemnou podporu a rozvoj, způsobem příznivým pro rozvojové země.

Článek 6. Vzdělávání, výchova a občanské vědomí. Při realizaci závazků je nezbytné provádění programů se zaměřením na změnu klimatu. Důležitý je přístup veřejnosti k informacím o klimatických změnách.

Úmluva poté pokračuje Články 7-26, které jsou procesního a technického charakteru (Článek 20. Podpis). Za nejdůležitější považuji Článek 7, který předpokládá konání konference smluvních stran. Článek 8 zakládá Sekretariát. V následujících člancích dochází k založení Pomocného vědeckého a technického orgánu a Pomocného orgánu pro realizaci. Článek 11 se zabývá finančním mechanismem vycházející ze systému grantů a smluv.

Na základě své právní analýzy jsem došel k závěru, že Rámcová úmluva o změně klimatu obsahuje princip společné, ale diferenciované odpovědnosti, princip mezigenerační odpovědnosti a předběžné opatrnosti.

#### **Nyní bych rád uvedl, několik zkratk orgánů pomáhajících činnosti UNFCCC:**

„CMP - konference smluvních stran sloužící jako zasedání smluvních stran Kjótského protokolu.

ADP - Ad hoc pracovní skupina na platformě Durbanu pro rychlejší akci

AWG-KP - Ad hoc pracovní skupina pro dalších závazků z přílohy I stran v rámci Kjótského protokolu.

AWG-LCA - Ad hoc pracovní skupina pro dlouhodobou spolupráci v rámci úmluvy.

COP - Konference smluvních stran.

SBSTA - Podpůrný orgán vědecko-technického poradenství.

SBI - pomocný orgán pro provádění<sup>36</sup>.

Výkonným tajemníkem UNFCCC je paní Christiana Figueres z Kostariky. Sekretariát se nachází v Bonnu.

### **3.5 Zásady obhospodařování lesů**

Zásady obhospodařování lesů - Udržitelné hospodaření s lesy - Sustainable Forest Management (SFM)

Zásady obhospodařování lesů nazýváme Právně nezávazné autoritativní prohlášení k principům globální dohody o využívání, ochraně a trvale udržitelném rozvoji všech typů lesů. V tomto právně nezávazném dokumentu jsou uvedeny nejpodstatnější problémy světového lesnictví. Dokument přistupuje k problematice z hlediska zásad využívání lesů. Důraz je kladen na udržitelné využívání a spravování lesních a zalesněných ploch. Primárním zájmem je uspokojení sociálních, ekonomických, kulturních a duševních potřeb současných a budoucích generací. Důležitá je ochrana proti škůdcům, chorobám a znečištění. V rozvojových zemích je les používán především jako zdroj dříví na otop. Následné zalesňování by mělo být prováděno původními i jinými, vhodnými typy lesů. Deštné pralesy tvořící 3/4 rozlohy všech lesů, podle FAO se v období 1980-1990 ročně snížily o 15,5 miliónů ha. V letech 1990-1995 došlo k dalšímu poklesu na alarmujících 13,7 miliónů ha ročně. Ekonomická a sociální rada OSN rozhodla v roce 1995 o vytvoření Mezivládního panelu o lesích formulujícího představu o globální lesnické strategii s ohledem na kontinentální, regionální a národní potřeby.

Na základě doporučení Valného shromáždění OSN (Agenda kapitola 38) rozhodla ECOSOC Rada pro ekologickou bezpečnost rezolucí 1991/207 o zřízení Komise pro udržitelný rozvoj - Commission on Sustainable Development - CSD. Skládá se z 53 států, volených na 3 roky, Sekretariátu a Odboru pro koordinaci politik a udržitelný rozvoj DPCSD - Department for Policy Coordination and Sustainable

Development. Je odpovědná za přezkoumání pokroku při provádění Agendy 21, Deklarace o životním prostředí a rozvoji v návaznosti na Johannesburgský plán Implementace - Johannesburg Plan of Implementation - (JPOI) dělící se na místní, národní, regionální a mezinárodní úroveň.

### **Pokusil bych se o vlastní právní analýzu Zásad obhospodařování lesů:**

V Preambuli prohlášení se uvádí, že problematika lesů se vztahuje na celé životního prostředí včetně trvalého sociálně ekonomického rozvoje. Základním cílem principů je jejich ochrana a zajištění trvale udržitelného rozvoje. Jedná se o první celosvětovou shodu týkající se lesů. Dle podbodu e) se zásady týkají všech typů lesů, podmiňující zachování života a ekonomického rozvoje. Lesy zajišťují uspokojování základních lidských potřeb. Zachování lesů je proto zájmem všech vlád. Další část dokumentu je složena z principů. Vyzdvihl bych zejména již několikrát uváděný princip 1 a 2 suverénních států na své vlastní zdroje, politiku a nezbytnou povinnost nepoškozovat svými aktivitami životní prostředí v ostatních zemích. Samozřejmě ve shodě s Chartou OSN a principy mezinárodního práva. Státy mají právo v souladu ekonomickými a sociálními politikami na samostatnou správu lesů, v duchu mezigenerační odpovědnosti. Důraz je kladen především na spolupráci, informovanost a možnost veřejnosti se účastnit procesu spolurozhodování. Dokument uznává zásadní roli lesů při zachování ekologických procesů a ekologické rovnováhy. Neméně důležitý je Princip 5a) uznávající domorodé obyvatelstvo a jejich práva. V dalším principu nalezneme podporu významu žen v procesu hospodaření s lesy. Princip 6a) pojednává o obnovitelných zdrojích lesa. Udržitelné hospodaření s lesy by mělo být zajištěno pomocí zalesňování. Hospodaření, ochrana a trvale udržitelný rozvoj by měl probíhat na základě ekonomické analýzy a hodnocení nákladů a zisků. Za důležitou pokládáme funkci původních lesů. Princip 7 si klade za cíl zlepšení mezinárodního ekonomického klimatu nezbytného k udržitelnému rozvoji lesů, podpoře udržitelných modelů produkce a spotřeby, potravinové bezpečnosti. Hlavním důvodem je zmírnění chudoby. Finanční podpora by měla směřovat do nejméně rozvojových zemí. Princip 8 usiluje o větší tvorbu zeleně a rozšiřování lesa. Udržitelný rozvoj lesa konáme v souladu s ekologickými politikami a požadavkem na zachování rovnováhy a produktivity. Setkáváme se zde s právem suverénních států na vlastní zdroje a materiály. Důraz je kladen na pravidelné provádění hodnocení dopadu na životní prostředí. Princip 9 žádá o podporu rozvojových zemí, ekonomicky a sociálně slabých, za předpokladu ochrany

a udržitelného rozvoje lesů. Princip 10 se zaměřuje na problematiku finanční zdrojů. Za hlavního příjemce jsou uvedeny rozvojové země. Princip 11 pojednává o podpoře rozvojových zemí v souladu s Agendou, pomocí ekologických technologií a know-how. Princip 12 se zmiňuje o tolik potřebné spolupráci na poli vědeckého výzkumu a sdílení informací. Za významný pokládáme princip o spolupráci s domorodým obyvatelstvem, spolu s požadavkem jeho zapojení do realizace programů a následným přerozdělením zisků. Závěrem bych rád zmínil princip nediskriminace (Princip 13) uplatňovaný v obchodu s lesními produkty. Poslední Princip 15 řeší problematiku kontroly všech znečišťujících látek přenášejících se vzduchem.

Zásady pojednávají o kompromisu mezi rozvinutými a rozvojovými zeměmi: zabývající se ochranou, udržitelným rozvojem a globálním využíváním lesů, zakládající světovou úmluvu o ochraně životního prostředí. Jedná se o 15 právně nezávazných zásad. Mezi nejdůležitější principy bych zařadil princip 1 a 2. Zásady uznávají právo suverénních států na využívání, spravování a rozvíjení lesů se svými potřebami a s ohledem na vlastní rozvoj země. Na základě uvedených principů by měla být lesní půda a lesní zdroje řízeny udržitelným způsobem. V dokumentu je obsažen závazek zaručující respektování identity, kultury a práv původních obyvatel. Viditelná je snaha rozvinutých států o uzavření mezinárodní úmluvy zavazující smluvní strany ke konkrétním povinnostem. V této souvislosti však došlo k názorovému střetu se státy finančně závislými na těžbě dřeva. Dokument proto zůstal pouze nástrojem soft law a je právně nezávazný.

## **Shrnutí Konference o životním prostředí a rozvoji:**

Výsledky konference byly zásadně ovlivněny názorovými rozdíly mezi rozvinutými zeměmi, zajímající se o problémy ochrany životního prostředí a rozvojovými zeměmi, sdruženými ve skupině v čele s G77 a Čínou, zabývající se zejména rychlým hospodářským růstem. Za zvláštní skupinu lze označit země východního bloku s transformující se ekonomikou. V tehdejší Československu nebyl o konferenci zájem. Zčásti dán parlamentními volbami a také tím, že i přes naléhání se konference nezúčastnil Václav Havel. Zajímavá byla také pozice USA. Působila totiž značně destruktivně. Jednalo se zejména o neochotu přijmout omezení týkající

se emisních limitů skleníkových plynů, omezení v nakládání s biotechnologiemi nebo zvýšení rozvojové pomoci. Za pozitivní pokládám, předložení vlastního návrhu - výzvy k jednání o omezení skleníkových plynů. USA také uznaly nárok Jihu na zvýšení rozvojové pomoci a zásadně se postavily za ochranu světových ekosystémů. Domnívám se, že tímto postojem zavrhly jakékoliv cizí vměšování do vlastních finančních záležitostí.

V rozvinutých státech, ačkoliv zde žije jen čtvrtina obyvatel, dochází ke spotřebě 70% přírodních zdrojů. Hospodářská převaha Severu je zřejmá. Bohatý sever určuje ceny konečných výrobků, ale ceny komodit jsou nízké. Proto rozvojový Jih žádal, aby ochrana životního prostředí a ekologické technologie byly financovány státy rozvinutými. Rozvinuté země bohužel projevily malou připravenost pro pomoc rozvojovým zemím. V pozadí této skutečnosti se rýsuje fakt, že mezi hlavní důvod neposkytnutí vyšší pomoci rozvojovým zemím, patří kontrola finančních toků.

Nyní bych se pokusil vyjmenovat hlavní přínosy konference. Mezi nejvýznamnější přínosy konference patří environmentální uvědomění společnosti a zjištění, že další vývoj není možné trvale udržet. Na základě této skutečnosti došlo k přijetí závazků a trvale udržitelný rozvoj se stal součástí mezinárodní politiky. Na konferenci bylo přijato pět zmiňovaných dokumentů. CBD a UNFFFC byly připraveny pouze k podpisu. Většina textů a formulací vznikla po dlouhé a namáhavé diskuzi, která často také neznamenal řešení problému, ale začátek nového vývoje. Rozvinuté státy připustily svou odpovědnost za stav životního prostředí a uznaly své výsadní postavení v úsilí o trvale udržitelný rozvoj spočívající v nalézání kompromisu mezi ochranou životního prostředí a rozvojem hospodářství. Bohužel se však nedokázaly vzdát spotřebitelské a výrobní politiky. Rozvojové země se zasazovaly zejména o hospodářský rozvoj. Poprvé připustily explozivní nárůst počtu obyvatel, negativně působící na znečišťování přírody. Současně se však postavily proti demokratizaci a ohleduplnějšímu zacházení s přírodními zdroji.

Výsledky konference UNCED dosáhly formálního úspěchu, ale zvláště u Agendy chyběl lidský přístup. Hlavním výsledkem UNCED zůstává nastolení cesty k trvale udržitelnému rozvoji.

## 4 Vývoj nejvýznamnějších úmluv

Po konferenci v Rio de Janeiru o životním prostředí a rozvoji vývoj ochrany životního prostředí, spočíval vývoj převážně v uzavření nových mezinárodních úmluv, vyplývajících z požadavků Agendy 21 - Úmluva o boji proti desertifikaci, Úmluva o rybních hejnech, dále pak univerzální smlouvy jako Úmluva občanskoprávní odpovědnosti za škody vzniklé v důsledku činností nebezpečných pro životní prostředí, Úmluva o jaderné bezpečnosti, Úmluva o mezinárodním obchodu s určitými chemickými látkami a pesticidy. Z regionálních úmluv bych rád zmínil Úmluvu o spolupráci na ochranu a únosné využívání Dunaje, Dohodu o mezinárodní komisi pro ochranu Odry před znečišťováním, Úmluvu na ochranu mořského prostředí Severovýchodního Atlantiku, Úmluvu na ochranu mořského prostředí Baltského moře.

Prostřednictvím konferencí smluvních států byly prováděny univerzální rámcové úmluvy. Tyto konference měly za úkol přijímat rozhodnutí ve věcech účinného provádění platných mezinárodních úmluv pomocí mezinárodně závazných protokolů. Konkrétně bych zde uvedl prováděcí protokol k Úmluvě o biodiverzitě (Cartagenský protokol) a Úmluvě o ochraně klimatu (Kjótský protokol).

Následující text popisuje historický vývoj nejvýznamnějších úmluv a Agendy 21 po skončení konference v Rio de Janeiru.

### 4.1 Seznam konaných konferencí

Uvádím seznam konaných konferencí smluvních stran **Úmluvy o biologické rozmanitosti**:

„**COP 1** - Prvním řádném zasedání Konference smluvních stran Úmluvy o biologické rozmanitosti. Nassau, Bahamy, 28. listopadu - 9. prosince 1994.

**COP 2** - Druhé řádné zasedání Konference smluvních stran Úmluvy o biologické rozmanitosti. Jakarta, Indonésie, 6. – 17. listopadu 1995.

**COP 3** - Třetí řádné zasedání Konference smluvních stran Úmluvy o biologické rozmanitosti. Buenos Aires, Argentina, 4. – 15. listopadu 1996.



**COP 4** – Čtvrté řádné zasedání Konference smluvních stran Úmluvy o biologické rozmanitosti. Bratislava, Slovensko, 4. - 15. května 1998.

**EXCOP 1** - První mimořádné zasedání Konference smluvních stran Úmluvy o biologické rozmanitosti. Kanada, 22. - 23. února 1999 a 24. – 28. ledna 2000.

**COP 5** - Páté řádné zasedání Konference smluvních stran Úmluvy o biologické rozmanitosti. Nairobi, Keňa, 15. - 26. května 2000.

**COP 6** - Šesté řádné zasedání konference smluvních stran Úmluvy o biologické rozmanitosti. Hag. Nizozemí, 7. – 19. dubna 2002.

**COP 7** - Sedmé řádné zasedání Konference smluvních stran Úmluvy o biologické rozmanitosti. Kuala Lumpur. Malajsie, 9. až 20. února 2004.

**COP 8** - Osmé řádné zasedání konference smluvních stran Úmluvy o biologické rozmanitosti. Brazílie, 20. - 31. března 2006.

**COP 9** - Deváté zasedání konference smluvních stran Úmluvy o biologické rozmanitosti 19. - 30. května 2008

**COP 10** - Desáté zasedání Konference smluvních stran Úmluvy o biologické rozmanitosti. Nagoja, Japonsko, 18. - 29. října 2010.

**COP 11** - Jedenácté zasedání Konference smluvních stran Úmluvy o biologické rozmanitosti. Hyderabad, Indie, 8 - 19 říjen 2012<sup>37</sup>.

## **4.2 Cartagenský protokol**

Cartagena protocol

V návaznosti na Úmluvu o ochraně biologické rozmanitosti byl smluvními stranami přijat Cartagenský protokol (Cartagena protocol), dne 29. ledna 2000 v Montrealu.

Zabývá se biologickou bezpečností k Úmluvě o ochraně biologické rozmanitosti. Pro Českou republiku platí od 11. září 2003. Protokol vychází ze zásady předběžné opatrnosti č. 15 Deklarace o životním prostředí z Rio de Janeira.

**Zásada číslo 15 zní:** „Státy jsou povinny za účelem ochrany životního prostředí přijímat podle svých schopností preventivní přístupy. Tam, kde hrozí vážná

nebo nenapravitelná škoda, nesmí být nedostatek vědecké jistoty zneužit pro odklad účinných opatření, která by mohla zabránit poškození životního prostředí”<sup>38</sup>.

„Zajištění přiměřené úrovně ochrany v oblasti bezpečného přenosu a využívání živých modifikovaných organismů vzniklých použitím moderních biotechnologií, které mohou mít nepříznivé účinky na zachování a udržitelné využívání biologické rozmanitosti a nakládání s těmito organismy, s přihlédnutím k rizikům pro lidské zdraví, a zaměřit se zejména na převoz přes hranice jednotlivých států (čl.1).

Každá smluvní strana přijme nezbytná a náležitá právní, správní a jiná opatření k plnění svých závazků na základě tohoto protokolu. Smluvní strany zajistí, aby vývoj, přeprava, využívání, přenos a uvolňování všech živých modifikovaných organismů a nakládání s nimi prováděny způsobem, který zabrání ohrožení biologické rozmanitosti nebo ho sníží, s přihlédnutím k rizikům pro lidské zdraví (čl.2).

Každá smluvní strana poskytne Informačnímu systému pro biologickou bezpečnost (Biosafety Clearing - House) informace o případech nezákonných přeshraničních převozů, které se jí týkají (čl. 25 odst. 3) ”<sup>38</sup>.

Další články rozvádí problematiku vývozu, oznámení, hodnocení rizik a souhlasu k převozu živého modifikovaného organismu (LMO). Smluvní strany se současně zavázaly na vypracování vnitrostátního předpisu, upravující nezákonný přeshraniční převoz LMO.

### **4.3 Konference smluvních stran Úmluvy - Rámcová úmluva o změně klimatu**

*První konference* smluvních stran Úmluvy - Rámcové úmluvy OSN o změně klimatu (United Nations Framework Convention on Climate Change, UNFCCC) se konala od 28.3. do 7. dubna 1995 v Berlíně. Na konferenci bylo sjednáno několik společných mezinárodních projektů na snížení emisí.

*Druhé zasedání* Konference smluvních stran Úmluvy - Rámcové úmluvy OSN o změně klimatu se konalo od 8. do 19. července 1996 v Ženevě. Prodiskutována byla

Druhá zpráva IPCC o klimatické změně. Zúčastněné státy přijaly Ministerskou deklaraci.

**Třetí zasedání** Konference smluvních stran Úmluvy - Rámcové úmluvy OSN o změně klimatu se konalo od 1. do 11. prosince 1997 v Kjótu. Znamenalo přijetí Kjótského protokolu.

**Čtvrté zasedání** Konference smluvních stran Úmluvy - Rámcové úmluvy OSN o změně klimatu bylo uspořádáno od 2. do 13. listopadu 1998 v Buenos Aires. Odsouhlasen byl Akční plán.

**Páté zasedání** Konference smluvních stran Úmluvy - Rámcové úmluvy OSN o změně klimatu bylo uspořádáno od 25.10. do 5.11. 1999 v Bonnu. Zabývalo se hodnocením Druhých národních sdělení a přípravy Třetích národních sdělení o plnění závazků.

**Šesté zasedání** Konference smluvních stran Úmluvy - Rámcové úmluvy OSN o změně klimatu bylo uspořádáno od 13. listopadu do 25. listopadu 2000 v Haagu. Řešila se problematika společných projektů a obchodování s emisemi.

**Šesté zasedání - 2** Konference smluvních stran Úmluvy - Rámcové úmluvy OSN o změně klimatu se konalo od 17. do 27. července 2001 v Bonnu. Došlo zde k určitým dohodám týkající se Flexibilních mechanismů: Společné implementace (JI) a Clean Development Mechanism (CDM), propadů uhlíku a financování. Přijaty zde byly Bonnská dohoda a Politická deklarace.

**Sedmé zasedání** Konference smluvních stran Úmluvy - Rámcové úmluvy OSN o změně klimatu bylo uspořádáno od 29.10. do 7.11 2001 v Marekěši. Byly dohodnuty principy obchodování s emisemi. Ujednána byla Marrákešská ministerská deklarace a Marakesh Accord (Marrákešský patent).

**Osmé zasedání** Konference smluvních stran Úmluvy - Rámcové úmluvy OSN o změně klimatu bylo uspořádáno od 23. října do 1. listopadu 2002 v Dillí. Na konferenci byl schválen Pracovní program.

**Deváté zasedání** Konference smluvních stran Úmluvy - Rámcové úmluvy OSN o změně klimatu probíhala od 1. prosince do 12. prosince 2003 v Miláně. Byla zde projevena podpora rozvojem zemím v oblasti financí a technologií.

**Desáté zasedání** Konference smluvních stran Úmluvy - Rámcové úmluvy OSN o změně klimatu bylo uspořádáno od 6. prosince do 17. prosince 2004 v Buenos Aires.

**Jedenácté zasedání** Konference smluvních stran Úmluvy - Rámcové úmluvy OSN o změně klimatu bylo uspořádáno od 28. listopadu do 9. prosince 2005 a konalo se v Montrealu. Jedná se o první jednání v rámci MOP-1. Dochází k diskusi na téma závazků po uplynutí prvního období Kjóta v roce 2012.

**Dvanácté zasedání** Konference smluvních stran Úmluvy - Rámcové úmluvy OSN o změně klimatu bylo uspořádáno od 6. Listopadu do 17. listopadu 2006 v Nairobi. Byl zde přijat Pracovní program dopadů, zranitelnosti a přizpůsobení se změně klimatu (NWP).

**Třinácté zasedání** Konference smluvních stran Úmluvy - Rámcové úmluvy OSN o změně klimatu bylo uspořádáno od 3. prosince do 15. prosince 2007 na Bali. Bylo dosaženo přijetí Akčního plánu z Bali (rozhodnutí 1/CP.13) a založení pracovní skupiny pro dlouhodobou spolupráci v rámci Úmluvy ( AWG-LCA).

**Čtrnácté zasedání** Konference smluvních stran Úmluvy - Rámcové úmluvy OSN o změně klimatu bylo uspořádáno v Poznani od 3. do 12. prosince 2008. Jednalo se o dvacáté deváté zasedání pomocného orgánu pro provádění (SBI) a pomocného orgánu pro vědecké a technologické poradenství (SBSTA). Pokračování šestého zasedání této ad hoc pracovní skupiny pro další plnění závazků smluvních stran sjednaného k příloze I Kjótského protokolu-Protokol (AWG-KP) a třetí zasedání Ad hoc pracovní skupiny pro dlouhodobou spolupráci v rámci Úmluvy (AWG-LCA).

**Patnácté zasedání** Konference smluvních stran Úmluvy - Rámcové úmluvy OSN o změně klimatu bylo uspořádáno ve dnech od 7. až 18. prosince 2009. Konalo se v Kodani. Cílem zasedání bylo přijetí dokumentu, který by nahradil Kjótský protokol. Konference se zabývala změnou klimatu, s požadavkem, aby nedošlo ke zvýšení teploty o více než 2 °C. Dalším požadavkem bylo snížit emise skleníkových plynů. Zůstal bohužel nenaplněn. Dokument přijatý na konferenci konstatuje, že změna klimatu je jedním z nejvýznamnějších problémů lidstva. Text však není právně závazný. Státy se v Kodaňské dohodě zavázaly poskytnout 30 miliard dolarů na Fast Start Finance – FSF, týkající se rozvoje nízkouhlíkového hospodářství. Podpora se má

postupně zvýšit až na 100 miliard dolarů ročně do roku 2020. V průběhu konference došlo k řadě demonstrací.

*Šestnácté zasedání* Konference smluvních stran Úmluvy - Rámcové úmluvy OSN o změně klimatu se konala v Cancúnu, od 29. listopadu do 10. prosince 2010.

Součástí zasedání bylo 6. setkání stran Kjótského protokolu. Došlo k přijetí Cancúnské dohody (Cancún Agreement). Tím se formálně stvrdil obsah dohod z Kodaně. Byl založen nový Zelený klimatický fond na zastavení odlesňování (REDD+). Rozvojové země se zavázaly k předkládání inventur emisí. Byl založen program na podporu technologií pro rozvojové země.

*Sedmnácté zasedání* Konference smluvních stran Úmluvy-Rámcové úmluvy OSN o změně klimatu se konala od 28. listopadu do 7. prosince 2011 v Durmanu.

„Konference skončila výrazným úspěchem EU. Po náročném vyjednávání bylo na zasedání přijato přelomové rozhodnutí k tzv. Durbanské platformě, podle něhož bude urychleně v první polovině r. 2012 zahájen proces přípravy nového režimu pro ochranu klimatu, který bude platný pro všechny státy“<sup>39</sup>.

*Osmnáctá konference* je naplánována od 26. listopadu do 7. prosince 2012 a pořádal ji Katar. Byla sjednána na další období platnost Kjótského protokolu, ke kterému se připojily zejména státy Evropské unie. Největší znečišťovatelé jako Rusko, Kanada, USA, Indie a Čína podmínky na snížení emisí skleníkových plynů neakceptovaly. Nová dohoda by měla být podepsána do roku 2015.

#### **4.4 Významné úspěchy od Summitu Země**

Tato podkapitola je věnována nejdůležitějším úspěchům dosažených od Summitu Země.

„Přes 6 000 měst a obcí po celém světě vypracovalo své vlastní Agendy 21 jako součást svého dlouhodobého strategického plánování.

Celá řada zemí vypracovala také celostátní Agendy 21, jejichž cílem je přenášet plnění úkolů Agendy 21 na úroveň států. Tyto strategie v mnoha případech vypracovala Národní centra pro udržitelný rozvoj, orgány ustavené ve více než 80 převážně rozvojových zemích.

Stále rostoucí počet podniků přijímá myšlenku udržitelného rozvoje a s ní i tzv. "strategii trojího dna", která bere v úvahu nejen ekonomické, ale také ekologické a sociální ohledy na jejich strategii. Několik obchodních organizací, které stojí za myšlenkou udržitelného rozvoje, jako je například World Business Council on Sustainable Development, zaznamenalo výrazný růst.

Od roku 1993 se každoročně schází Komise OSN pro udržitelný rozvoj, která byla založena s cílem monitorovat plnění dohod. Komise stojí za řadou zajímavých iniciativ, díky nimž se mohou zástupci občanské společnosti podílet na jednáních OSN.

#### **4.4.1 Omezování chudoby a sociální rozvoj**

Na Summit Země navázala celá řada konferencí. V roce 1994 to byla káhirská Konference o populaci a rozvoji, v roce 1995 kodaňský Summit o sociálních otázkách a IV. Světová konference o ženách (Peking) a v roce 1996 istanbulská konference Habitat II. Všechny vedly k posílení závazků pro udržitelný rozvoj a k přijetí akčních plánů rozvíjejících jednotlivé oblasti Agendy 21.

Na Summitu tisíciletí v září 2000 147 čelních světových představitelů vytyčilo časově vymezené cíle odpovídající obsahu Agendy 21.

#### **4.4.2 Finance a rozvoj**

V roce 1991 byla spuštěna první fáze Globálního mechanismu na ochranu životního prostředí (GEF), jehož uplatňování byla pověřena Světová banka spolu s Rozvojovým programem OSN a UNEP. Po Summitu Země byl tento mechanismus restrukturalizován a stal se jedním ze základních zdrojů půjček na financování projektů na ochranu životního prostředí v rozvojových zemích a v zemích s transformující se ekonomikou. Jen za první desetiletí své existence poskytl GEF na projekty 4,2 miliardy USD a dalších 11 miliard USD poskytl ve formě spolufinancování. V roce 1998 přispělo na GEF 36 států částkou 2,75 miliardy USD. V současné době se uvažuje o dalším doplnění fondu GEF.

Světová obchodní organizace přijala na svém čtvrtém zasedání na úrovni ministrů v Doha (Katar) v listopadu 2001 deklaraci následujícího znění: "Jsme přesvědčeni, že dosažení a udržení otevřeného a spravedlivého mnohostranného systému obchodování a činnost na ochranu životního prostředí a podporu udržitelného rozvoje se nejen mohou, ale dokonce musí vzájemně podporovat.

Na Mezinárodní konferenci o financování rozvoje v mexickém Monterrey v březnu 2002 vlády zemí znovu potvrdily závazek k prosazování udržitelného rozvoje a dárcovské státy přislíbily poskytnout do roku 2006 dalších 30 miliard USD.

#### **4.4.3 Klimatické změny**

Rámcová úmluva OSN o klimatických změnách, která byla předložena k podpisu na Summitu Země v roce 1992, vstoupila v platnost 24. března 1994. Úmluva má sice 165 signatářů a 186 smluvních stran, nicméně většina průmyslových států nedostala dobrovolnému závazku snížit do roku 2000 emise skleníkových plynů na úroveň roku 1990.

V japonském Kjótu v prosinci 1997 přijaly vlády států protokol k této Úmluvě, jímž se průmyslové státy zavázaly snížit do roku 2008-2012 emise šesti skleníkových plynů na úroveň, která je v průměru o 5 procent nižší, než byla v roce 1990. Protokol, který podepsalo 84 států, a který byl ratifikován 54 stranami, vstoupí v platnost ve chvíli, kdy ho ratifikuje alespoň 55 států, jež produkují 55 procent emisí průmyslových zemí. Protokol dosud ratifikovaly pouze dva průmyslové státy.

#### **4.4.4 Biologická rozmanitost**

Úmluva OSN o biologické rozmanitosti byla předložena k podpisu na Summitu Země v roce 1992 a od té doby ji ratifikovalo 183 států. V platnost vstoupila 29. prosince 1993. Úmluva ukládá státům povinnost chránit rostlinné a živočišné druhy na svém území prostřednictvím ochrany jejich životního prostředí a dalšími způsoby.

V lednu 2000 byl schválen Kartagenský protokol o biologické bezpečnosti, jehož cílem je snížení rizika spojená s přeshraničním pohybem modifikovaných živých organismů a zajištění bezpečného používání moderních biotechnologií. Dosud ho ratifikovalo 17 států.

#### **4.4.5 Rozšiřování pouští**

Úmluva OSN o boji proti rozšiřování pouští, vstoupila v platnost v prosinci 1996 (z podnětu, který dal Summit Země). Desertifikace nebo-li zhoršování kvality suchých a polosuchých půd, má dopad na kvalitu života a zásobování vodou více než 900 milionů lidí celého světa, především v Africe. K Úmluvě se dosud připojilo 179 zemí. Zdroje, které byly na řešení tohoto problému vyčleněny, jsou však zatím velmi omezené.

#### **4.4.6 Mořské zdroje a znečišťování**

Z jednání Summitu Země vzešla rovněž Dohoda OSN o stavech rybolovných oblastí (UN Fish Stock Agreement), jejímž cílem je regulovat rybolov na otevřeném moři. Byla schválena v roce 1995 a v platnost vstoupila v prosinci 2000. Cílem této dohody je bránit nadměrnému rybolovu a pomáhat uvolňování napětí, které může vznikat mezi státy, které soupeří o zmenšující se stavy ryb. Dohoda obsahuje důležitá ustanovení proti ilegálnímu rybolovu.

V reakci na skutečnost, že zhruba jedna miliarda lidí obývá města na pobřeží a že přes 80 procent znečištění moří pochází z pevninských zdrojů, přijaly vlády v roce 1995 Globální akční plán na ochranu mořského prostředí před dopady činnosti na souši.

#### **4.4.7 Toxické chemikálie**

V roce 1989 přijaly státy basilejskou Úmluvu o nebezpečných odpadech za účelem regulace pohybu více než 4 milionů tun toxických odpadů, které se každoročně dostanou přes hranice států. Úmluvu spravuje UNEP a od svého vzniku ji ratifikovalo 121 států. V roce 1995 byla tato úmluva zpřísněna a doplněna o zákaz vývozu toxických materiálů do rozvojových zemí, které často postrádají technologie potřebné k jejich bezpečné likvidaci. Do roku 1998 přijalo více než 100 států mezinárodní smlouvu o sdílení informací o obchodování s nebezpečnými látkami a pesticidy, dojednanou pod záštitou FAO a UNEP.

Z diskusí na půdě Komise OSN pro udržitelný rozvoj o potřebě omezit a odstranit nebezpečí, jež představují různé toxické chemikálie, vzešla v roce 2001 stockholmská Úmluva o neodstranitelných organických znečišťujících látkách, která se soustřeďuje na 12 nejškodlivějších chemikálií, jimž se někdy neformálně přezdívá "špinavá dvanáctka." Patří mezi ně polychlorované bifenyly, dioxiny a DDT. Smlouvu podepsalo 126 států a 5 ji již ratifikovalo.

#### **4.4.8 Lesy**

Na základě Zásad ochrany lesů přijatých v Riu se začal pod záštitou Komise OSN pro udržitelný rozvoj scházet Mezivládní panel pro otázku lesů, který přijal v březnu 1997 více než sto akčních návrhů. Za účelem sledování jejich implementace a získávání souhlasu s přijetím dalších kroků (například smlouvy o lesích), se tento panel stal součástí Fóra pro lesy ustaveného na Summitu Země + 5 v roce 1997. Od svého prvního zasedání v roce 2001 se Fórum pro lesy zaměřilo na vypracování návrhů na to,



jak omezit odlesňování a získat více zdrojů pro lesnický sektor. Fórum v současné době vypracovává mezinárodní právní rámec upravující otázku lesů, který by měl být hotov do roku 2005.

#### **4.4.9 Řídnutí ozónové vrstvy**

Již před konáním Summitu Země se v souladu s Montrealským protokolem z roku 1987 (dále zpřísněn v roce 1996) postupně přestávaly používat látky působící na řídnutí ozónové vrstvy. Převážně v důsledku této dohody klesla celková spotřeba freonů ze zhruba 1,1 milionu tun v roce 1986 na 156 000 tun v roce 1998.

#### **4.4.10 Malé ostrovní státy**

V souladu s ujednáními ze Summitu Země se na ostrově Barbados uskutečnila v roce 1994 konference OSN zabývající se problematikou malých ostrovních rozvojových států. Zástupci více než 100 zemí se shodli, že malá plocha a izolovanost brání ostrovním státům v rozvoji a vystavuje je zvýšenému ohrožení klimatickými změnami a přírodními katastrofami, a že těmto rizikům je možné čelit pouze prostřednictvím mezinárodní spolupráce. O pět let později, v roce 1999, Valné shromáždění OSN v rámci hodnocení plnění cílů konference konstatovalo, že mezinárodní společenství nedalo k dispozici potřebné zdroje k řešení této problematiky”<sup>40</sup>.

## 5 Vliv konference na vývoj mezinárodního práva životního prostředí

Mezinárodní konference o životním prostředí konaná v roce 1992 od základů změnila mezinárodní právo životního prostředí. Ukázaly se hlavně rozdílné přístupy a zájmy Severu a Jihu. Jedná se o významnou událost ve vývoji práva životního prostředí a nastolení určitého procesu, kde suverénní státy musí potlačit své krátkodobé vlastní zájmy ve prospěch životního prostředí.

Dialog vynesl na povrch ty nejzávažnější problémy civilizace, vyplývající z bipolarizace tehdejšího světa. Přijaté dokumenty na UNCED měly pomoci zajistit udržitelný rozvoj za souladu průmyslového rozvoje a ochrany životního prostředí. UNCED dosáhla úspěchu po formální stránce, ale chyběl přístup k člověku, jeho životu, potřebám a pocitům.

### 5.1 Zprávy UNEP

Na základě závazků v Agendě 21 Řídící rada, nejvyšší orgán UNEP – rozhodla v roce 1995 o publikaci zpráv o stavu životního prostředí v celosvětovém měřítku.

**GEO-1** (Global Environmental Outlook 1), vychází v roce 1997 a byla prvním pokusem o dosažení konsensu o kritických environmentálních jevech a prioritách pro řešení.

**GEO-2** (Global Environmental Outlook 2) vychází v roce 2000 a konstatují se zde dosažené úspěchy, ale i skutečnost, že životní prostředí je špatném stavu.

**GEO-3** (Global Environmental Outlook 3) GEO-3 , skládá se ze 446 stran a několika kapitol: Socio-Economic Background, Land, Forests, Biodiversity, Freshwater, Coastal and Marine Areas, Atmosphere, Urban areas, Disasters. Pracující v časovém úseku 60 let. Hodnocení se nazývá Integrating Environment and Development. Jedná se o požadavky na všeobecný rozvoj a podmínky pro správné fungování životního prostředí.

Dochází rovněž ke tvorbě Informačního systému (reformující se UNEP-Infoterra, nově zahájený UNEP.Net). GEO zprávy jsou doplňovány GEO Data Portálem podporující zprávy.

Druhou zajímavostí GEO je technická zpráva, která hodnotí zkušenosti z práce s daty pro GEO-2 (Data Issues of Global Environmental Reporting: Experiences from GEO 2000). Na této zprávě spolupracoval zejména holandský Ústav pro zdraví a životního prostředí (RIVM).

Global Environment Outlook - prostředí pro rozvoj (GEO-4), vydaný v roce 2007, 20 let po zprávě Naše společná budoucnost, vydané Světovou komisí pro Životní prostředí a rozvoj (WCED) – Brundtlandová.

**GEO-4** hovoří o globálních a regionálních environmentálních, sociálních a ekonomických trendech v průběhu 20 let. Zpráva se také zmiňuje o možném výhledu do roku 2050.

## **5.2 Rio+5, Earth Summit +5**

V období 23. - 27. června 1997 se v New Yorku konalo zvláštní zasedání Valného shromáždění OSN (UNGASS). Jednalo se o velice důležitou událost po vývoji konference v Rio de Janeiru.

Cílem zasedání byl globální pokrok v oblasti udržitelného rozvoje od Ria, kontrola a hodnocení provádění (implementace) Agendy 21 a další závazky.

Rozvojové země upozorňovaly na zásadní problém chudoby. Kritika směřovala vůči rozvinutým zemím. Hlavním důvodem bylo snížení rozvojové pomoci. Rozvinuté státy viděly největší problém ve změnách vzorců spotřeby a výroby. Jistou kontroverzi vyvolala otázka stále se zvětšujícího světového obchodu.

Na mimořádném zasedání byla otevřena problematika rychle se zvyšujícím počtu obyvatel. Někteří účastníci tento vývoj považují za důsledek globální krize. Skutečnost je však taková, že růstová míra obyvatelstva klesá rychleji, než se předpokládalo. Jednalo se také o otázkách zdraví populace. Průměrná délka života se zvyšuje, ale za poslední desetiletí v zemích subsaharské Afriky s transformující ekonomikou poklesla. V rozvojových zemích jsme svědky procesu prudkého stěhování obyvatelstva do měst, spojený s problematikou městského stresu.

V důsledku globálního oteplování dochází ke zvyšování hladiny moří a ohrožení ostrovních států.

V rozvinutých zemích spotřeba energií neroste, pokrok však není radikální. Za znepokojivé lze pokládat nárůst spotřeby energií v rozvojových zemích.

Velkým znečišťovatelem životního prostředí se stala silniční a zejména se rychle rozšiřující letecká doprava.

Obavy také vyvolal stále se zvyšující zájem turismu a cestovního ruchu o exotická, ale ekologicky citlivá místa.

Pro lidstvo již není hlavním problémem vyprodukovat dostatečné množství potravy. Zdá se, že tento stav není trvale udržitelný.

Mimořádné zasedání se také věnovalo celosvětově významným otázkám zajištěním pitné vody, znečištění moří, oceánu a ovzduší. Důraz byl kladen na problematiku změny klimatu, biologické rozmanitosti, likvidace odpadu a degradací půdy.

V žádné z těchto oblastí nebyly zaznamenány pozitivní trendy v celosvětovém měřítku. V některých z uvedených problémů lze považovat současné trendy za velice znepokojující.

Při této příležitosti bych zmínil problematiku sladké pitné vody, nejcennějšího přírodního zdroje, jehož význam neustále stoupá.

Na mimořádném zasedání došlo k přijetí Programu implementace Agendy 21 opakující požadavky potvrzené v Rio de Janeiru.

Výsledkem hodnocení byla kritika ze strany médií a společnosti. Nebyly přijaty žádné závazky ohledně snížení emisí skleníkových plynů, nedošlo k přijetí žádné úmluvy a nebyly zajištěny finance pro rozvojové státy.

Od zlomové konference v Rio de Janeiru se životní prostředí nezlepšilo. V některých případech došlo ke zhoršení.

Pozitivní zprávou je, že po rozvedení komplexních koncepcí v Agendě 21, přichází hlubší analýzy jednotlivých oblastí a návrhy na konkrétní opatření. Některé státy již vypracovaly své národní strategie udržitelného rozvoje. Povzbudivé je, že se podařilo přesvědčit světovou veřejnost o vážnosti globálních problémů.

Mimořádné zasedání neznamenalo převrat v mezinárodním právu životního prostředí, můžeme však sledovat vývoj správným směrem.

### **5.3 Kjótský protokol**

Kyoto protocol

V dubnu 1995 se konala Konference OSN o podnebí v Berlíně. Zahájeny byly rozhovory o snížení emisí. Podrobná pravidla pro provádění protokolu byla přijata

na COP 7 v Marrákeši v roce 2001 a jsou nazývána Marrákešské dohody. Kjótský protokol byl přijat v japonském Kjótu dne 11. prosince 1997.

Kjótský protokol je protokol k Rámcové úmluvě OSN o klimatických změnách (United Nations Framework Convention on Climate Change, UNFCCC). 37 průmyslových zemí se rozhodly k závazku na snížení emisních plynů o 5,2%. Pro průmyslově vyspělé země závazky představují investice do energeticky úsporných technologií.

Kromě methanu (CH<sub>4</sub>), oxidu uhličitého (CO<sub>2</sub>) a oxidu dusného (N<sub>2</sub>O), jejichž emise budou porovnávány k roku 1990, se závazek týká polyfluorovodíků (PFCs), hydrogenovaných fluorovodíků (HFCs), fluoridu sírového (SF<sub>6</sub>), jejichž emise budou srovnávány s rokem 1990 nebo 1995.

### **Pokusil bych se o svou stručnou právní analýzu všech článků Kjótského protokolu:**

Článek 1 uvádí základní přehled konkrétních používaných definic a pojmů.

V Článku 2 se smluvní strany zavázaly v souladu s trvale udržitelným rozvojem k tvorbě a provádění opáření, koordinaci politik smluvních států dle Čl.3. Patrné je jejich odhodlání ke vzájemné spolupráci v omezení či snižování emisí plynů. V následujícím Článku 3 se strany zavázaly k tomu: „aby jejich úhrnné antropogenní emise skleníkových plynů uvedených v příloze A, vyjádřené v ekvivalentu oxidu uhličitého nepřekročili přidělená množství.“ Cílem bylo snížit v kontrolním období let 2008-2012 celkové emise těchto plynů nejméně o 5% vzhledem k úrovni v r. 1990)<sup>41</sup>.

Každá země přijala jiné hodnoty snížení emisí. Česká republika musí snížit emise skleníkových plynů o 8%, USA které nejsou stranou protokolu o 7%. Státy evropského společenství musí splnit minimálně 8%.

Smluvní strany podávají zprávy o stavu snižování emisí. Oznámení se koná ověřitelnou a transparentní metodou bonnskému sekretariátu, vykonávající administrativní kontrolu. Na základě Rámcové úmluvy o změně klimatu se předkládají každoroční výroční zprávy.

Čl. 5 řeší problematiku výpočtu odhadu antropogenních emisí oxidu uhličitého a jeho snížení pomocí metodiky propadů.

Článek 6 Kjótského protokolu se zabývá procesem zvaným Joint implementation (JI).

V článku 7 nalezneme požadavek na předkládání dokumentů vyplývající z dohody o omezení a snížení emisí.

Čl.8 upozorňuje na povinnost každoročního sestavování inventury emisí. Článek pak uvádí, že Sekretariát dozoruje na mezinárodní obchod s emisemi. Například jestliže stát A emituje o deset miliónů tun oxidu uhličitého méně, než mu protokol udává, může tento rozdíl prodat jinému státu B. Země A i B společně splní závazky, dochází pouze k redistribuci emisních limitů mezi A a B. Plnění protokolu je pak určováno množstvím emitovaných a obchodovatelných skleníkových plynů v jednom státě.

Článek 9 se věnuje přezkoumávání protokolu ve světle nejnovějších vědeckých informací a poznání o změně klimatu.

Na základě svých závazků z Protokolu Článku 10, provádějí Smluvní státy (v rámci společné, ale diferenciované odpovědnosti) programy, týkající se zmírnění dopadů na změnu klimatu. Důraz je kladen na mezinárodní spolupráci při sdílení nových technologií a know-how.

Článek 11 zavádí finanční mechanismy na zajištění a získávání zdrojů na pokrytí nákladů rozvojových zemí.

Článek 12 pojednává o mechanismu čistého rozvoje, který patří mezi neopomenutelné mechanismy protokolu.

V článcích 13,14,15 nalezneme procesní ustanovení upravující činnost Konference smluvních stran, nejvyššího orgánu úmluvy. Uvádí se zde funkce Sekretariátu a role pomocných orgánů.

Článek 16 hovoří o dalším zásadním mechanismu protokolu-obchodování s emisemi.

Článek 17 odkazuje na Konferenci smluvních států stanovující podmínky procesního charakteru v souvislosti s obchodováním s emisemi.

Článek 19 pojednává o postupu, v případě, že některá strana poruší protokol.

Článek 20 upravuje otázku urovnání případných sporů.

Další články řeší problematiku procesních postupů, práv a povinností vyplývajících z protokolu.

Zajímavým se jeví článek 25, který nabyde platnosti v případě, že přistoupí, ratifikuje, přijme nebo ho schválí 55% stran úmluvy a jejichž celkové emise budou představovat 55% všech emisí skleníkových plynů.

Kjótský protokol byl prvním dokumentem omezující emise skleníkových plynů. Jednalo se o pozitivní signál společnosti, přestože tento dokument nebyl podepsán USA.

## 5.3.1 Mechanismy Kjótského protokolu

### 5.3.1.1 Obchodování s emisemi

- známý jako "carbon market" neboli trh s uhlíkem .

#### **Článek 17 Kjótského protokolu uvádí podmínky nutné k obchodování s emisemi:**

„Konference smluvních stran stanoví příslušné zásady, podmínky, pravidla a pokyny, zejména pro ověřování, podávání zpráv a skládání účtů v souvislosti s obchodováním s emisemi. Smluvní strany uvedené v příloze B se mohou účastnit obchodování s emisemi za účelem plnění svých závazků podle článku 3. Takovéto obchodování musí být jen doplňkem vnitrostátních opatření přijatých ke splnění kvantifikovaných závazků na omezení a snížení emisí podle uvedeného článku”<sup>42</sup>.

Z uvedeného mechanismu vyplývá, že země na jejímž území byly emise skleníkových plynů reálně sníženy, by nemohla snížení emisí skleníkových plynů započítat do svých závazků. Získala by však zahraniční investice a vyspělou technologii. Kreditový systém by se vázal ke konkrétním projektům, které by snižovaly emise skleníkových plynů. Kredity by byly obchodovatelné a umožnily by některým zemím splnit závazky z Úmluvy na území jiného státu.

### 5.3.1.2 Mechanismus čistého rozvoje

(Clean development mechanism - CDM)

Z mechanismu čistého rozvoje vyvozují, že Země dodatku mohou financovat projekty, které snižují existující emise skleníkových plynů a to i ve státech třetího světa. Za své ekologické projekty pozitivně ovlivňující emise skleníkových plynů, získávají kredity, započitatelné do splnění závazků.

#### **Článek 12 Kjótského protokolu pojednává o Mechanismu čistého rozvoje:**

1. „Stanovuje se mechanismus čistého rozvoje.
2. Účelem mechanismu čistého rozvoje je pomoci smluvním stranám neuvedeným v příloze I dosáhnout udržitelného rozvoje a přispět ke konečnému cíli úmluvy a pomoci smluvním stranám uvedeným v příloze I splnit jejich kvantifikované závazky na omezení a snížení emisí podle článku 3.

**3.** V rámci mechanismu čistého rozvoje:

a) smluvní strany neuvedené v příloze I mají prospěch z projektových činností, které vedou k ověřeným snížením emisí;

b) smluvní strany uvedené v příloze I smějí použít ověřená snížení emisí získaná díky takovým projektovým činnostem na splnění části svých kvantifikovaných závazků na omezení a snížení emisí podle článku 3, v souladu s rozhodnutími konference smluvních stran jednající jako shromáždění smluvních stran tohoto protokolu.

**4.** Mechanismus čistého rozvoje podléhá pravomoci a pokynům konference smluvních stran jednající jako shromáždění smluvních stran tohoto protokolu a je pod dohledem výkonné rady mechanismu čistého rozvoje.

**5.** Snížení emisí dosažené jednotlivými projektovými činnostmi ověřují pracovní subjekty, jež určí konference smluvních stran jednající jako shromáždění smluvních stran tohoto protokolu, na základě těchto kritérií:

a) dobrovolná účast schválená všemi dotčenými smluvními stranami;

b) reálné, měřitelné a dlouhodobé přínosy spojené se zmírněním změny klimatu;

c) snížení emisí navíc k tomu, ke kterému by došlo, i kdyby ověřovaná projektová činnost nebyla realizována.

**6.** Mechanismus čistého rozvoje napomáhá dle potřeby při organizaci financování ověřených projektových činností.

**7.** Konference smluvních stran jednající jako shromáždění smluvních stran tohoto protokolu vypracuje na svém prvním zasedání podmínky a postupy s cílem zajistit transparentnost, efektivitu a kontrolovatelnost prostřednictvím nezávislého auditu a kontroly projektových činností.

**8.** Konference smluvních stran jednající jako shromáždění smluvních stran tohoto protokolu zajistí, aby část prostředků získaných z ověřených projektových činností byla použita na pokrytí administrativních výdajů a na pomoc smluvním stranám, které jsou rozvojovými zeměmi a jsou zvláště vystaveny nepříznivým účinkům změny klimatu, financovat náklady na přizpůsobení.

**9.** Mechanismu čistého rozvoje, včetně činností uvedených v odst. 3 písm. a) výše a včetně získávání jednotek ověřeného snížení emisí, se mohou účastnit soukromé i veřejné subjekty, přičemž jejich účast podléhá pokynům výkonné rady mechanismu čistého rozvoje.

**10.** Ověřená snížení emisí, jichž bylo dosaženo v době od roku 2000 do počátku prvního kontrolního období, mohou být použita jako součást plnění závazků tohoto období<sup>42</sup>.



### **5.3.1.3 Společné provádění Kjótského protokolu**

(JI - Joint Implementation)

Článek 6 Kjótského protokolu řeší problematiku mechanismu nazvaného Joint Implementation (JI). Jedná se o společně zaváděná opatření, kdy do zemí vstupují významní zahraniční investoři, kteří za svou investici dostávají emisní kredity. Přijímající země by získala finanční hotovost a vyspělou technologii. Z mechanismu tohoto článku však vyplývá, že přijímací země by si již nemohla započíst emise z toho projektu.

Kredity z těchto pobídek by byly obchodovatelné a umožnily by některým zemím splnit závazky na snížení emisí skleníkových plynů vyplývající z Úmluvy na území jiného státu.

**1.** „Za účelem splnění svých závazků podle článku 3 může kterákoli smluvní strana převést na jinou takovou smluvní stranu nebo od jiné takové smluvní strany získat jednotky snížení emisí, které jsou výsledkem projektů zaměřených na snižování antropogenních emisí skleníkových plynů ze zdrojů nebo na posilování jejich antropogenního snížení pomocí propadů v kterémkoli hospodářském odvětví, a to pod podmínkou, že:

*a)* každý takový projekt byl schválen dotčenými smluvními stranami;

*b)* každý takový projekt přinese snížení emisí ze zdrojů nebo posílení snížení pomocí propadů, ke kterým by bez realizace projektu nedošlo;

*c)* smluvní strana nezíská žádné jednotky snížení emisí, jestliže neplní své závazky podle článků 5 a 7;

*d)* získání jednotek snížení emisí je doplňkem vnitrostátních opatření za účelem plnění závazků podle článku 3.

**2.** Konference smluvních stran jednající jako shromáždění smluvních stran tohoto protokolu může na svém prvním zasedání nebo co nejdříve po něm dále rozpracovat pokyny pro provádění tohoto článku, včetně pokynů pro ověřování a podávání zpráv.

**3.** Každá smluvní strana uvedená v příloze I může pověřit právnické osoby, aby se na její zodpovědnost podílely na opatřeních vedoucích k vytváření, převádění nebo získávání jednotek snížení emisí podle tohoto článku.

**4.** Je-li v souladu s příslušnými ustanoveními článku 8 formulována otázka týkající se plnění požadavků tohoto článku některou smluvní stranou uvedenou v příloze I,

převádění a získávání jednotek snížení emisí může pokračovat i po formulování této otázky pod podmínkou, že žádná z těchto jednotek nebude smluvní stranou použita k plnění jejích závazků podle článku 3 do té doby, dokud nebude problém s plněním požadavků vyřešen”<sup>42</sup>.

Závazky nemusí být splněny pouze snížením emisí, mohou se použít tzv. propady uhlíku (carbon sinks) – označovány jako LULUCF (Land Use, Land Use Change and Forestry Activities – jedná se zejména o využití půdy, o změny využití půdy a lesní aktivity).

Na zajištění Kjótského protokolu dohlíží Výbor pro zajišťování dodržování Kjótského protokolu- Compliance Committee, který funguje od 3. března 2006. Výbor se dělí na složku podpůrnou, která pomáhá smluvním státům, a donucovací, která vyvozuje důsledky při neplnění povinnosti. Závěrem bych konstatoval, že uvedený kontrolní systém je pro fungování Rámcové úmluvy o změně klimatu velice významný.

K účinným nástrojům ovlivňující emise skleníkových plynů patří emisní povolenky. EU rozdělí mezi producenty skleníkových plynů emisní povolenky a na energetických burzách dochází k nákupu a prodeji emisních povolenek za tržní ceny.

Evropské firmy se vyhýbají skleníkové regulaci tím, že stěhují svou výrobu do zemí, kde regulace skleníkových plynů neexistuje. Jelikož jsou alternativní zdroje energií výrazně dražší nežli fosilní paliva, dochází ke zvyšování ceny energie.

Ke zvyšování emisí dochází zejména díky emisím pocházející z letecké a automobilové dopravy. Člověk ročně vypustí do ovzduší 50 miliard tun oxidu uhličitého. Podle posledních průzkumů může dojít do konce století v nárůstu teploty o 3,3-5 stupně.

Závazky vyplývající z Kjótského protokolu dodržuje zejména Německo. Některé země jako Indie, Čína a USA však protokol úspěšně bojkotují. První dva ze strachu o růst HDP. USA má však jiné zájmy, do roku 2035 se chce stát energeticky soběstačnou. Očekává se masivní nárůst těžby ropy a zemního plynu z břidlicových ložisek. Nebezpečným následkem bude vypouštění methanu do ovzduší. Stejný případ můžeme sledovat u Číny a Indie, které jsou odpovědné za 60% nárůstu energií. Globální emise se díky těmto a rozvojovým zemím zvýšily od roku 2000 o pětinu.

K nové dohodě o emisích skleníkových plynů došlo v Dauhá. Státy se zde dohodly na prodloužení protokolu do roku 2020. Jednání byla dlouho blokována

Polskem a Ukrajinou. K prodloužení protokolu se připojili státy EU a například Norsko a Austrálie. Rusko, Kanada a Japonsko a největší znečišťovatelé USA, Indie a Čína prodloužení protokolu nepodepsaly. Dohromady tak na spolupracující státy připadá jen 15 % celosvětových emisí oxidu uhličitého.

Podle mého názoru tato dohoda skončila neúspěchem. Doufám, že celá platforma tímto nekončí. K novému jednání o celosvětovém snižování skleníkových plynů by mělo zase dojít v roce 2015.

### **Globální oteplování**

Položme si zásadní otázku. Došlo by ke globálnímu oteplování bez vlivu a přítomnosti člověka? Jedná se o velice kontroverzní téma rozdělující společnost. Globálním oteplováním označujeme zvyšování průměrné teploty zemské atmosféry a oceánů. Proces pokládáme za jeden z druhů změn klimatu. Za opak bývá považováno globální ochlazování. Oba cykly se pravidelně mění v období cca 1500 let. Někteří vědci a politici tvrdí, že jsme zrovna na začátku nového cyklu oteplování.

Všichni se ale shodneme na tom, že na oteplování má vliv zvyšování koncentrace skleníkových plynů v atmosféře v důsledku lidské činnosti jako je odlesňování nebo spalování fosilních paliv.

Mezivládní panel pro změny klimatu (IPCC) vydal svou Čtvrtou hodnotící zprávu (Fourth Assessment Report). Na základě svých vědeckých poznatků došel k závěru, že ve 20. století se průměrná globální teplota zvýšila o  $0,74 \pm 0,18$  °C a že s pravděpodobností větší než 90 % může za více než 50 % tohoto oteplení lidská činnost. Část vědců a veřejnosti s tímto názorem nesouhlasí. Kritici globálního oteplování jako Richad J.S.Toll nebo statistik Bjorn Lomborg tvrdí, že finančně náročné snižování emisí nemá na klima prakticky žádný vliv. Podle jejich teze, i kdyby všechny státy světa sto let plnily Kjótský protokol, oteplení by se tím do roku 2100 změnilo jen o 0,15°C. Některé teorie rovněž tvrdí, že globální oteplování skončilo v roce 1998. Vědci zjistili, že vliv zjištěného globálního stmívání by mohl částečně maskovat globální oteplování. Na zemský povrch dopadá méně slunečního záření. Hlavním důvodem jsou aerosoly. Mezi další klimaskeptiky patří například fyzik S. Fred Singer, Václav Klaus nebo prezident Světové akademie věd A. Zichichi.

Dalším zajímavým poznatkem je, že teploty rostou výrazněji v chladnějších oblastech než na rovníku, více se oteplují pevniny než moře a k většímu oteplování dochází ve městech vlivem městského tepelného ostrova. Nicméně musím uvést,

že teplota v minulém století nevzrůstala rovnoměrně a výpočet globální teploty lze považovat za značně složitý.

Na globální oteplování, upozorňují nejen zvyšující se teploty, ale i úbytky ploch pokrytých sněhem, výšky sněhové pokrývky, tloušťky permafrostu, rozlohy sezónně zamrzlé půdy a zkrácení doby zamrznutí řek či jezer. Hladina moře v letech 1961–2003, se zvýšila vlivem teplotní roztažnosti vody a tání pevninských ledovců o  $1,8 \pm 0,5$  mm ročně. Satelitní údaje prokázaly, že roční průměrná rozloha arktického ledu se od roku 1978 zmenšovala o  $2,7 \% \pm 0,6 \%$  za desetiletí.

V boji proti změnám klimatu bylo dosaženo úspěchu, podepsáním Kjótského protokolu, omezující vypouštění emisí skleníkových plynů. Na tomto základě dochází k vytváření nových technologií využívajících obnovitelné zdroje energie nebo výrobě hybridních automobilů.

Studie a Globální klimatický model IPCC, předpovídají, že globální teplota v roce 2100 by mohla být o 1,4 až 5,8 °C vyšší než v roce 1990.

V dokumentu *Nepříjemná pravda* říká Al Gore, že z téměř tisícovky vědců nikdo jasně neprokázal opak, tedy že činnost člověka rozhodně nemá vliv na změny klimatu. Nicholas Stern zase srovnal popírání oteplování s prohlašованиеm, že je Země placka.

V této souvislosti jistě stojí za povšimnutí tzv. aféra Climategate. Po hackerském útoku byly publikovány emaily klimatologů OSN (IPCC). Kauza je založena na tvrzení, že vědci prý utajovali data a manipulovali s tzv. hokejovým grafem. Podle obhájců jsou věty jen vytržené z kontextu a vědci byli nezávislým vyšetřováním očištěni.

Kjótský protokol a jeho prodloužení platnosti lze považovat za důležitou událost v boji proti globálnímu oteplování. Obsahuje závazné kvantifikované cíle omezující a snižující emise skleníkových plynů. Myslím, že většině obyvatel Země, kterým není stav životního prostředí lhostejný, bude s velkým zájmem sledovat další vývoj a vyjednávání naplánované na rok 2015.

## **5.4 Summit tisíciletí**

(Millennium summit)

Ve dnech 5. září - 23. prosince 2000 proběhlo v sídle OSN v New Yorku 55. zasedání Valného shromáždění Organizace spojených národů pod názvem Shromáždění tisíciletí. Summit tisíciletí, který se uskutečnil od 6. do 8. září 2000 na úrovni hlav států a vlád.

Jednání byla zakončena **Závěrečnou deklarácí Summitu tisíciletí OSN**, která pojednává o: „hodnotách a zásadách světa na přelomu tisíciletí, míru, bezpečnosti a odzbrojení, rozvoji a odstranění chudoby, ochraně životního prostředí, lidských právech, demokracii a dobré správě věcí veřejných, Africe a posílení OSN“<sup>43</sup>.

**Miléniová deklarace stanoví osm rozvojových cílů Milénia-MDG Millennium Development Goals:** snižování počtu obyvatel žijících pod 1 dolar na den, základní školní docházka pro každého, snížení úmrtnosti dětí na třetinu, rovnost pohlaví, zlepšení zdravotního stavu matek, zamezit šíření epidemických nemocí (AIDS), snížení počtu osob, které nemají přístup k pitné vodě (1 miliarda) a zřízení partnerství pro rozvoj.

Jedná se o cíle, které byly přijaty na období do roku 2015. Příčiny neúspěchu naplnění můžeme najít ve zkorumpovatelnosti rozvojových vlád, jejich nekompetentnosti a rozkrádání finanční pomoci. Rozvinuté státy často chybují v tom, že neposkytují dostatečnou finanční pomoc, vyspělé technologie a množství obchodních příležitostí.

## **5.5 Johannesburg Summit 2002**

The World Summit on Sustainable Development - Summit Země 2002 - Earth Summit-Rio+10

**Světový summit o udržitelném rozvoji** se konal v termínu od 26. srpna do 4. září 2002. Jednalo se o největší konferenci v dějinách OSN. Na rozdíl od konference v Rio de Janeiru byla větší pozornost kladena globální ochraně životního prostředí, ekonomickému a sociálnímu rozvoji - základním kamenům trvale udržitelného rozvoje. Jihoafrický prezident Thabo Mbeki zahájil konferenci výrokem, že je dále neudržitelné, aby společnost fungovala na prosperitě menšiny a chudobě většiny. Mezi nejvýznamnější subjekty patřily USA, Kanada, Japonsko, Austrálie, rozvojové země sdružené do skupiny 77 s Čínou a EU.

Mezi hlavní otázky Summitu patřilo užití populace z rozvojových zemí a z toho vyplývající požadavky na půdu, vodu, energii a další přírodní zdroje, podvýživa v rozvojových zemích, nerovnost v příjmech a chudoba, surovinová závislost a rostoucí spotřeba fosilních paliv.

Světovému summitu o udržitelném rozvoji předcházely komplikované přípravy. Předběžně bylo ujednáno, že provádění Agendy bude kriticky zhodnoceno a bude kladen důraz na řešení nových problémů spojených s globalizací a informačními technologiemi. Cílem Summitu bylo ukázat nové modely ochrany životního prostředí v duchu principu udržitelného rozvoje.

Výsledkem Summitu byla přijata **Závěrečná Deklarace**, obsahující Implementační plán sloužící k uvedení principů trvale udržitelného rozvoje do praktického života. Realizační plán se zabýval zejména problematikou energií, zdraví, biodiverzity, ekosystémů, zemědělstvím a všeobecných závazků a iniciativ.

V dokumentu bylo sjednáno snížení podílu obyvatelstva přežívajícího na hranici chudoby a snížení počtu hladovějících.

Životně důležitá je problematika pitné vody. Pozornost byla upřena na její nezávadnost a přístup k ní.

Byla zveřejněna nová energetická politika. Zvláště pak podpora energeticky obnovitelných zdrojů a energetická hospodárnost. Na Summitu nedošlo výraznějšímu a konkrétnímu posunu, týkajícího zvyšování podílu obnovitelných zdrojů. Byla zdůrazněna nutnost trvale udržitelného rozvoje v Africe a rozvojových ostrovních státech. Za nejdůležitější považují témata rozebírající zdravotní politiku, podporu vzdělávání a nezbytnost vypracování strategie potravinového zabezpečení pro Afriku.

Implementační plán zahrnoval otázku institucionálního rámce, následné implementace trvale udržitelného rozvoje. S tím úzce souvisí zvýšení úlohy Komise pro trvale udržitelný rozvoj. Komise monitoruje proces implementace na základě Agendy 21. Byly stanoveny dvouleté cykly na sledování těch nejvýznamnějších cílů.

V průběhu Summitu byla sjednána politická deklarace (The Johannesburg Declaration On Sustainable Development) s více než 220 partnerskými iniciativami přinášející na projekty v oblasti trvale udržitelného rozvoje nemalé zdroje financí.

Na rozdíl od UNCED se do popředí zájmu dostal člověk, který je s ochranou životního prostředí a trvale udržitelného rozvoje neodmyslitelně spojen. Mottem Summitu se proto stalo: Lidé – Planeta - Prosperita.

Přestože byl Summit dalším důležitým mezníkem, skončil pro mnoho aktérů zklamáním. Země sice podpořily koncepci trvale udržitelného rozvoje, přijaly závazky ke zlepšení života chudých a zastavení globálního oteplování. Zároveň se posílil institucionální rámec pro udržitelný rozvoj v hlavní roli s Komisí pro udržitelný rozvoj.

Bohužel však témata ekonomická byla nadřazena ekologickým a plnění závazků zůstalo převážně na vůli subjektů.

## **5.6 Konference OSN o udržitelném rozvoji - Rio+20**

The World Summit on Sustainable Development

Konference OSN o udržitelném rozvoji byla svolána na základě rezoluce Valného shromáždění 64/236 (A/RES/64/236). Konference se konala v Rio de Janeiru 20.-22. června 2012, u příležitosti 20. výročí Konference OSN o životním prostředí a rozvoji (UNCED) a 10. výročí Světového summitu o udržitelném rozvoji (WSSD). Zúčastnilo se jí 45.400 účastníků. Z celkového počtu účastníků bylo cca 12.000 delegátů ze 188 členských a tří pozorovatelských zemí OSN a 9.800 z nevládních a jiných organizací.

Konference se měla zaměřit na tyto témata: zelená ekonomika v kontextu udržitelného rozvoje, vymýcení chudoby a zajištění institucionálního rámce pro udržitelný rozvoj. Takto si plán konference představovaly státy OECD. Názory jsou uvedeny v dokumentu *Towards Green Growth*. Sepsán je pod vlivem nynější ekonomické krize. Podle uvedeného dokumentu je nezbytné provést transformaci ekonomik za zajištění ekonomického růstu. Důležitá je podpora opatření jako fiskální a daňová opatření, stimulace efektivního využití zdrojů, podpora inovací nebo odstranění environmentálně škodlivých dotací. Dochází k nové situaci, ve které nepovažujeme dosud za nejmocnější ekonomický indikátor ukazatel kvality lidského života, nýbrž se hovoří o novém indikátoru „za HDP“.

Evropská unie se účastnila příprav na konferenci a předložila 5 cílů zaměřujících se na ochranu pitné vody, energetiku, ochranu půdy a ochranu biologické rozmanitosti oceánů a života v mořích, využívání přírodních zdrojů a nakládání s odpady.

Sekretariátem byla sestavena „nulová verze“ dokumentu, ze kterého vznikl závěrečný text Rio+20 „Budoucnost, kterou chceme“. Opět se však objevily rozpory mezi G77 s Čínou a rozvinutými zeměmi. Rozvojové země vidí pojem udržitelný rozvoj spíše jako neustálý hospodářský růst a nemají k zelené ekonomice důvěru. Považují ji za restriktivní, omezující a nereálnou. Na základě těchto problémů byly sporné pasáže vyškrtnuty (UNEP nebyl povýšen na specializovanou agenturu OSN) a dokument byl přijat bez významných závazků. Přestože se text může zdát jako bezvýznamný, došlo k určitému zdůraznění hodnot jako je demokracie, svoboda a bezpečnost. Zmínila se

také důležitá role podnikatelského sektoru a byl přijat desetiletý plán udržitelné spotřeby.

Závěrečná deklarace byla podrobena kritice nevládních organizací. Konference nepřinesla poselství ani historickou výzvu a ani právně významný dokument.

Existuje několik důvodů, proč konference skončila neúspěchem. Jedním z nich je složitá procedura schvalování a konsenzu. Již delší dobu se ukazuje nutnost restrukturalizace OSN. Druhým důvodem je existence skupiny G77 s Čínou. Třetím důvodem je stávající ekonomická krize, stav nedůvěry mezi státy, kde každý hájí své národní zájmy. Jelikož jsou rozvinuté země ekonomicky zadlužené, nemohou poskytnout rozvojovou pomoc chudým státům. Pro tyto státy pak není zelená ekonomika přitažlivá. Je nutné zavést nové technologie, které jsou finančně náročné. V reakci na tuto skutečnost sepsaly nevládní organizace petici „Budoucnost, kterou nechceme“.

V přípravném procesu byly velmi aktivní také nevládní organizace, které pod záštitou Mezinárodní vědecké rady uspořádaly konferenci v Londýně, nazvanou „Planeta pod tlakem“ a vypracovali dokument Deklarace o stavu planety. Základním principem konference byla koncepce antropocénu. Autory jsou Eugene F.Stoermer a Paul J.Crutzen. Podle této teorie, industriální období začíná rokem 1794, kdy byl vynalezen parní stroj. Člověk svou činností poznamenává přírodu a vyvolává procesy jindy trvající staletí. Příčinnou je naše materiální spotřeba a výroba.

Jedním z nejdiskutovanějších témat Konference se stalo odstranění chudoby. To však klade zvýšené nároky na potraviny, vodu, elektřinu, bydlení a dopravu.

Konference měla i různé doprovodné programy. Centrum pro otázky životního prostředí Univerzity Karlovy spolu s Bedřichem Moldanem vedlo seminář Měření zelené ekonomiky: Porozumění novým indikátorům rozvoje společnosti „za HDP“. Významnou roli na konferenci hrála Evropská unie, která na základě Lisabonské smlouvy vystupuje jednotně. Po konferenci přijala dokument Rio+20: Výsledky a následné aktivity.

Konference RIO +20 byla veřejností přijata spíše negativně a média nevěnovala konferenci mnoho pozornosti.

Summit rovněž vyvolal otázky, zda-li mají tyto konference smysl. Někteří odborníci však hovoří o tom, že nám poskytla solidní základ a platformu pro další jednání. Domnívám se však, že pokud nedojde k zásadní změně myšlení společnosti, budou změny pořád jen kosmetické.



Snad nejdůležitějším formálním výsledkem Ria+20 je tedy schválení záměru přijmout globální cíle udržitelného rozvoje. Mezním termínem je rok 2015, kdy by měly nahradit Rozvojové státy cíle tisíciletí z roku 2000. Základním požadavkem je jejich univerzálnost, závaznost pro všechny země a snadná sdělitelnost současně s příslušnými indikátory a parametry.

## 6 Závěr

Mezinárodní právo životního prostředí považují za soubor pravidel mezinárodního práva, jehož úkolem je ochrana fauny, flóry, ochrana jednotlivých druhů, ekosystémů a jejich prostředí jako celku. Zároveň je však nutná mezinárodní spolupráce států, vytvoření institucí, mechanismů a principů takovým způsobem, aby nedocházelo ke zhoršení a porušení rovnováhy biosféry a nadále bylo možné zajistit další trvale udržitelný rozvoj.

Jedním z cílů mezinárodního práva životního prostředí je ochrana životního prostředí, biosféry jako celku, při kterém dochází ke spolupráci jednotlivých států na nejvyšší úrovni. Mezinárodní společenství vytváří instituce ke kontrole životního prostředí, tak aby byl zachován mír, plynulý vývoj mezinárodního společenství a zároveň byl zajištěn trvale udržitelný rozvoj.

Na začátku 70. let se konala Mezinárodní konference o životním prostředí ve Stockholmu, kde bylo rozvedeno 26 právně nezávazných zásad ochrany životního prostředí a sepsány hlavní problémy ochrany životního prostředí. Postupem času se již nejedná pouze o životní prostředí, ochranu ozónové vrstvy, ale vývoj směřuje k problémům klimatických změn, udržitelného rozvoje a globálním problémům lidstva.

Zcela zásadní význam na právo životního prostředí měla Konference OSN o životním prostředí a rozvoji v roce 1992 v Riu de Janeiro. Na konferenci byly přijaty zlomové dokumenty a nastoleny určité mechanismy zcela ovlivňující právo životního prostředí. Trvale udržitelný rozvoj se stal součástí mezinárodní politiky. Složitost procesu přijímání dokumentů však jasně ukázala značnou názorovou roztržičnost současného světa. Přijetí byť i pozměněných dokumentů, můžeme považovat za velký úspěch. Konference nastartovala diskusi zabývající se nejzávažnějšími problémy lidstva jako je růst populace, chudoba, hlad, přístup k pitné vodě, klimatické změny, emise uhlíku, energetika, biologická diverzita, ochrana lesů, znečištění moří a vod, degradace půdy, nakládání s odpady, dluhy rozvojových zemí, vzdělávání nebo nezaměstnanost. UNCED sice dosáhla formálního úspěchu, ale k úplnému naplnění a rozvedení myšlenek bohužel nedošlo. Navíc se ukázalo, že navrhovaná řešení nemohou úspěšně vyřešit všechny globální problémy lidstva. Za problematickou lze považovat zejména Agendu 21, kde v hlavní roli nestojí člověk a jeho potřeby.

Jak dnes už víme, implementace Agendy nebyla úspěšná. Konference v Johannesburgu v roce 2002 kriticky zhodnotila její realizaci. Výsledkem Summitu

byla přijata Závěrečná Deklarace, obsahující Implementační plán sloužící k uvedení principů trvale udržitelného rozvoje do praktického života. Konference zároveň upozornila na hlavní cíle trvale udržitelné cíle, které jsou závislé na stavu životního prostředí.

V roce 2012 se pořádala výroční konference RIO+20. Účastníci zaměřili svoji pozornost k tématům jako zelená ekonomika v kontextu udržitelného rozvoje, vymýcení chudoby a vytvoření institucionálního rámce pro udržitelný rozvoj. Na konferenci byla vypracována nulová verze dokumentu „Budoucnost, kterou chceme“. Opět se projeví zásadní rozpory mezi státy. Nejdůležitějším formálním výsledkem Rio+20 je tedy schválení záměru přijmout globální cíle udržitelného rozvoje do roku 2015 nahrazující Rozvojové cíle tisíciletí z roku 2000.

Koncept trvale udržitelného rozvoje postupem času ztrácí na síle. V současném světě, který je názorově nejednotný a ovlivněn tržní ekonomikou, je velice obtížné nalézt politicky i environmentálně vhodné řešení problémů.

Za důležitější proto považují začlenit větší část veřejnosti do této problematiky. Obávám se, aby se koncept nestal jen prostým akademickým a politickým tématem, který se nikdy nenaplní.

V předchozích pěti hlavních kapitolách jsem se pokusil věcně a odborně popsat historický vývoj práva životního prostředí, současnou situaci v otázce ochrany životního prostředí a Význam Konference OSN o životním prostředí a rozvoji z r. 1992 pro mezinárodní právo životního prostředí.

## 7 Seznam odkazů na literaturu

- [1] § 2, zákona č. 17/1992 Sb. ze dne 5. prosince 1991 o životním prostředí ve znění zákona č. 123/1998 Sb.
- [2] PŘÍRODA.CZ: *Odborný slovník – heslo životní prostředí* [online]. Příroda.cz: © 007 23.3.2012]. Dostupné z: <http://www.priroda.cz/slovník.php?detail=8/>
- [3] § 9, zákona č. 17/1992 Sb. ze dne 5. prosince 1991 o životním prostředí ve znění zákona č. 123/1998 Sb.
- [4] MALENOVSKÝ, J. *Mezinárodní právo veřejné, obecná část*, 3. doplněné vydání, Masarykova univerzita, nakladatelství Doplněk, 1993, ISBN: 80-210-2770-3, str.7
- [5] KOPAL, V. *Slovník českého práva*, MADAR, Z. a kolektiv *Slovník českého práva*, 3. rozšířené a výrazně přepracované vydání, Praha: Linde 2002, ISBN: 80-7201-377-7, str.699
- [6] POTOČNÝ, M., ONDŘEJ, J. *Mezinárodní právo veřejné - Zvláštní část*, 3. doplněné a rozšířené vydání, Praha: C.H.Beck, 2002, ISBN: 80-7179-358-2, str.133
- [7] ŠIMIČKOVÁ, M. *Výukový program-Enviromentální vzdělávání, Environmentální ekonomie a environmentální politika*, Modul 8 [online]. Textové opory pro kombinované studium: [cit.27.2.2012]. Dostupné z WWW: <http://www.hgf.vsb.cz/miranda2/export/sites-root/hgf/instituty-a-pracoviste/cs/okruhy/546/studijni-materialy/EV-modul8.pdf/>
- [8] § 2, zákona č. 17/1992 Sb. ze dne 5. prosince 1991 o životním prostředí ve znění zákona č. 123/1998 Sb.
- [9] § 3, zákona č. 17/1992 Sb. ze dne 5. prosince 1991 o životním prostředí ve znění zákona č. 123/1998 Sb.
- [10] MČR: *Ministerstvo životního prostředí ČR* [online]. MČR: ©2006[cit.25.3.2012].Dostupné z : [http://www.mzp.cz/osv/edice.nsf/301CBCE5F8364E9EC1257242002021D1/\\$file/Desertifikace.pdf/](http://www.mzp.cz/osv/edice.nsf/301CBCE5F8364E9EC1257242002021D1/$file/Desertifikace.pdf/)
- [11] MEZŘICKÝ, V. *Sborník textů k celouniverzitnímu kurzu 2005-2007 Globalizace a globální problémy lidstva. Povaha globalizace, základní*

- problémy, její pozitiva a negativa*. Sborník textů k celouniverzitnímu kurzu 2005-2007, Praha 2006, ISBN: 80-87076-01-X. str.11
- [12] POTOČNÝ, M., ONDŘEJ, J. *Mezinárodní právo veřejné-Zvláštní část*, 6. doplněné a rozšířené vydání, Praha: C.H.Beck, 2011, str. 273
- [13] ŠIMÍČKOVÁ, M. *Výukový program-Enviromentální vzdělávání, Environmentální ekonomie a environmentální politika*, Modul 8 [online]. Textové opory pro kombinované studium: [cit.27.2.2012]. Dostupné z: <http://www.hgf.vsb.cz/miranda2/export/sites-root/hgf/instituty-a-pracoviste/cs/okruhy/546/studijni-materialy/EV-modul8.pdf/>
- [14] BROWNLIE, I. *Principles of public international law*, Oxford 5th Edition, Oxford: Clarendon Press 1998, ISBN: 0-19-876299-2, str. 512
- [15] ŠIMÍČKOVÁ, M. *Výukový program-Enviromentální vzdělávání, Environmentální ekonomie a environmentální politika*, Modul 8 [online]. Textové opory pro kombinované studium: [cit.27.2.2012]. Dostupné z: <http://www.hgf.vsb.cz/miranda2/export/sites-root/hgf/instituty-a-pracoviste/cs/okruhy/546/studijni-materialy/EV-modul8.pdf/>
- [16] KOPAL, V. *Slovník českého práva*, MADAR, Z. a kolektiv *Slovník českého práva*, 3. rozšířené a výrazně přepracované vydání, Praha: Linde 2002, ISBN: 80-7201-377-7, str.695
- [17] POTOČNÝ, M., ONDŘEJ, J. *Mezinárodní právo veřejné.-Zvláštní část.3.*, doplněné a rozšířené vydání, Praha: C.H.Beck, 2002, ISBN: 80-7179-358-2, str.188
- [18] UN: *United Nations* [online]. UN Convention on the Law of the Sea, 1982, UN: ©2006 [cit.9.3.2012]. Dostupné z: [http://www.un.org/depts/los/convention\\_agreements/convention\\_overview\\_convention.htm/](http://www.un.org/depts/los/convention_agreements/convention_overview_convention.htm/)
- [19] UNEP: *Program OSN pro životní prostředí* [online]. UNEP: [cit. 9.3.2012]. Dostupné z: <http://www.unep.org/documents/default.asp?documentid=97&articleid=1503/>
- [20] UNEP: *Program OSN pro životní prostředí* [online]. UNEP: ©2005 [cit. 26.2.2012]. Dostupné z: <http://www.unep.cz/unep.php/>
- [21] UNEP: *Program OSN pro životní prostředí* [online]. UNEP: [cit. 26.2.2012]. Dostupné z: <http://www.unep.cz/konvence.php/>

- [22] SEIDL-HOHENVELDERN, I. *Mezinárodní právo veřejné*, 3. Vydání, ASPI, 2006, ISBN: 80-7357-178-1, str. 270
- [23] UNEP: *United Nations environment programme*, Ozone sekretariát [online]. UNEP: ©2001 [9.3.2012]. ISBN: 92-807-2121-6 Dostupné z: <http://ozone.unep.org/pdfs/viennaconvention2002.pdf/>
- [24] NASA: *Národní úřad pro letectví a kosmonautiku*, NASA National Aeronautics and Space Administration [online]. NASA: ©2006 [9.3.2012]. Dostupné z: [http://www.nasa.gov/vision/earth/lookingatearth/ozone\\_record.html/](http://www.nasa.gov/vision/earth/lookingatearth/ozone_record.html/)
- [25] IRSS, *IRSS Sustainable Development* [online]. IRSS: [18.3.2012]. Dostupné z: <http://www.irss-usa.org/pages/sust.html/>
- [26] WSU, *Washington state university* [online]. WSU: [cit. 9.3.2012]. Dostupné z: <http://www.wsu.edu/~susdev/WCED87.html/>
- [27] IPCC: *United Nations Framework Convention on Climate Change* [online]. IPCC: [cit. 10.3.2012]. Dostupné z: <http://www.ipcc.ch/activities/activities.shtml/>
- [28] IPCC: *United Nations Framework Convention on Climate Change* [online]. IPCC: [cit. 22.3.2012]. Dostupné z: [http://www.ipcc.ch/publications\\_and\\_data/publications\\_and\\_data\\_reports.shtml/](http://www.ipcc.ch/publications_and_data/publications_and_data_reports.shtml/)
- [29] EOERTH, *The encyclopedia of earth* [online]. EOERTH ©2007 [cit. 10.3.2012]. Dostupné z: [http://www.eoearth.org/article/United\\_Nations\\_Conference\\_on\\_Environment\\_and\\_Development\\_\(UNCED\),\\_Rio\\_de\\_Janeiro,\\_Brazil/](http://www.eoearth.org/article/United_Nations_Conference_on_Environment_and_Development_(UNCED),_Rio_de_Janeiro,_Brazil/)
- [30] CENIA: *Česká informační agentura životního prostředí* [online]. Cenia: [cit. 5.3.2012]. Dostupné z: [http://www.cenia.cz/web/www/webpub2.nsf/\\$pid/CENMSFL5ZKH1/\\$FILE/Method-MA21\\_06-priloha1-deklaraceUR\\_0503.pdf/](http://www.cenia.cz/web/www/webpub2.nsf/$pid/CENMSFL5ZKH1/$FILE/Method-MA21_06-priloha1-deklaraceUR_0503.pdf/)
- [31] UN, *United Nations, Agenda 21* [online]. UN: ©2009 [cit. 18.3.2012]. Dostupné z: [http://www.un.org/esa/dsd/agenda21/res\\_agenda21\\_00.shtml/](http://www.un.org/esa/dsd/agenda21/res_agenda21_00.shtml/)
- [32] NSZM ČR, *Národní síť Zdravých měst České republiky (NSZM ČR)* [online]. NSZM ČR ©2005-2012: [cit. 10.3.2012]. Dostupné z: <http://www.nszm.cz/index.shtml?apc=r2081922t/>
- [33] CBD: *Convention on Biological Diversity* [online]. CBD: [cit. 12.3.2012] Dostupné z: <http://www.cbd.int/doc/legal/cbd-en.pdf/>

- [34] OSN: *Informační centrum OSN v Praze* [online]. OSN: ©1992 [cit. 23.3.2012].  
Dostupné z WWW:  
<http://www.osn.cz/zpravodajstvi/zpravy/zprava.php?id=1064>
- [35] EOERTH: *The encyclopedia of earth* [online]. EOERTH: ©2007 [cit. 10.3.2012]. Dostupné z:  
[http://www.eoearth.org/article/United\\_Nations\\_Conference\\_on\\_Environment\\_and\\_Development\\_\(UNCED\),\\_Rio\\_de\\_Janeiro,\\_Brazil/](http://www.eoearth.org/article/United_Nations_Conference_on_Environment_and_Development_(UNCED),_Rio_de_Janeiro,_Brazil/)
- [36] UNFCCC: *UN, United Nations Framework Convention on Climate Changes* [online]. UNFCCC: [cit. 21.3.2012]. Dostupné z:  
[http://unfccc.int/documentation/document\\_lists/items/2960.php/](http://unfccc.int/documentation/document_lists/items/2960.php/)
- [37] CBD: *Convention on Biological Diversity* [online]. CBD: [cit. 22.3.2012].  
Dostupné z: <http://www.cbd.int/>
- [38] POTOČNÝ, M., ONDŘEJ, J. *Mezinárodní právo veřejné-Zvláštní část 6.*,  
doplněné a rozšířené vydání, Praha: C.H.Beck, 2011, ISBN: 80-7179-358-2,  
str. 187
- [39] MZV: *Ministerstvo zahraničních věcí* [online]. MZV: ©2011 [cit. 25.3.2012].  
Dostupné z:  
[http://www.mzv.cz/pretoria/cz/o\\_velvyslanectvi/aktuality/klimaticka\\_konference\\_v\\_durbanu\\_cop17.html/](http://www.mzv.cz/pretoria/cz/o_velvyslanectvi/aktuality/klimaticka_konference_v_durbanu_cop17.html/)
- [40] OSN: *Informační centrum OSN v Praze* [online]. OSN: ©2005 [cit. 23.3.2012].  
Dostupné z WWW:  
<http://www.osn.cz/zpravodajstvi/zpravy/zprava.php?id=1067/>
- [41] POTOČNÝ, M., ONDŘEJ, J. *Mezinárodní právo veřejné - Zvláštní část.3.*,  
doplněné a rozšířené vydání, Praha: C.H.Beck, 2002, ISBN: 80-7179-356-2,  
str. 184
- [42] MZP: *Ministerstvo životního prostředí* [online]. OSN: [cit. 25.3.2012].  
Dostupné z:  
[http://www.mzp.cz/C1257458002F0DC7/cz/kjotsky\\_protokol/\\$FILE/OMV-cesky\\_protokol-20081120.pdf /](http://www.mzp.cz/C1257458002F0DC7/cz/kjotsky_protokol/$FILE/OMV-cesky_protokol-20081120.pdf/)
- [43] OSN: *Organizace spojených národů* [online]. OSN : ©2005 cit [16.3.2012].  
Dostupné z WWW: <http://www.osn.cz/zpravodajstvi/zpravy/zprava.php?id=782/>

## **Resumé**

Diplomová práce poskytuje komplexní pohled na mezinárodní právo životního prostředí. Zabývá se historickým vývojem práva životního prostředí až do současnosti. Nejprve vymezuje základní termíny a zabývá se nejdůležitějšími konferencemi o životním prostředí, Konferencí OSN o životním prostředí a rozvoji z r. 1992, dokumenty na nich přijatými a významem konference pro mezinárodní právo životního prostředí.

## **Summary**

Thesis provides a comprehensive view of international environmental law. It is concerned with the historical development of environmental law to the present. Firstly, it defines the basic terms and discusses the most important conferences on the environment, United Nations Conference on Environment and Development in 1992, the documents, which were accepted there and the importance of the Conference of international environmental law.



## **Prameny**

### **1. české**

MADAR, Z. a kolektiv Slovník českého práva, 3. rozšířené a výrazně přepracované vydání, Praha: Linde 2002, ISBN: 80-7201-377-7

MALENOVSKÝ, J. *Mezinárodní právo veřejné, obecná část*, 3. doplněné vydání, Masarykova univerzita, nakladatelství Doplněk, 1993, ISBN: 80-210-2770-3

MEZŘICKÝ, V. *Sborník textů k celouniverzitnímu kurzu 2005-2007 Globalizace a globální problémy lidstva. Povaha globalizace, základní problémy, její pozitivita a negativa. Sborník textů k celouniverzitnímu kurzu 2005-2007*, Praha 2006, ISBN: 80-87076-01-X

POTOČNÝ, M., ONDŘEJ, J. *Mezinárodní právo veřejné.-Zvláštní část 3.*, doplněné a rozšířené vydání, Praha: C.H.Beck, 2002, ISBN: 80-7179-356-2

SEIDL-HOHENVELDERN, I. *Mezinárodní právo veřejné*, 3. Vydání, ASPI, 2006, ISBN: 80-7357-178-1

POTOČNÝ, M., ONDŘEJ, J. *Mezinárodní právo veřejné-Zvláštní část 6.*, doplněné a rozšířené vydání, Praha: C.H.Beck, 2011, ISBN: 80-7179-358-2

DAMOHORSKÝ, M. a kolektiv. *Právo životního prostředí -2., doplněné a rozšířené vydání*, Praha: C.H. Beck, 2007, ISBN: 80-7179-747-2

MOLDAN, B. *Konference OSN o životním prostředí a rozvoji Rio de Janeiro, 3-14. Června 1992, dokumenty a komentáře*, Praha: Management Press, 1993, ISBN: 80-85368-51-X

### **2. právní předpisy**

Zákon č. 17/1992 Sb. ze dne 5. prosince 1991 o životním prostředí

### **3. cizojazyčné**

BROWNLIE, I. *Principles of Public International Law*, Oxford 5th Edition, Oxford: Clarendon Press 1998, ISBN: 0-19-876299-2

## **Ostatní**

<http://www.cbd.int/>

<http://unfccc.int/>

<http://www.mzp.cz/>

<http://www.osn.cz/>

<http://www.unep.org/>  
<http://www.un.org/>  
<http://www.iucn.org/>  
<http://www.earthsummit2002.org/>  
<http://www.cenia.cz/>  
<http://www.mzv.cz/>  
<http://www.uncsd2012/>  
<http://www.priroda.cz/>  
<http://www.climateactionprogramme.org/>  
<http://www.eoearth.org/>  
<http://www.nszm.cz/>  
<http://www.ipcc.ch/>  
<http://www.vsb.cz/>  
<http://www.nasa.gov/>  
<http://www.moldan.cz/>

## **Seznam zkratk**

**UNEP**-Program OSN pro životní prostředí

**OSN**- Organizace spojených národů

**IPCC**-Mezivládní panel o klimatických změnách

**UNCED**-Konference OSN o životním prostředí a rozvoji

**GEO**-Global Enviromental Outlook

**UNFCC**-Rámcová úmluva OSN o změně klimatu

**CBD**- Úmluva o ochraně biologické rozmanitosti

## **Seznam příloh**

1. PŘÍLOHA A, B Kjótského protokolu

## **PŘÍLOHA A**

### **Skleníkové plyny**

Oxid uhličitý (CO<sub>2</sub>)

Methan (CH<sub>4</sub>)

Oxid dusný (N<sub>2</sub>O)

Částečně fluorované uhlovodíky (HFC)

Zcela fluorované uhlovodíky (PFC)

Fluorid sírový (SF<sub>6</sub>)

### **Odvětví / kategorie zdrojů**

#### *Energie*

Spalování paliv

Energetika

Výroba a stavebnictví

Doprava

Jiná odvětví

Ostatní

Fugitivní emise z paliv

Pevná paliva

Ropa a zemní plyn

Ostatní

#### *Průmyslové procesy*

Nerostné produkty

Chemický průmysl

Výroba kovů

Jiná výroba

Výroba halogenovaných uhlovodíků a fluoridu sírového

Spotřeba halogenovaných uhlovodíků a fluoridu sírového

Ostatní

#### *Používání rozpouštědel a jiných produktů*

#### *Zemědělství*

Enterická fermentace

Nakládání s hnojem

Pěstování rýže

Zemědělské půdy

Řízené vypalování savan

Spalování zemědělských zbytků na polích

Ostatní

*Odpady*

Odstraňování pevných odpadů na souši

Nakládání s odpadními vodami

Spalování odpadů

Ostatní

## **PŘÍLOHA B**

### **Kvantifikovaný závazek smluvní strany na omezení nebo snížení emisí (v % výchozího roku nebo období)**

Austrálie 108

Belgie 92

Bulharsko\* 92

Česká republika\* 92

Dánsko 92

Estonsko\* 92

Evropské společenství 92

Finsko 92

Francie 92

Chorvatsko\* 95

Irsko 92

Island 110

Itálie 92

Japonsko 94

Kanada 94

Lichtenštejnsko 92

Litva\* 92

Lotyšsko\* 92

Lucembursko 92

Maďarsko\* 94

Monako 92

Německo 92

Nizozemsko 92

Norsko 101

Nový Zéland 100

Polsko\* 94

Portugalsko 92

Rakousko 92

Rumunsko\* 92

Ruská federace\* 100

Řecko 92

Slovensko\* 92

Slovinsko\* 92

Spojené království Velké Británie a Severního

Irska 92

Spojené státy americké 93

Španělsko 92

Švédsko 92

Švýcarsko 92

Ukrajina\* 100

\* Státy, které se nacházejí v procesu přechodu  
k tržnímu hospodářství.